

T.C
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUS DIŞ
POLİTİKASI VE AVRASYACILIK

Yüksek Lisans Tezi

AHMET HOTAMIŞ

İZMİR-2019

T.C
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUS DIŞ
POLİTİKASI VE AVRASYACILIK

Yüksek Lisans Tezi

AHMET HOTAMIŞ

DANIŞMAN: PROF. DR. NESRİN DEMİR

İZMİR-2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Soğuk Savaş Sonrası Rus Dış Politikası ve Avrasyacılık” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26 Eylül 2019

Ahmet HOTAMIŞ

TS EN ISO
9001:2015

T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ SINAVI TUTANAK FORMU

Dok. No: FR/604/21

İlk Yayın Tar.: 03.10.2017

Rev. No/Tar.: 00/..

Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet HOTAMIŞ ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih:

Sayı :

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Kerem BAĞIR
Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
İmza

SINAV TUTANAĞI

Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “ Soğuk Savaş Sonrası Rus Dış Politikası ve Avrasyacılık” başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 26.09.2019 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

- i) Bilime yenilik getirmiştir
- ii)Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir
- iii)Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır
- iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Nesrin DEMİR	
Üye	Doç. Dr. Alper İbrahim ARISOY	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Osman TEKİR	
Üye		
Üye		

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).

* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek süre her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUS DIŞ POLİTİKASI VE AVRASYACILIK

AHMET HOTAMIŞ

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Bu çalışmada Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Sovyetler Birliği'nin dağılmasına neden olan birtakım olaylar ve dağılma süreci Gorbaçov dönemi ve Gorbaçov reformları, ardından Rusya Federasyonu'nun kurulması ve Rusya'nın yeni dış politikasının ne yönde geliştiğine bir açıklık getirilmeye çalışılacaktır. Rusya'nın kurulmasından bu yana uyguladığı politikalar, öncelikle Yeltsin dönemi ele alınarak işlenecek ardından Yeltsin'den görevi devralan Putin ve Putin dönemi Rus dış politikası incelenecektir. Rusya'nın Batılı bir devlet mi yoksa Doğulu bir devlet mi olduğu tartışmalarına değinilerek Rusya'nın Avrasyacı politikaları Avrasya Ekonomik Birliği, Şanghay İşbirliği Örgütü, Kolektif Güvenlik Anlaşması, Askeri Doktrinler ve Ulusal Güvenlik Konseptleri aracılığıyla aktarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: SSCB, Rusya, BDT, Putin, Avrasyacılık, Dış Politika, AET, KGAÖ, ŞİÖ.

ABSTRACT

RUSSIAN FOREIGN POLICY AFTER THE COLD WAR ERA AND EURASIANISM

AHMET HOTAMIŞ

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of International Relations Program

The purpose of this Project is to explain certain events which lead to the ultimate dissolution of Soviet Union, the process of dissolution, Gorbacov era and Gorbacov reforms and eventually establishment of Russian Federation and which way the new foreign politics of Russia extends. New Russian politics since the establishment will be reviewed primarily on Yeltsin era. After that, the foreign politics of Putin era, who succeeded Yeltsin, will be the subject. Around the discussion of “whether the Russia is an occidental or oriental state”, the topic of Russia’s Eurasian politics are going to be conveyed through “Eurasia Economic Union, Shanghai Cooperation, Organization, Collective Security Treaty Organization, Militaristic Doctrines and National Security Council.

Key Words: USSR, Russia, CIS, Putin, Eurasianism, Foreign Politics, EEC, CSTO, SCO.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	ii
TEZ SINAVI TUTANAK FORMU.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR.....	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BORİS YELTSİN DÖNEMİ RUSYA FEDERASYONU

1.1.Gorbaçov Dönemi ve SSCB'nin Dağılma Süreci.....	4
1.2.Boris Yeltsin Dönemi ve Rusya'da Yükselişi.....	14
1.3.Rusya Federasyonu Kuruluş Dönemi.....	16
1.3.1. Yeniden Yapılanma Süreci-Atlantikçi Dönem (1991-1993).....	16
1.3.1.1.Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Kurulması.....	17
1.3.1.2.Kollektif Güvenlik Anlaşması.....	19
1.3.2. Rusya'nın Yakın Çevre Politikası ve BDT (1993-1996).....	22
1.3.3.Yeltsin Dönemi Dış Politika Doktrinleri.....	23
1.3.3.1.Rus Askeri Doktrini.....	23
1.3.3.2.Yakın Çevre Doktrini.....	24
1.3.4.Rusya Dış Politikasında Süper Güç Olarak Avrasyacılık (1996-1999).....	25
1.3.4.1.Primakov Doktrini.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2.PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASI VE AVRASYACI YAKLAŞIM

2.1.Avrasya ve Avrasyacılık.....	29
----------------------------------	----

2.1.1.Avrasya Tanımı.....	29
2.1.2.Avrasyacılığın Tarihsel Gelişimi.....	31
2.1.3.Klasik Avrasyacılık Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi.....	32
2.1.4.Klasik Avrasyacılık ve Neo Avrasyacılık arasındaki son tarihçi: Lev Gümilev.....	36
2.1.5.Neo Avrasyacılık ve Aleksandr Dugin Avrasyacılığı.....	39
2.2.Putin'in Boris Yeltsin'den Görevi Devralması.....	44
2.3.Putin Dönemi Rusya'da Kurulan Önemli Örgütler ve Kuruluşlar.....	44
2.3.1.Bağımsız Devletler Topluluğu.....	45
2.3.2.Avrasya Ekonomik Topluluğu (1 Haziran 2001).....	49
2.3.3.Avrasya Ekonomik Birliği (29 Mayıs 2014).....	51
2.3.4.Şanghay İş Birliği Örgütü (14-15 Haziran 2001)	52
2.3.5.Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü: Moskova Antlaşması (Mayıs 2002).....	57
2.4.Putin Dönemi Rusya ve Rusya Federasyonu'nun Yeni Vizyonu.....	59
2.4.1.Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti ve Dış Politika Doktrini.....	59
2.4.2.2000 yılı Rusya Federasyonu Askeri Doktrini.....	61
2.4.3.2003 Yılı Savunma Raporu.....	62
2.5.Medvedev Dönemi Rusya Federasyonu.....	64
2.5.1.Medvedev'in İktidara Gelmesi.....	64
2.5.2.Medvedev Doktrini.....	66
2.5.3.Putin'in İktidarı Devralması (2012).....	67
2.6.Putin'in Yakın Çevre Politikası ve Rus Dış Politikası Değerlendirmesi.....	67
2.7.2018 Başkanlık Seçimleri ve Putin'in Yeniden İktidara Gelmesi.....	71

SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	76

KISALTMALAR

SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
AET	Avrasya Ekonomik Topluluğu
KGAÖ	Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
ŞİÖ	Şanghay İşbirliği Örgütü
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
KGB	Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti
SB	Sovyetler Birliği
COMECON	Council For Mutual Economic Assistance
KHKG	Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri
AEYK	Avrasya Ekonomik Yüksek Kurulu
AHK	Avrasya Hükümetlerarası Konseyi
AEK	Avrasya Ekonomik Komisyonu
AEB	Avrasya Ekonomik Birliği
OEA	Ortak Ekonomik Alan
KGA	Kolektif Güvenlik Anlaşması
RF	Rusya Federasyonu
BM	Birleşmiş Milletler
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
NAFTA	Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
KP	Komünist Parti

GİRİŞ

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Rusya Federasyonu, Pasifik Okyanusu'ndan Baltık Denizi'ne, Kuzey Kutbundan Karakum ölü'ne kadar olan hakimiyetini kaybetmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD ile süren Soğuk Savaş döneminde dünyada önemli bir güç konumunda bulunan SSCB, 90'lı yıllara gelindiğinde yaşanan ekonomik krizler, yönetimdeki bozukluklar ve çok seslilik vs. sebepleriyle dağılmanın eşiğine gelmiştir.

SSCB'nin bu durumunun farkında olan Gorbaçov uygulamaya çalıştığı Prestroyka(yeniden yapılanma) ve Glastnost(açıklık) reformlarıyla SSCB'yi ayakta tutmaya çalışsa da bunu başaramamıştır. Gorbaçov'un politikalarının başarısızlığı halk içinde de büyük tartışmalara yol açmış ve çok sesliliğe sebep olmuştur. Boris Yeltsin bu dönemde yükselmeye başlamıştır. Rusya Federasyonu bağımsız bir devlet olarak Sovyetler Birliği'nden ayrılmıştır. Gorbaçov bunu istemese de kabul etmek zorunda kalmış ve istifa ederek Sovyetler Birliği'nin 15 yeni bağımsız cumhuriyet olarak dağılması gerçekleşmiştir.

Rusya Federasyonu'nun ilk başkanı olan Yeltsin yönetimi, SSCB bünyesinde bulunan ve dağılmadan önce birlikte bulunan devletlerin Rusya'yı zor duruma soktuğunu düşünmekte ve Rusya'nın onlar olmadan daha iyi bir konumda olacağını, bu devletlerin Rusya'ya yük olduğunu düşünmektedirler. Bu dönemde Rusya, iç ve dış politikasında ve kendi merkezinde yeniden yapılanma sürecine girmiştir.

Rusya Federasyonu'nun ilk Devlet Başkanı olan Yeltsin, ülke politikalarını değiştirme yoluna gitmiş ilk döneminde Atlantikçi bir politika izlemiş, serbest ekonomiyi savunmuş ve ülkenin oligarkların eline geçmesine sebep olarak Rusya'yı açık pazar haline getirmiştir. Bu durum Rusya'yı daha da kötü duruma sokmuştur. Yeltsin, SSCB'den ayrılan yeni bağımsız devletleri bir araya toplamak için Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurmuştur. Kurulan bu toplulukla beraber Rusya'nın birlikten dağılan devletleri bir arada tutması, hakimiyet alanını koruması ve

güvenliğini sağlaması, Orta Asya'da bulunan enerji potansiyelini rakiplerine kaptırmaması gibi hedeflerinin bulunduğu aşıkardır. Rusya bu hedeflerini gerçekleştirmek için birçok yola başvurmuştur.

Yeltsin'in ilk dönemi daha çok Batı yönlüdür. Daha sonra her ne kadar yakın çevresine dönme politikaları izlediyse de bunda pek başarılı olamamıştır ve büyük tepkileri üzerine toplamıştır. Yeltsin dönemi dış politikada pasif kalmıştır. Yeltsin'den yönetimi devralan Putin, deyim yerindeyse yeni bir soluk getirmiş ve Rusya'nın yeniden süper güç konumuna gelmesi için çalışmalara başlamıştır. Putin'in Avrasyacı bir kimlikte olduğu bilinmektedir ve dış politikada aktif ve etkindir.

Avrasyacılık Rusya Federasyonu açısından önemli bir yere sahiptir. Tarihi çok eskilere dayanan Avrasyacılık fikriyatı, Rus politikalarına özellikle Putin döneminde yön vermiştir. Putin'in özellikle Rusya'nın arka bahçesi olarak gördüğü Orta Asya'nın konumu enerji ve güvenlik açısından çok önemlidir ve Rusya'nın geleceği ve yeniden süper güç olma arzusunda son derece etkilidir. Rus yönetimi, bu ideallere ulaşmak için birçok stratejiye imza atmıştır. Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde Gorbaçov Dönemi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılma sürecine değinilecek, Rusya Federasyonu'nun kurulması ve ilk devlet başkanı olan Boris Yeltsin Dönemi ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Rusya'yı tekrar süper güç haline getiren ve Yeltsin'den görevi devralan Viladimir Putin, Putin'in nasıl bir politika izlediği ve çalışmanın asıl konusu olan Rus dış politikasına yön veren Avrasyacılık, Avrasyacılığın tarihsel gelişimi ve dış politikaya ne gibi etkilerinin olduğu anlatılacaktır.

Avrasya Ekonomik Topluluğu, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Şanghay İş Birliği Örgütü gibi oluşumlar bağlamında Rus Dış Politikası ve dış politikada geçerli olan Avrasyacılık çalışmada incelenecek ve aktarılmaya çalışılacaktır. Özellikle Aleksandr Dugin'in Rus Jeopolitiği ve Avrasyacı Yaklaşım, Brzezinski'nin Büyük Satranç Tahtası gibi eserlerle, dünyanın kalbi olarak görülen Avrasya coğrafyasının önemi vurgulanmıştır.

Çalışma literatür taraması, kütüphane kaynakları, makaleler, gazete, dergi ve internet kaynakları ile oluşturulmuştur. Yararlanılan kaynaklar ve toplanan bilgiler

neticesinde Rusya'nın Doğulu mu Batılı mı olduğu tartışmaları sonrasında üçüncü bir yol olan Avrasyacı bir hareket içinde olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Son dönemde Rus dış politikasında etkin olan Avrasyacılık düşüncesi tezin ana konusunu oluşturmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.BORİS YELTSİN DÖNEMİ RUSYA FEDERASYONU

Soğuk Savaş Sonrası Rus Dış Politikası ve Avrasyacılığı anlamak için Sovyetler Birliği'nin dağılmasına giden süreci tahlil etmek önem arz etmektedir. Bu yüzden Rusya Federasyonu'nun kurulması ve Yeltsin Dönemi ele alınmadan önce Sovyetler'in son yöneticisi olan Gorbaçov Dönemi'ne, uygulamak istediği reformlara, bu reformların neden başarısız olduğuna ve ardından Sovyetlerin dağılma sürecine değinmek gerekmektedir.

1.1.Gorbaçov Dönemi ve SSCB'nin Dağılma Süreci

Sovyetler Birliği 1970'li yıllardan beri uygulanan politikalar yüzünden sistem krizini, ekonomik krizler dolayısıyla da sosyal krizleri beraberinde getirmiştir. Bu krizler çöküşün sinyallerini vermiştir. Sovyetler Birliği yönetimi bu krizleri önlemek adına bazı reformlar gerçekleştirmeye çalışmış, Brejnev Batıyla ticaret hacmini genişletme çabalarına girmiş, ihtiyaç duyulan Batının üstün teknolojisinden yararlanmayı hedeflemiş, dış politikada “yumuşama-dedente” politikalarını uygulamaya çalışmıştır.

Ekonomik ve sosyal alanda da bazı değişikliklere gidilmiş ve “Homo Sovieticus” (Sovyet İnsanı)¹ yaratılmaya çalışılmış, bu yolla Sovyet toplumunun birleşmesi amacını gerçekleştirerek ulus farklılıklarını ortadan kaldırması planlanmıştır. 1980'lere gelindiğinde bu reformların bir an önce hayata geçirilmesi düşünülürken Brejnev 1982 yılında hayatını kaybetmiş ve yerine geçen Andropov reformları başlatmıştır. Andropov, yönetimde şeffaflık sağlamaya çalışmış ve

¹ Homo Sovieticus: Dünyayla entegre olabilen ve komünizmin sert ve baskılı yapısını yenebilmiş batı eksenli insan.

merkezi yönetim kadrosunu da deneyimli siyasetçilerden oluşturmuştur (Elma, 2009:72,73). Yolsuzlukla mücahale kampanyası başlatan Andropov, işgücünün verimini artırma tedbirleri alma yoluna da gitmiş ancak ölümü sebebiyle başarılı olamamıştır (Özsoy, 2006:169).

1984'te Andropov'un da ani ölümüyle reformlar yarım kalmış, onun yerine gelen Çernenko da bu reformları gerçekleştiremeden ölmüştür. 1985 yılında Merkezi Komite'nin başkanlığına Mihail Sergeyeviç Gorbaçov seçilmiş ve gelir gelmez Andropov'un yolundan gideceğini belirterek görevine başlamıştır.

56 yaşında iken genel sekreterliğe seçilmiş olan Gorbaçov, Sovyet tarihindeki en genç genel sekreter olma unvanına sahip olmuştur. Gorbaçov göreve gelmeden önce sosyal ve ekonomik çözüme Sovyet toplumunda başlamıştır(Büke, 2007:9,10).

Gorbaçov Dönemi, Sovyet toplumu ve Sovyet ekonomisinin 1970'li yıllardan sonra en ciddi sorunlarla karşılaşılan dönemi olmuştur. Mihail Gorbaçov, Sovyet yönetiminde “çağın gerisinde kalındığını”, “sistemin tıklandığını” belirtmiş ve Sovyet sisteminde tartışmaların çıkmasına neden olmuştur.

“Sosyalist sistemde reform”, “merkezi planlama”, “reform programı”, Sovyetler Birliği'nde uygulamalar” konularına ağırlık verilmiştir. Ekonomik büyüme ve gelişmede düşüş, Sovyet ekonomisindeki gerileme, mal ve hizmetlerde fiyatlandırma sisteminin bozulması, üretimin ihtiyaçları karşılayamaması, hizmet sektörünün yeterince gelişmemiş olması, teknolojiye yeterince ayak uydurulamaması, ödemeler bilançosunun açık vermesi, askeri harcamaların fazla olması ve ekonominin zora düşmesi, yönetim ve siyasal yapıdaki yetersizlik, tarım ürünlerindeki kalite ve verim düşüklüğü gibi sorunlar Gorbaçov döneminde hızlanmıştır (Bulut, 2014:10). Gorbaçov bunu gözlemleyerek birliğin dağılmasını kansız bir şekilde tamamlamıştır.

Gorbaçov göreve gelir gelmez ekonomi alanında iç politikayı etkileyecek reformları uygulamaya çalışmıştır. Bu reformlar: Perestroyka ve Glasnost adıyla bilinen politiklardır.

Gorbaçov, sorunları çözmek, ekonomideki kötü gidişatı engellemek ve Sovyet sosyalizmini yeniden yapılandırmak amacıyla bu reformları başlatmıştır.

Gorbaçov döneminde, Sovyetler Birliği gayri safi ulusal üretim bakımından 1976-1980 yılında %4,8 iken, 1991 yılında %-17'ye, milli gelir %4,8'den -%15'e, sanayi üretimi %4,4'ten %-7,8'e, tarımsal üretim %1,7'den %-7'ye, istihdam seviyesi %1,9'dan %-1,7'ye kadar gerilemiştir (Bulut, 2014:11-12).

Gorbaçov'un uygulamak istediği reformlar, "perestroyka" adıyla bilinen yeniden yapılanma, "glasnost" açıklık ve "demokratizatsiya" yani demokratikleşme politikalarıdır (Kırsacık & Örmeci, 2018:113). Perestroyka, ekonomide pazar kurallarının uygulanmasını, parti tarafsızlığının sağlanmasını da politik yaşamda hedeflemiştir. Üretim-tüketimde sübvansiyonların azaltılması ile gerçekçi fiyat politikası uygulanmış ve ekonomide merkezi planlamadan uzaklaşmış, özelleştirmeye gidilmiş ayrıca teknolojide modernizasyon sağlanmaya çalışılmıştır. Glasnost politikasının tetikleyicisi Çernobil'de yaşanan facia ve bunun halka tam olarak yansıtılmaması olmuştur. Çernobil'de yaşanan facia nükleer reaktörlerin birinde patlama olması sonucu meydana gelmiştir. İlk patlama 26 Nisan 1986 gecesi saat 01:23'te meydana gelmiştir. Facia sonucu aşırı miktarda radyasyon yayılmış binlerce kişi radyasyondan etkilenerek rahatsızlanmış ve hayatını kaybetmiştir. Çernobil faciası sadece bu bölgeyi değil, İskandinavya, Polonya, Kuzey İtalya, Romanya, Bulgaristan, Avusturya, Güney Almanya, Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan'ı da etkilemiştir. (Özcan Kara & Ceylan Günay, 2013:32-36).

Halkın Sovyet basınına olan güveninin sarsılması, bağımsız basın kurulmasına yol açmıştır. Glasnost, SB'de demokrasi ve şeffaflığı sağlamak, gelen eleştirilere ve muhalif gruplara hoşgörü gibi konularla sistemin açıklığa kavuşmasını sağlamış içsel dinamikleri harekete geçirmiş ve siyasi-kültürel yaşantı üzerindeki tüm ideolojik kontrolleri yok etmeye çalışmıştır.

Gorbaçov'un dış politikası alışılmışın dışında olmuş ve dışişleri bürokrasisi ve dış politikaya yeni bir yön vermiştir. Sovyetlerin "mesihçi" dış politika anlayışını değiştirerek Sovyet Birliği'nin taahhütlerinden vazgeçmeye başlamıştır. Dış düşman ve dış tehdit düşüncelerinden kurtulmak amacıyla ulusal kimlik alanında yeni demokratik arayışlara yönelmiştir. Gorbaçov, Sovyet dış politikasında bir devrim yaratarak Batı'nın bir düşman olarak değil, ortak olarak görülmesini istemiştir. Bu

düşünceler soğuk savaşı sona erdiren uygulamaları beraberinde getirmiş, doğu ile batı arasında yeni bir sayfa açılmıştır.

ABD ile 1987’de orta menzilli nükleer silahların indirimi konusunda anlaşmaya varılmış, bunun yanında Afganistan çekilme kararı ve silahsızlanmayı da sağlamıştır. Gorbaçov’un bu politikaları batı tarafından büyük takdir toplamıştır. 1988 yılında Gorbaçov Komünist Parti konferansında önemli bir plan sunarak partinin devlet üzerindeki rolünün azaltılmasını istemiştir (Büke, 2007:11).

Gorbaçov, Haziran – Temmuz 1988’de yapılan 19. Parti Konferansı sırasında ilk defa Başkanlık sistemine geçilmesini öngörmüştür. Yapılan reformlar sosyal açıdan halkın refah seviyesini yükseltme amacını taşımaktadır. Gorbaçov siyaseten de dünya uluslarının ne Sovyet ne de ABD hegemonyası altında yaşamamalarını, her ulusun kendi kaderini tayin etme hakkının altına çizmiştir. Bunun yanında Sovyet ülkelerinin bağımsızlık ilanlarının anayasal hakları olduğuna vurgu yapmıştır (Tanören, 2009:22). Gorbaçov’un Yeni Düşünce Sistemi, içerisinde kültürel, politik ve ekonomik alanları kapsamaktadır.

Bu önermelerde, devletlerarası mücadelelerde silahlanma değil siyasi anlaşmaların olması gerektiği, Batı veya Doğu medeniyetler arasında ekonomi-politik etkileşim alanların aktif olmasını, tüm milletlerin kendi kaderlerini tayin edecekken, sınıfsal menfaat değil insani menfaat çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bir “Avrupa Evi” oluşturularak hiçbir ulusun başka bir ulusun işlerine karışmaması ve herhangi bir ülkenin başka ülkelerin gölgesinde kalmaması gerektiğini bunun da ortak paylaşım çerçevesinde olması gerektiğini önermiştir. Gorbaçov’un kendisi ve danışmanları tarafından oluşturulan bu politika, dünyaya güç perspektifinden değil karşılıklı bağımlılık ile menfaat şeklinde bakmaktadır. Oluşturulan bu yeni düşünce eskiyi tamamen terk etmeyi, yeni kapsam ve ivmeyle dış politikayı yeniden oluşturmayı hedeflemiştir. Gorbaçov buna bizzat kendi ifadesiyle “yeniden ideolojizasyon” ismini vermiştir (Tanören, 2009: 23).

Gorbaçov ülkenin içinde bulunduğu durumu düzeltmek amacıyla reformlar başlatmıştır. Bu reformların iki sebebi vardır. Bunlar ekonomik ve sosyal sebeplerdir.

Ekonomik Sebepler (Tanören, 2009:26);

•1970'lerden sonra Sovyet ekonomisinin iyice kötüye gitmesi, 1970'lerden önce sadece ABD ve SSCB gibi güçlü iki ekonomi var iken, sonra bunların yanına üç güç daha eklenerek, SSCB, ABD, Çin, Japonya ve Batı Avrupa beşli kümesi oluşmuştur.

- Kaynak israfı ve verimsizlik,
- Geniş sınırlara ve yoğun bir nüfusa sahip Sovyet coğrafyasının ülke ekonomisinde tek merkezci planlaması (Özsoy, 2006:173),
- Yeni üretilen fabrikaların yeni teknolojiyle donatılamaması,
- Çalışma yaşamında verimliliğin düşmesine sebep olan rekabetin sağlanmaması,
- Ekonomi alanındaki verimsizliğin iktisadi durgunluğa yol açması,
- Ekonominin içe dönük olması dolayısıyla kalitesizlik ve verimsizlik,
- Sovyet ülkeleri arasındaki ekonomik farklılık ve eşitsizlikler.

Sosyal Sebepler (Tanören, 2009, s. 31);

- Yolsuzluk, rüşvet ve dolandırıcılığın artması,
- Uyuşturucu ve içki bağımlılığının yaygınlaşması, toplumsal geleneklerde görülen çöküş, suç oranlarında artış ve kanunlara uymama,
- Konut ihtiyacı ve barınma problemleri,
- Çevre kirliliğinin artması ve israf edilen doğal kaynaklar,
- Tek partili yönetimin tüm sorunlara yönelememesi ve bunun sonucunda çeşitli cumhuriyetlerde ortaya çıkan sosyal çatlama
- Askeri harcamalar vs. gibi sebeplerle Gorbaçov sosyal reformlar geliştirmek ve uygulamak zorunda kalmıştır (Özsoy, 2006:180).

Dugin'e göre Sovyetler'i sosyo-ekonomik ve jeopolitik çöküşe götüren birinci sebep; sosyalist yapı içerisinde komünistlerin yer alması olmuştur. Dugin, Sovyet İmparatorluğunun hem fiili hem de ideolojik olarak komünistler tarafından çökertildiğini savunmaktadır. İkinci sebep, Atlantikçi Batı bloğa karşı uzun dönem rekabet edilememesi, iktisadi ve bürokratik merkeziyetçiliğin getirmiş olduğu eşitleme prensibinin varlığı, son olarak ise totaliter devlet sosyalizminin varlığı

şeklindedir (Dugin, 2014:40-43). Bunların yanında teknolojik eksiklikler de yer almaktadır (Dugin, 2014:107).

Gorbaçov, her ne kadar iç ve dış politikada bu reformları uygulamaya çalıştıysa da bunun yeterli olmadığı Sovyetler Birliği'nin dağılmasından belli olmaktadır. Siyasi ve ekonomik reformların birbiriyle orantılı olarak yürütülememesi, ekonomik sıkıntıları ortaya çıkarmış, demokrasi bağlamında halkın siyasi düşünce özgürlüğündeki artış, içerisinde yüzden fazla ulusu barındıran 15 egemen ve bağımsız devleti Sovyetler Birliği'nde harekete geçirmiş ve etnik kırırdanmalar oluşmaya başlamıştır. Merkezîyetçi yapıya dönüşen bir sistem sonucu, üretimin nasıl ve şekilde yapılacağı, kaynak dağılımları sadece merkeze bağlı olmuştur.

Gorbaçov'un sınıfsız toplum ideali, ekonominin tabulaştırılması ve karşılaşılan ekonomik sorunların çözülememesi sebebiyle gerçekleşmemiştir. Medya araçları sadece devlet resmî ideolojisiyle sınırlandırılmış ve muhalif görüşlere yer verilmemiştir. Gorbaçov'un Perestroyka ve Glasnost reformları halkın üzerindeki korku ve baskı araçlarını hafifletmiş ve dış dünyayla bağı kalmamış olan halk sistemi yıkmak amacıyla ayaklanmaya başlamıştır. Sovyetlerin bu dönemde bu denli ayakta kalması Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti (KGB) ve Kızıl Ordu'nun baskıları yüzünden olmuş, komünizm bu baskılar yanında hafif kalmıştır.

Reformların başarısız olmasının en önemli nedenlerinden birisi de halkın ekonomi seviyesinin gerilemesi olmuştur. Çiftçilerin kendi yararlarına olmayan şeyleri üretmiyor olması ürün çeşitliliğini azaltmış, tahılın Batı'dan ithal edilmesine neden olmuş ve Batı'ya bağımlılığı artırmıştır. Büyüme oranının düşük olması, yaşam standardının azalması toplum içerisinde huzursuzluk çıkmasına neden olmuştur.

Sovyetler Birliği bu dönemde ekonomik kalkınmayı bir kenara bırakarak, silah teknolojisi ve uzay araştırmalarında süper güçlerle yarışma düzeyine çıkmayı hedeflemiştir. Görüldüğü gibi reformların orantısız olması halkı memnun etmemiş, ekonomi diplere vurmuş, Sovyet toplumu düşük üretimler yüzünden batıya bağımlı hale gelmiştir. Sadece iç politika konularında değil dış politikada da yetersiz görülmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği Atlantikçi Blok karşısında da stratejik ve jeopolitik olarak aynı konumda değildir. Gorbaçov

uyguladığı politikalarla muhalif grupların eleştirilerine maruz kalmıştır (Büke, 2007:12-14).

Gorbaçov'un tıpkı bir diktatör gibi birliği yönetmesi, ekonomideki düşüş, halkın isteklerinin göz ardı edilmesi, muhalif grupların dikkate alınmaması ve hatta susturulmaya çalışılması, reformların başarısız olması, iç politikada merkezileşme, basının Sovyet yönetiminin elinde olması, halkın dış dünyayla bağlantısının kesilmesi gibi birçok nedenle de halkı kışkırtmış ve ayaklanmalara sebebiyet vermiştir.

Gorbaçov düşüncelerinde milliyetçilik sorunu olduğunu düşünmemiş, bu konuyu çağ dışı olarak görmüştür. Baltık ülkeleriyle başlayan milliyetçilik hareketi tüm ülkeyi sarmış durumda bulunmaktadır.

SSCB'nin Dağılmasını Çabuklaştıran Sebepler (Tanören, 2009:18);

- Hayata geçirilen reformların toplumsal katmanların bütünü tarafından ve birliğe dahil olan milletler tarafından benimsememiş olması,
- Sovyetler Birliği'nin üye ülkelerdeki müdahaleci askeri politikalardan vazgeçilmesi,
- SSCB'ye bağlı cumhuriyetlerde ulusçu gösterilerin artması,
- Bürokrat ortamda huzursuzlukların oluşması ve Gorbaçov'a yöneltilen diktatör ithamları,
- 19-21 Haziran 1991 'de gerçekleştirilen "Beyaz Ev" darbe girişimleri,
- Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin aralarında imzalamış oldukları anlaşmalar ile SSCB'nin dağıldığını duyurmaları.

1980'lere gelindiğinde Sovyet ekonomisinin zayıflamasıyla ülkede siyasi kriz başlamış ve merkezi yönetimin gücü azalarak Birlik Cumhuriyetleri yönetimi güçlenmiştir. Güç kullanımı ve zorla uygulanan yaptırımlar sonucu ortaya çıkan etnik sorunlar merkezi gücün zayıflamasına neden olmuştur ve bu durum Sovyetler Birliği'nin dağılmasında başlıca etkenlerden birisi olmuştur. Ermeni-Azeri, Abhaz-Gürcü, Slav kökenli halklar-Moldovyalılar, Osetler-Gürcüler, Özbekler-Ahıska Türkleri, Özbekler-Kırgızlar, Çeçenler ile Ruslar ve Taciklerin kendi aralarında çıkan anlaşmazlıklar en büyük anlaşmazlıklardır. Bu etnik sorunlara, zamanında doğru

çözüm getirilemediğinden silahlı çatışmaların çıkmasına ve suçsuz bir çok insanın kanlarının dökülmesine yol açmıştır.

Gorbaçov'un etnik çatışmaları zor kullanarak, silahlı güce başvurarak çözmeye çalışması bölge halklarının milliyetçi duygularını kabartmıştır. SSCB döneminde kültürel zenginliklerin ortadan kalkmasına ve manevi duygularının zedelenmesine yol açmıştır. Ayrıca nüfusu az olan milletlerin çok nüfuslu milletlerle eşit haklara sahip olma istekleri birçok zaman göz önüne alınmamıştır. Bu haklar, merkezi hükümet ve Birlik Cumhuriyetleri tarafından bastırılmıştır. Bu gibi milletler arası problemlerin ortaya çıkmasında sosyal sorunların patlak vermesi de örnek olarak gösterilebilir.

Orta Asya Cumhuriyetleri, Kafkas Cumhuriyetleri, Baltık Cumhuriyetleri ve Moldova Cumhuriyeti gibi merkez dışı olan bölgelerde milletler arası çatışmalar daha önemli olmuş, fakat sosyal sorunlar Baltık Cumhuriyetlerinde diğerlerine göre daha az boyutlarda gerçekleşmiştir. Bağımsızlık yolunda atılan adımlar, halk tarafından yapılmış ve halkın merkezi yönetime karşı olan cumhuriyet yöneticilerinin de desteğini aldığı görülmüştür. Etnik çatışmaların ortaya çıkmasında sadece çoğunluk tarafı değil azınlıklar da şiddeti başlatmışlardır. Gürcistan'da bulunan Abhazlar ve Azerbaycan'daki Ermeniler bu duruma örnek gösterilebilir niteliktedir (Şadıhanov, 2006:3-4).

Gorbaçov'un iktidara gelmesi ve uyguladığı reformlar sonucu birçok olumsuz olay yaşanmış, siyasi ve ekonomik krizler, Sovyet yönetiminin zayıflığı, uygulanan politikalar ve milliyetçilik hareketlerinin ortaya çıkması, ekonominin evrensel kurallarına uyulmaması, teşebbüs hürriyetinin tanınmaması Sovyetler'in sonunu getirmiştir (Özsoy, 2006:187). Sovyetler Birliği ardı ardına gelen bağımsızlık ilanlarıyla dağılmaya başlamıştır. 30 Aralık 1922' de kurulan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği 26 Aralık 1991 saat 00:00'da Kremlin'de SSCB bayrağının indirilip yerine Rusya Federasyonu'nu temsil eden üç renkli bayrağın göndere çekilmesiyle SSCB resmen sona ermiş ve tarih sahnesinden silinmiştir (Bulut, 2014:13).

Gorbaçov, Sovyetler' in dağılmasını istememektedir. Bunun için birlik cumhuriyetlerinin bağımsızlık hareketlerine karşı koymak adına 23 Kasım 1990'da Yeni Birlik Anlaşması'nı hazırlamış ve bu anlaşmayı Yüksek Sovyet'e sunmuştur.

Bu anlaşma, Sovyet Cumhuriyetleri'nde yetki artışı sağlanması, maliye, güvenlik ve dış ekonomi politikaları gibi benzer konularda Moskova'nın merkez olarak kalmasını önermektedir. 20 Ağustos 1991'de imzalanan bu anlaşma 17 Mart 1991 de yapılan Sovyet referandumuna katılan 9 birlik cumhuriyeti tarafından imzalanmıştır. Bu gelişmeler sonrasında bir grup asker Gorbaçov' a darbe düzenlemiş fakat başarısız olmuşlardır. Böyle bir darbenin düzenlenmesi Gorbaçov'un prestijinin azalmasına sebep olmuştur. Bu durumun yaşanması Gorbaçov'a ve reformlarına karşı komünistlerin ve milliyetçilik hareketlerinin güçlendiği anlamını taşımaktadır.

Darbeden sonra Gorbaçov, 2 Eylül 1991' de birlik Cumhuriyeti başkanlarını toplayarak "Devlet Konseyi" ni kurmuştur. Fakat konsey toplantılarına Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Moldova ve Baltık Cumhuriyetleri katılmamıştır. Konsey bunun üzerine aldığı kararla Baltık Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığını tanımıştır (Büke, 2007:17).

Birbiri ardına gelen bağımsızlıklar dağılma sürecini hızlandırmış, son gelişme ise 8 Aralık 1991 (Belovejski Antlaşması) Minsk Antlaşması'nın imzalanması olmuştur. 7 Aralık yani bu antlaşmadan bir gün önce Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin, Beyaz Rusya Parlamento Başkanı Stanislav Şuşkeniç ve Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kravçuk bir araya gelerek Bağımsız Devletler Topluluğu' nu kurmuşlardır (Kubicek, 2009:237).

Gorbaçov her ne kadar bunun gerçekleşmeyeceğini, Minsk Antlaşması'nın hukuka aykırı olduğunu bildirirse de askeri liderlerin, Boris Yeltsin'in Rusya Federasyonu, Beyaz Rusya ve Ukrayna arasındaki Slav birliği fikrini desteklemişlerdir. Gorbaçov, bunun üzerine Yeltsin'le görüşüp Yüksek Sovyet'i son defa toplantıya çağırmış Sovyetler Birliği'nin sona erdiğini ve kendisini feshettiğini açıklamıştır. Böylece yerini 15 bağımsız cumhuriyete bırakan Sovyetler Birliği, tarih sahnesinden silinmiştir.

21 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığını kazanan 15 cumhuriyetten 11'inin devlet başkanları Alma Ata'da toplanmış, Kuruluş Anlaşması Ek Protokol ve Deklarasyon da Sovyetler Birliği'nin bir hukuk süjesi olarak sona erdiğini belirtmişlerdir. Özbekistan, Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kırgızistan, Moldova,

Rusya, Ukrayna, Tacikistan, Türkmenistan, Kazakistan eşit haklara sahip olarak Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurduklarını ilan etmişlerdir (Başlar, 2001:92).

Gorbaçov'un başlattığı reform hareketleri Doğu ve Orta Avrupa devletlerini de etkilemiştir. Macaristan, 1989 yılında çok partili sistemi benimsemiş, Polonya'da ise Komünist Parti kendisini feshederek Sosyal Demokrasi Partisi ismini almıştır. Yine 1990 yılında Çekoslovakya'da Komünist parti liderliği sona ermiştir. Bu olaylar Romanya ve Bulgaristan'da da görülmüştür (Büke, 2007:18). Doğu bloğundaki devletlerde değişen sistem, Pazar ekonomisine geçmeleri, çoğulcu demokrasi gibi hareketler onları bağımsızlığa götürmüş ve bloktan kopmalarına neden olmuştur.

1991 yılında doğu bloğu devletlerini birbirlerine ekonomik yönden bağlayan COMECON (Council For Mutual Economic Assistance), Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi bir araya gelerek örgütü feshetmiştir.

1 Temmuz 1991'de de Doğu Bloğunda oluşan Varşova Paketi'ne resmen son verilmiştir. ABD'ye karşı dünyanın ikinci süper gücü olan SSCB ve bununla birlikte Doğu Bloğu'nun yıkılmasıyla İkinci Dünya Savaşı'ndan beri süregelen güçler dengesi ve Soğuk Savaş Dönemi son bulmuştur. Bu durum yeni düzenin ve yeni güç dengelerinin kurulmasına sebebiyet vermiştir. Aslında Batı tarafını asıl ilgilendiren sorun dağılmış olan Sovyetler Birliği'ndeki nükleer silahların ne olacağı sorusudur. Bu endişenin önlenmesi için tüm nükleer silahların Rusya Federasyonu'nda toplanması önerilmiştir (Büke, 2007:19.) Bu sorun ABD'nin temaslarıyla eski Sovyet ülkelerinin ve Rusya'nın Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na taraf olmalarına karar verilmesiyle çözümlenmiştir (Sabırzyanova, 2016:29).

Sovyetler Birliği'nin dağılması iki kutuplu dünyayı tek kutba indirmiş ve ABD, dünyanın tek süper gücü haline gelmiştir (Brzezinski, 2005:14). Bu dönem ABD Başkanı George Bush'un 'Yeni Dünya Düzeni' adını verdiği bir dönemdir. Doğu Bloğu'nun yıkılmasıyla ABD, yeni stratejiler izlemeye başlamıştır. 1991 yılında 'ulusal Güvenlik Stratejisi' hazırlanmıştır. Bu strateji, siyasal, askeri, ekonomik ve öncelikli terörizm olmak üzere ABD'nin güvenliğini sarsacak konulara önem vermektedir.

Komünist sistemin yıkılması aynı zamanda Soğuk Savaş dönemindeki iki zıt ideoloji mücadelesinin de geri plana atılmasını sağlamıştır. SSCB gibi büyük gücün

sona ermesi iki kutuplu sistemde uluslararası ilişkilerdeki etkiyi azaltmış ve küresel politikaların bölgesel politikalara dönüşmesine de neden olmuştur. ABD, Sovyetlerin yıkılmasıyla tek kutuplu sistemde bölgesel öncelikli olarak yönünü Orta Asya'ya Transkafkasya'ya çevirmiş ve burada oluşan Sovyet boşluğunu doldurmaya çalışmıştır. Körfez Krizi, Kosova, Irak, Afganistan müdahaleleri ABD'nin bu bölgelerde güç boşluğunu doldurmak istediğine örnek teşkil etmiştir.

Sovyet hakimiyetinden çıkan Orta Asya, petrol ve doğal gaz zenginlikleriyle bütün devletlerin ilgisini çekmektedir. ABD, 11 Eylül yaşanan terör saldırıları sonrası Afganistan topraklarına girmiş ve bu olayla birlikte bölgede hakimiyetini artırmaya çalışmıştır (Büke,2007:19-20).

Görüldüğü gibi Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla yeni devletler meydana gelmiştir. Soğuk Savaş sona ermiş ve ABD dünyanın tek süper gücü olmuştur. Varşova Pakti'yle resmen sona eren Doğu Bloğu'nun yarattığı boşluğu doldurmak ve bölgenin enerji kaynaklarından faydalanmak isteyen başta ABD olmak üzere birçok devlet vardır.

ABD, gerçekleştirmiş olduğu askeri müdahalelerle bunu sergilemiştir. Rusya Federasyonu bu durumdan güvenlik ve ekonomik olarak tedirgin olmuştur ve arka bahçesi olarak gördüğü bölgeleri tekrar hakimiyet alanına almak istemiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana devam eden Soğuk Savaş sona ermiş, SSCB dağılmış ve Rusya Federasyonu kurulmuştur.

1.2.Boris Yeltsin Dönemi ve Rusya'da Yükselişi

Boris Nikolayeviç Yeltsin,1 Şubat 1931 yılında Sibirya Yekatarinburg kentine bağlı Sverdlovsk köyünde bir Rus çiftçi ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.1955 yılında Ural Politeknik Üniversitesi'nden inşaat mühendisi olarak mezun olmuş ve idareci olarak bir inşaat işletmesinde görev almıştır. 1961 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne girmiştir. Parti grubunda hızla yükselmiş ve Sverdlovsk bölgesi parti birinci sekreterliğine getirilmiştir. Yeltsin, Gorbaçov tarafından Moskova'ya getirilmiş, Ekim 1985'te Komünist Parti Moskova şefi olmuştur.

Yeltsin, Gorbaçov reformlarına muhalefet ederek daha radikal reformları savunmuş ve Sovyetler Birliği'nde yükselen isim olmuştur. Sovyetler Birliği dağılma döneminde Rusya Federasyonu'nun kurulduğunu ilan etmiş ve ilk Rusya Federasyonu Devlet Başkanı unvanına sahip olmuştur. İki dönem Rusya başkanlığı yapmış ve 1999 yılına kadar bu görevi yürütmüştür. Görevini tamamlamadan 3 ay önce istifa ederek görevi Putin'e devretmiştir. 23 Nisan 2007 yılında kalp yetmezliği rahatsızlığı nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

Yeltsin, her ne kadar Gorbaçov tarafından Moskova'ya getirildiyse de son dönem Gorbaçov' a karşı muhalefetiyle Rusya'da yükselen isim olmuştur. Gorbaçov, Ekim Devrimi'nin 70. Yıl kutlamalarında Komünist Parti Komitesi toplantısında Moskova Komünist Parti I. Sekreteri olarak konuşma yapan Yeltsin'i partinin reformlara engel olduğu, perestroykanın parti örgütlerinde uygulanmadığını ve Gorbaçov'un da bunlara göz yumduğunu söylemesi ve kendisini eleştirmesi üzerine görevden almıştır (Büke, 2007:14).

Yeltsin, 26 Mart 1989'da yapılan Yüksek Sovyet'in ilk ve son olarak yapılan parlamento seçimlerinde meclise girmiştir. Halkçı, hırslı ve kararlı ve lider kişiliği bulunan Yeltsin, Rus Milliyetçiliğini öne çıkaran birisidir. Sovyet tarihinde ilk yasal muhalefet, halk temsilciliklerinin toplanmasıyla oluşmuştur. 29-30 Temmuz 1989 tarihinde Bölgelerarası Grup isminde bir oluşum ortaya getirilmiş ve bu seçimlerde tarihçi Yuri Afanesyev, Estonyalı Yuri Palm, Akademik Andrej Saharov, ekonomist Gavril Popov'la beraber Yeltsin bu grubun başkanı olmuştur.

Bölgelerarası Grup, Gorbaçov'dan birlik cumhuriyetlerine daha kapsamlı siyasi ve ekonomik haklar verilmesini istemiş ve bu istek Gorbaçov tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Gorbaçov' a gelen eleştiriler de artmıştır.

Gorbaçov'un ülke içerisindeki politikaları sertleşmiş diktatörlüğü andırmaya başlamış hatta Baltık Cumhuriyetleri milliyetçilerine tank bile göndermiştir. Medya üzerindeki kontrolü artırmış, polisin yetkilerini genişletmeye çalışmış, etnik boşlukları doldurmaya çalışmış, demokratikleşme politikasından vazgeçme noktasında KGB ve muhafazakâr kanadı da güçlendirmeye çalışmıştır. Bu dönemde milliyetçi Yeltsin taraftarları artmış ve 12 Haziran 1991'de Yeltsin, Rusya Devlet Başkanı olmuştur (Kısacık & Örmeci, 2018:113).

1.3.Rusya Federasyonu Kuruluş Dönemi

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Rusya Federasyonu resmen kurulmuş ve Boris Yeltsin devlet başkanı olarak göreve gelmiştir. Yeltsin'in başkanlığı döneminde farklı politikalar uygulanmıştır.

1.3.1. Yeniden Yapılanma Süreci-Atlantikçi Dönem (1991-1993)

Yeltsin'in başa geçmesiyle bu dönemde uygulanan politikalar Gorbaçov'un yeni düşünce reformlarının devamı niteliğini taşımaktadır. Bu süre içerisinde Rusya, başta ekonomik olmak üzere siyasi ve kültürel alanlarda Batı tarzını benimseyen yeniden yapılanma sürecine girmiştir. (Kırsacık & Örmeci, 2018:114).

Serbest piyasa ekonomisine geçiş ve demokratik sistem için yoğun çaba içerisine girilmiştir. 1990'ların başında Rus dış politikasını oluşturan etmenleri Arbatov şu şekilde sıralamıştır: “dağılma, toplumsal ve ekonomik bunalım, önderlik problemi ve uluslararası sistem değişimi.” (Arbatov, 1993:7-8). Yeni dönemde kurulmak istenen demokratik devlet yapılanması için çatışmacı dış politikadan vazgeçilmesi hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi kapsamında dostane ilişkiler ve geleneklerden uzaklaşmaya çalışılmış politika batıya kaymıştır. Atlantikçilerin amacı Batıyla iyi ilişkiler kurma, ekonomik entegrasyonun sağlanması ve batı tarzında normal bir ülke konumuna gelmek olmuştur.

Atlantikçilere göre bunu sağlamanın yolu ise Afganistan, Orta Asya, Çin gibi istikrarsız halde bulunan doğunun tehditlerinden sakınarak gözlerin batıya çevrilmesi ve batıya güvenilmesini içermektedir. Rusya ve Orta Asya'da yayılan Radikal İslam düşüncesi de bir tehdit olarak algılanmaktadır. Atlantikçiler bu konuda İslam'ın çevrenmesi gerektiğini savunmaktaydılar. Fakat bu dönemde ortaya çıkan sorunlar karşısında beklenen ekonomik ve siyasi desteği alamayan Rusya kendisini bir hayal kırıklığının içerisinde bulmuştur. ABD'nin ve Batılı devletlerin NATO'ya verilen destekleri artırması, Rus Diasporası haklarının yeteri düzeyde garanti edilememiş olması ve batının Rusya'ya güven aşılayamaması Rusya'nın ve Atlantist kesimin bu politikadan uzaklaşmasına sebep olmuştur.

Rusya Federasyonu'nda yaşanan 1998 ekonomik krizi, Batının destek vermemesi, Yeltsin'in yönetimi Putin' e devretmesi ve Putin in Atlantist düşünceden uzak ve Avrasyacı görüşte olması Atlantikçi düşüncenin iyice sona ermesine neden olmuştur.

Atlantikçilerin Batıyı örnek olarak alması Batı'nın demokrasisine güvenmeleri görüldüğü üzere Rusya'nın kalıplaşmış politikaları dışındadır ve bu politikalar Rusya'da uygulamada başarısız olmuştur. Yeltsin'in ilk dönemi Gorbaçov politikalarının devamı niteliğinde olmuş ve bu politikalar Rusya'yı içinde bulunduğu durumdan daha fazla ileriye götürememiştir.

Yeltsin ilk dönemde Batı yanlısı politikalar izlemiş, "şok terapi" olarak adlandırılan ve 1992'de parlamentonun verdiği yetkilerle benimsemiş oldukları Atlantikçi doktrini dış politikada uygulamaya çalışmışlardır. 1992 yılında Yeltsin dönemi Batı yanlısı politikalar yürütmüştür. Yeltsin, BM'de yapmış olduğu konuşmasında Batılı ülkelerin Rusya'nın müttefiği olduğunu ilan etmiştir. 1993 yılında Dış Politika Konseptiyle BDT ülkeleri dış politikanın önceliğine girmiştir. 1996 ya kadar olan dönem Atlantikçi politikalarla geçmiş 1995 yılında Rusya Yakın Çevresindeki hakimiyetini kaybetmeye başlamıştır. 1996'da ABD NATO'nun genişlemesine öncelik vermiştir. Ayrıca 1996 yılında ABD, Kafkaslar ve Hazar Bölgesi'ni yaşamsal çıkar alanı olarak ilan etmiştir (Cornell, 1999:100-125). 27 Mayıs 1997 yılında Rusya ve NATO arasında NATO-Rusya Kurucu Senedi imzalanmıştır. Senedin imzalanmasıyla iki taraf da birbirlerini düşman olarak görmediklerinin sözünü vermişlerdir. Kozirev'in yerine Primakov' un bakan olmasıyla dış politika konseptinde değişiklikler meydana gelmiştir. Yakın Çevre politikası uygulanmaya başlamış BDT coğrafyasına dönmüştür (Kısacık & Örmeci, 2018:116-117).

1.3.1.1.Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Kurulması

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve ardından gelen bağımsızlık talepleri ve birlik cumhuriyetlerinin RF önderliğinde tekrar bir araya gelerek Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT)'nu oluşturmaları yakın tarihte önemli gelişmelerden birisi olmuştur.

BDT 7-8 Ekim 1992 tarihinde Belarus, Rusya Federasyonu ve Ukrayna devlet başkanları tarafından Minsk kenti yakınlarında yer alan Belovejsk' te BDT'nin kuruluş anlaşmasını (Belovejsk Anlaşması)'nı imzalamışlardır. Ukrayna BDT tüzüğünü onaylamamıştır fakat topluluğun katılımcısı ve kurucusu konumundadır (Hüseynov, 2003:390).

Sovyetler Birliği'nde son dönemlerinde yaşanan gelişmeler ve ülkenin siyasi kriz durumu birliklerde 1990 yılında ortaya çıkan bağımsızlık bildirimlerini beraberinde getirmiştir. Bu durum, Sovyetler Birliği'nin üniter yapısını sona erdirmeye niteliği taşımaktadır. Bulunulan ortamda yeni birlik anlaşmasının hazırlıkları yapılmaktadır. Fakat Ağustos 1991'de başarısız Ağustos Darbesi sebebiyle hazırlanan anlaşma taslağı imzalanamamış ve Sovyetler' in dağılma süreci son dönemine girmiştir.

20 Ağustos 1991'de Estonya 21 Ağustos'ta ise Litvanya ve Letonya bağımsızlıklarını ilan ederek Sovyetler' den ayrılmışlar ve uluslararası toplum tarafından bağımsız devletler olarak tanınmışlardır. BDT, aslında Sovyetler Birliği'nin devamı niteliğini taşımaktadır. BDT'nin Sovyetler Birliği'nden farkı topluluğu oluşturan üyelerin uluslararası alanda bağımsızlıkları tanınan birer devlet olmaları ve hepsinin eşit haklara sahip bir örgütü oluşturmalarıdır

BDT'nin kuruluşu 8 Aralık 1991 yılında Belarus, Ukrayna ve Rusya Federasyonu devlet başkanları tarafından Belovejsk'te imzaladıkları anlaşmaya dayanmaktadır. Bu topluluğa 21 Aralık tarihinde Sovyetler Birliği'nden ayrılan Ermenistan, Azerbaycan, Ukrayna, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan'da Kazakistan'ın başkenti Alma Ata'da imzalanan bir anlaşma ile dahil olmuşlardır. Gürcistan'ın topluluğa katılması 3 Aralık 1993 yılında yönetimdeki istikrarsızlıklar sebebiyle gecikmeli olarak gerçekleşmiştir. Fakat bu üyelik diğerleri gibi uzun süreli olmamıştır. Gürcistan'daki Gül Devrimi neticesinde Mikail Saakaşvili'nin iktidara gelmesi ve Güney Osetya krizinin yaşanması sonrasında Rusya'nın Gürcistan' a müdahalesi sebebiyle Ağustos 2008'de Gürcistan topluluktan ayrılmıştır (Gazigil,2012:33).

Gürcistan'ın ayrılmasından önce 2005 yılında Türkmenistan topluluktan ayrılmıştır. Fakat Ağustos 2005'te Türkmenistan ortak üye olarak topluluğa

katılacağını belirtmiştir (Yangibayev,Çakır&Yalın, 2013:3). Geçtiğimiz yıllarda Rusya'nın Kırım'ı ilhakı üzerine Ukrayna 2014 yılında topluluktan ayrılmıştır.

BDT, kuruluş yıllarında aktif olarak faaliyet göstermiştir. 1992 yılında 6 zirve gerçekleştirilmiş, 1993 yılında 4 zirve daha yapılmıştır. Gündemdeki konuların ana başlıklarını güvenlik ve iktisadi- ekonomik konular oluşturmaktadır. Güvenlik konusunda ortak bir hedefe ulaşılmış ve Ortak Güvenlik Anlaşması imzalanmıştır. Ekonomi ve iktisadi konusunda ise ortak bir kaniya varılmış ve sorunların çözümü doğrultusunda ortak para birimi, uygulaması, vergi sistemleri, gümrük birliği ve fiyatlandırma politikalarında ortaklaşa iş birliğinin kabulü konusunda anlaşmalar imzalanmıştır.

BDT'nin 1993-1996 yılları arasında siyasi bağımsızlıklarını güçlendirdikleri ve uluslararası toplumda benimsedikleri görülmektedir. BDT yapı olarak, toplumsal, askeri, siyasal ve ekonomik alanları kapsamakta olan geniş yapılı bir örgüttür.20 yılı aşkın bir tecrübeye sahip olan topluluk somut konularda başarıya ulaştığı ve geniş bir entegrasyon ve işbirliği sağladığı görülmektedir. BDT çatısı altında 87 adet çalışma organı vardır.

BDT, oluşumu açısından demokratik hak ve özgürlüklerin sağlanması, dış politika faaliyetlerinin, koordinasyonu, ekonomik, beşeri ve kültürel, politik alanlarda işbirliği, karşılıklı hukuksal yardım sağlanması, ortak ekonomik alanın oluşturulması, devletler arasındaki sorunların barışçıl yollarla çözülmesi gibi bir çok hedef barındırmaktadır. Şu anda BDT 9 ülkeden oluşmaktadır. Dünya doğal kaynaklarının da %25' ine sahip konumdadır.

2019 BDT dönem başkanlığının Türkmenistan'a devredilmesi kararlaştırılmıştır. (<https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/tacikistanda-bdt-devlet-baskanlari-zirvesi/>, 2018)

1.3.1.2.Kolektif Güvenlik Anlaşması

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber Bağımsız Devletler Topluluğu adı altında dış tehditlere karşı koymak amacıyla 15 Mayıs 1992 yılında Taşkent'te,

Kazakistan, Ermenistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Rusya Federasyonu arasında Kolektif Güvenlik Anlaşması (KGA) imzalanmıştır (Askarov, 2014:222).

Beyaz Rusya, Azerbaycan ve Gürcistan da 1993 yılında anlaşmaya katılmışlardır. KGA, herhangi bir üye devlete güvenliğini tehdit edecek, bağımsızlığını engelleyecek bir durum karşısında ortak hareket edilmesini, saldırı durumunda gerekirse askeri müdahalede bulunulacağı amacını taşımaktadır. Fakat 1990'lı yıllarda KGA, üye ülkelerin güvenliklerini sağlamaktan uzak kalarak, sadece Sovyet alanında eski Rus askeri etkinliği sürdürülme aracı olarak kullanılmıştır. Özbekistan, Azerbaycan, Gürcistan bu durum sebebiyle 1999 yılı sonunda Anlaşma'dan ayrılmışlardır.

KGA, Rusya'da Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte ivme kazanmıştır. 1999 yılında Özbekistan İslami Hareketi'nin Özbekistan ve Kırgızistan'da güvenlik güçleriyle olan çatışmaları bu bölgelerde güvenlik zaafını ortaya çıkarmış ve KGA, temel faaliyet alanını Orta Asya'ya çevirmiştir. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Ekim 2000 tarihinde KGA zirvesinde KGA'nın öngördüğü kolektif güvenlik çerçevesinde güvenlik güçlerinin oluşturulmasına yönelik bir anlaşma imzalanmış, bir sonraki yıl Mayıs 1991 zirvesinde ise Orta Asya'da Kolektif Hızlı Konuşlandırma Güçleri (KHKG) kurulması kararlaştırılmıştır. KGA'nın 14 Mayıs 2002 tarihinde kapsamlı uluslararası örgüte dönüştürülmesi kararı alınmıştır (Yangibayev, Çakır, & Yalın, 2013:6).

7 Ekim 2002'de Moldova'nın başkenti Kişinev'de KGAÖ tüzüğü ve işleyişine ilişkin anlaşma tüm üye devletler (Kazakistan, Rusya, Tacikistan, Kırgızistan, Ermenistan ve Beyaz Rusya) imzalanmış ve KGA, 18 Eylül 2003 tarihinde tüm üye devletler tarafından onaylanarak Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ)'ye dönüştürülmüştür (Yesevi, 2013:2). Azerbaycan, Gürcistan, Özbekistan anlaşmayı imzalayanlar arasındadırlar fakat örgüte katılmamışlardır ve anlaşma 5 yıl süreli olmasına rağmen anlaşmayı yenilememişlerdir. Özbekistan 2006 yılında örgüte katılmış, 2012 yılında üyeliğini askıya almıştır (Yesevi, 2013:2).

Örgütün ana hedefleri; barışın sağlanması, uluslararası ve bölgesel alanda güvenlik istikrarının güçlendirilmesi, üye olan ülkelerin toprak bütünlüklerinin ve egemenliklerinin kolektif temelde korunmasının sağlanmasıdır. KGAÖ'nün başlıca

faaliyet alanları vardır. Bunlar; siyasi işbirliğinin her yönden geliştirilmesi, askeri işbirliğinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, uluslararası teröriste, aşırılığa ve uyuşturucu kaçakçılığı ile diğer tehditlere karşı mücadeleyi hedeflemektedir (Yesevi, 2013:251).

2004 yılında KGAÖ, Birleşmiş Milletler(BM) Genel Kurulu'nda gözlemci olarak statü sahibi olmuştur. Rusya Savunma Bakanı Sergey İvanov, 29-30 Kasım 2005'te KGAÖ Savunma Bakanları Konseyi toplantısında yaptığı açıklamada KGAÖ' nün NATO ile işbirliği kapsamına girmek istediğini belirtmiş, bir hafta sonra ise NATO-Rusya Konseyi toplantısında KGAÖ' nün kısaca Orta Asya'nın güvenliğini korumada NATO'ya eşdeğer bir güvenlik örgütü olduğunu ve Orta Asya hakimiyetinin Rusya'da olduğunu kabul ettirmeye çalışmaktadır (Askarov, 2014:210-216).

Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün bünyesinde bulunan 3 ayrı askeri güç vardır. Bunlar; ilk grup olan bölgesel güçlerdir ve 1995 yılında oluşturulmuştur.İkinci grup Barış Koruma Güçleri adını almaktadır ve bunlar 2009 yılında oluşturulan 3500 kişilik bir güçtür. Üçüncü grubu oluşturan güçler ise, Ortak Hızlı İntikal Gücü'dür. 2001 yılında Orta Asya için oluşturulan bu güç 4000 kişiden oluşmaktadır ve Kant askeri üssünü kullanmaktadır. 2009 yılında Ortak Acil Müdahale Gücü adını almıştır. 20.000 kişiden oluşan bu kuvvet sadece Orta Asya' da değil diğer bölgelerde de kullanılabilir(Yesevi, 2013:2). İlk etkinlik 2009 yılında bilgi alanında suçlarla mücadele konusunda yapılmıştır.

18 Mart 2010 tarihinde, Birleşmiş Milletler ve KGAÖ sekreterlikleri arasındaki işbirliğine yönelik ortak deklarasyon imzalanmış, 2015 yılında KGAÖ Hava Kuvvetleri' nin kurulmasına dair teklif imzalanmış ve 2016 yılında kriz müdahale merkezi kurma, üye ülke güvenlik strateji onay süreci başlamıştır(tr.sputniknews.com, 2016.09.04.2018). KGAÖ Genel Sekreteri Haçaturov ise yaptığı açıklamada Krizle müdahale merkezinin çalışmaya ilerdeki süreçte başlanacağını belirtmiştir. (<https://news.am/tur/news/391875.html>. 2017.09.04.2018).

Rusya, BDT kapsamında Orta Asya'daki güvenliğini sağlamaya çalışmakta ve bunu NATO'ya karşılık KGAÖ sayesinde gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Rusya Eski Sovyetler Birliği coğrafyasınının hakimi olarak kendisini görmekte ve arka

bahçesi olarak gördüğü bu toprakları yakın çevre adı altında güvenlik ve enerji potansiyeli bakımından güvence altına almak istemektedir.

1.3.2. Rusya'nın Yakın Çevre Politikası ve BDT (1993-1996)

1993 yılı sonrası dönem Rusya politikaları adına yeni bir dönemin başlangıcı olarak sayılmaktadır. Rusya'nın batı yanlısı politikalardan vazgeçip Bağımsız Devletler Topluluğu kapsamında eski Sovyet sahalarına dönmesi ve bu alanlardaki hakimiyetini tekrar sağlamak amacıyla politikalar ürettiği görülmektedir. Eski Sovyet alanları Rusya Federasyonu için hayati çıkar olarak bir stratejik alan olarak görülmüş, BDT yapısının güçlendirilmesi hedeflenmiş, Rusya bunu en önemli dış politikası olarak görmeye başlamıştır. Rusya bu politikayla Batı yanlısı politikalardan vazgeçerek içe dönük, ulusal çıkarların daha baskın ve daha etkin bir politika izlemeye yönelmiştir. Bu değişim 23 Nisan 1993 tarihinde yayımlanan dış politika doktrini ve Kasım 1993'te yayımlanan Askeri Doktrin' le birlikte net bir şekilde ortaya konmuştur.

Rusya stratejik ve jeopolitik egemenliği sağlamak için yakın çevrenin kontrolünü sağlamak zorundadır. Jeopolitik hususunda imparatorluğun yeniden toparlanması, hem gelişme yolunda hem de bağımsız devlet olma konusunda vazgeçilmez bir şarttır (Dugin, 2014:10).

Rusya, Eski Sovyet Cumhuriyetleri'nde bulunan Rus nüfusunun güvenliğinden sorumlu olduğunu belirterek politikasını yakın çevreye yöneltmiştir. Rusya, yakın çevre kavramını 1992 yılından itibaren Sovyetler'den ayrılan 14 cumhuriyet için kullanmış olup bu devletleri herhangi bir dinsel ya da etnik yakınlık olarak değil, bu ülkelerin Sovyet birliğindeki kader ve tarih ortaklığını vurgulamak için kullanmıştır.

1993'ten itibaren ise Rus dış politikası giderek netlik kazanmış ve batıyla işbirliği tam anlamıyla reddedilmeden yakın çevresine daha çok önem vermeye başlamıştır. Yakın çevre olarak adlandırılan eski Sovyet sahası Rusya'nın tarih boyunca güçlü devlet olarak egosunu tatmin ettiği bir mekan olmuştur ve Rusya'nın uluslararası arenada da bu prestijini inşa etmesini sağlamıştır.

Rusya'nın yakın çevresine yönelmesinin asıl nedeni ise, jeopolitik konum ve güvenlik kaygısı olmuştur. Yakın çevre, Rus azınlığın haklarını korumada ve radikal islamın yayılmasını önlemede stratejik önem taşımaktadır(Büke, 2007:63). Rusya, BDT oluşumuyla bu ideallerini gerçekleştirmeye çalışmakta olup Sovyetler'den ayrılan ve arka bahçesini oluşturan yakın çevre ülkelerini hakimiyet altında tutmaya çalışmaktadır.

“Post emperyal miras” Moskova ve Rusya'nın lehinedir.Rusya'nın yakın çevrede coğrafi komşuları ile ekonomik ve siyasal ilişkilerinin sağlanması ve bu bölgedeki nüfuzunu koruması açısından mecburidir (Dugin, 2014:25).

1.3.3.Yeltsin Dönemi Dış Politika Doktrinleri

Yeltsin dış politika konusundaki hedeflerini Askeri Doktrin ve Yakın Çevre Doktrini ile ortaya koymuştur.

1.3.3.1.Rus Askeri Doktrini

Yeltsin'in onayı ile Nisan 1993'te kabul gören Dış Politika Konsepti, Rusya'nın BDT kapsamında yapacağı faaliyetlere uluslararası aktörlerden gelecek tüm eylemler, Rusya'nın hayati çıkarlarını etkileyeceği yönünde olmuştur. Öncelikli olarak Dış Politika Konsepti'nde ilk hedef BDT coğrafyasında askeri çatışmaların engellenmesi ve çıkan çatışmalarda da Rusya'nın zarar görmesini önlemektir. 1993 Rus Dış Politika Konsepti'nin amaçları şu şekilde sıralanabilir (Özdal, 2016:32);

Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri içerisinde Rusya Federasyonu'nun eşitler arasındaki birincil konumunun korunması,

BDT dış sınırlarının korunmasında özel olarak sorumluluk yüklenilmesi,

Eski Sovyet ülkelerinde yaşayan Rus ve Rusça konuşan halkın güvenliklerinin sağlanması,

Yakın çevrenin güvenliğinin sağlanması ve istikrar ortamı sağlanması,

Rusya'nın yakın çevrede ulusal güvenliğinin sağlanması ve Eski Sovyet ülkelerinde bulunan 30 askeri üssün korunması olarak belirtilmiştir.

Rusya Yüksek Sovyeti Savunma ve Güvenlik Komitesi Başkanı Sergey Stepaşin, geliştirmiş olduğu Askeri Doktrin’ de Rusya’nın güvenlik politikası ve tehdit algılamalarının temel çerçevesi oluşturulmuştur.

2 Kasım 1993 tarihinde ilk Askeri Doktrin, Güvenlik Konseyi ve Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından onaylanmıştır. Bu doktrinle birlikte Rus sınırlarına askeri güçlerin konuşlandırılması, komşu ülkelerde yabancı birlik yerleştirilmesi ve bu komşu ülkelerdeki askerlerin eğitilmesi kararı alınmıştır (Özdal,2016:33).

Askeri Doktrin ile birlikte BDT sınırlarına üsler kurulmuş, askerler yerleştirilmiş bu sayede Rusya, bölgenin yegane gücü konumuna gelmiştir.

Doktrin’de ayrıca Rusya sınırlarında gerçekleşebilecek potansiyel çatışma ve bölgesel savaşların ülkenin istikrar ve güvenliğini tehdit olarak algılanacağı da belirtilmiştir. Bunun yanında komşu ülkelerdeki Rus askeri tesislerine yapılacak saldırıların yine Rus askeri güvenliğine zarar vermesi halinde tehdit olarak algılanacağı ifade edilmiştir. Bu unsurlar diğer devletler tarafından agresif olarak karşılanmış olsa da BDT’nin güvenliğinin Rusya’dan ayrı tutulamayacağına dayanarak meşrulaştırılmıştır.

SSCB’nin “nükleer silahlara ilk başvuran olmama” ilkesinden de vazgeçen Rusya gerektiğinde nükleer silah kullanabileceğini de bu doktrinle dile getirmiştir. Askeri Doktrin ile “Rusya’nın dış düşmanı yoktur.” denilmiştir. Asıl amacın Rus ulusal çıkarlarının korunması ve sürdürülmesi olduğu vurgulanmıştır (Özdal,2016:33-34).

1.3.3.2.Yakın Çevre Doktrini

1993 yılında kabul edilen Dış Politika Konsepti ile Askeri Doktrin sonrasında Rusya Dışişleri Bakanı Kozirev Yakın Çevre Doktrini’ ni tanıtmıştır. “Yakın Çevre” kavramını ilk kez Andrei Kozirev Aralık 1992’ de AGİT toplantısında kullanmıştır. Bu konuşmasında AGİT’in artık Rusya’nın iç işlerine karışamayacağını, Rusya’nın bildiğini yapacağını, nükleer silah kullanabileceğini, Rus sınırları dışında yaşayan 25 milyon Rus halkını koruyacaklarını gerekirse müdahaleden kaçınılmayacağını belirtmiştir (YDYRYS, 2012:44).

Yakın Çevre Doktrini ile Batı karşıtlığı temelinde bir politika savunulmuş, iç siyasetteki ekonomik ve siyasi kaotik ortamdan Eski Sovyet coğrafyasına Rus Dış Politikası' na öncelikli olarak yer verilmiştir. Rusya, yakın çevreyi ulusal güvenlik alanı olarak ilan etmiş, Dış Politika Konsepti, Askeri Doktrin ve Yakın Çevre Doktrini ile Eski Sovyet coğrafyasında başka küresel veya bölgesel güçlerin etkin olmamasını sağlamaya çalışmıştır. Aleksandr Dugin'e göre Rusya'nın askeri doktrini muhakkak Avrasyacı olmak zorundadır (Dugin, 2014:129).

Yakın Çevre Doktrini ile Rusya, batıyı öncelikli olarak görmek yerine Avrasya coğrafyasına yöneldiğini göstermektedir. Bu sayede eski Sovyet alanının önemi belirtilmiş ve Rus Dış Politikası' nda "Yakın Çevre" terimi kavramsallaştırılmıştır ayrıca bu coğrafyanın uluslararası alandaki diğer bağımsız devletlerden farklı olduğu da belirtilmiştir.

Bu doktrinin merkezini Ukrayna ve Belarus oluşturmaktadır. Rusya bu doktrin ile kendisini bölgenin askeri güvenliğini koruyan güç olarak göstermiştir. Bu bakımdan Monroe Doktrini' ne de benzetilmektedir. Eski Sovyet coğrafyası, Yakın Çevre Doktrini sayesinde ulusal güvenlik kaygıları adı altında meşrulaştırılmıştır. Bu doktrin ile Rusya, BDT kapsamında bölgedeki diğer örgütlerle mücadele konusunda Birleşmiş Milletler ve AGİT ile iş birliği yapma önerileri de sunmuştur.

Simon Dixon' un, Yakın Çevre Doktrini' nin açıklanması bağlamında "Eski Sovyet coğrafyası, her zaman Rusya'nın gücünü ve zafer ümitlerini diri tutabildiği bir bölge olmuştur." sözü kullanılabilir (Özdal,2016:36). Yakın Çevre Doktrini, Rusya'nın Batı yanlı politikada elde etmek istediği karşılığı bulamaması, reformların başarısızlığı ve ülke içerisinde yükselen milliyetçiliğin artması Rusya'nın kendisini uluslararası arenada "eşit bir aktör" olarak görmek istemesi dolayısıyla ortaya atılmıştır. BDT kapsamında Sovyet coğrafyasına geri dönmüş ve bu kapsamda Ocak 1993'te BDT Tüzüğü, Eylül 1993' te de Ekonomik Birlik Anlaşması imzalanarak bütünleşme güçlendirilmeye çalışılmıştır(Özdal,2016:36).

1.3.4.Rus Dış Politikasında Süper Güç Olarak Avrasyacılık (1996-1999)

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Rusya dış politikasında batıya dönüş yaşanmış ve 1993 yılına kadar Atlantikçi düşünce politikada yerini almıştır. Ancak 93'lere gelindiğinde Dış Politika Konsepti, Askeri Doktrin, Kozirev Doktrini

ve Yakın Çevre Doktrinleri neticesinde eski Sovyet alanlarına dönüş yaşanmış Atlantikçilerin tersine Avrasyacı görüşler görülmeye başlamıştır.

BDT kapsamında Rusya, arka bahçesi olarak gördüğü bağımsızlığını kazanan yeni devletleri bir çatı altında toplamaya başlamış ve bu alanlarda güvenliğini ve ekonomik çıkarlarını güvence altına almaya çalışmıştır. Bilindiği üzere Yeltsin'in ilk dönemi Batı yanlısıdır ve Sovyet ülkeleri Rusya'ya bir yük olarak görülmektedir. Rusya bu dönemde batıya yönelmiş ve kendine batıda yer edinmeye çalışmıştır.

Fakat görmek istediği eşit statüyü bulamayan Rusya, Gorbaçov reformlarının başarısız olması, ülke içerisindeki olumsuz siyasi ve ekonomik ortam ile milliyetçi ruh dış politikanın doğuya kaymasına ve Sovyet birliğini oluşturan yeni bağımsız devletleri BDT çatısı altında toplamaya ve yeniden süper güç olma yolunun eski Sovyet cumhuriyetlerindeki hakimiyetini koruma olduğunu anlamıştır. 1993 yılından itibaren BDT'ye yönelen Rusya tekrar süper güç olma yolunda önemli adımlar atmaya başlamıştır.

Ocak 1996' da Evgeniy Primakov, Andrei Kozirev'den Dış işleri bakanlığı görevini devralmıştır. Primakov' un bu göreve gelmesiyle de Rus Dış Politikası vizyonunda da değişiklikler yaşanmıştır.

Primakov göreve gelir gelmez gerçekçi politikalar izleneceğini belirtmiş ve Rusya'nın çıkarlarına karşıt olan eylemleri savunmayacağını mesajını vermiştir. Primakov, Rusya'nın hala süper bir güç olduğunu belirtmiş, milli çıkarların Batılı devletler tarafından da kabulünü istemiştir.

ABD'nin önderliğinde NATO'nun Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesini de eleştiren Primakov, Avrupa güvenliğini sağlayan NATO'nun görevi AGİT' e devretmesinden bahsederek, Rusya'nın eski Sovyet devletleriyle NATO arasındaki ilişkilerden rahatsız olduğunu açıkça belirtmiştir (İsmayilov, 2013:64). Primakov, uluslararası sistemi çok kutuplu dünya olarak nitelendirmiştir (Özdal,2016:39).

1.3.4.1.Primakov Doktrini

Primakov Doktrini, 90'ların sonuna kadar etkinliğini devam ettiren, Rusya'nın süper bir güç olduğunu öne çıkaran ve Rusya'nın günümüze kadar olan dış politika stratejilerinde önemli bir kaynak olan bir doktrin niteliği taşımaktadır.

Bu doktrine göre; Rusya'nın bağımsız bir güç merkezi ve kutupta yer alarak diğer güç merkezleri ile iş birliğine girmeli, Doğu ile Batı arasında tampon bir denge oluşturmalı, ulusal çıkarların ön planda olduğu ortaklaşa çıkar konularında işbirliğine gidilmelidir. Primakov Doktrini, aşırı milliyetçiler ve batı yanlısı liberaller arasında bir köprü vazifesi görmüş, orta yol olarak nitelendirilmiş tepkilere yol açmamıştır. Kozirev' in yerine gelen Primakov, hem reform yanlıları hem de muhalefetçiler tarafından olumsuz karşılanmamıştır.

Primakov, Rusya'nın daimi dostlarından daha önemli daimi çıkarları olduğuna dair devamlı atıfta bulunmuştur. Primakov'a göre, Rusya'nın çıkarlarının toprak bütünlüğünün korunması, istikrarın sağlanması, BDT bütünleşmesi ve eski Sovyet topraklarında çatışmaların sonlandırılması şeklindedir. Primakov BDT ile ilişkilerin güçlendirilmesine büyük önem vermiş ancak bunu yaparken de Batı'yla ilişkileri koparmamıştır.

Ocak 1996'da gelen değişiklik politikada da kesin değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Batı eksenli olan Rus Dış Politikası Avrasya'ya yönelmiş ve 29 Mart 1996, Belarus, Kırgızistan, Kazakistan, Rusya geniş entegrasyon sağlanması adına anlaşma imzalamış, 2 Nisan'da ise Belarus-Rusya arasında Ekonomik Birlik anlaşması imzalanarak, BDT ülkeleriyle ilişkiler güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Primakov açıklamalarında Kozirev'i sert bir şekilde eleştirmiş, politikanın tek eksenli olmaması gerektiğini savunarak, eşit ve karşılıklı çıkarların olduğu ortak işbirliklerine önem atfetmiştir. Rusya'nın uluslararası arenada önemli bir aktör olarak kalmasının Çin, Avrupa, Japonya, ABD, Yakın Doğu, Hindistan, Latin Amerika, Afrika ve Asya-Pasifik bölgelerinin tümünde aktif olarak bir politika izlemesi gerektiğini söylemiş, "Yeltsin'in çok yönlü dış politika harici başka bir yol yoktur." sözleriyle destek bulmuştur (Özdal,2016:42-43).

Oligarklar'ın özellikle enerji ve petrol alanındaki iş adamların yönetimde yer almaları dış politikadaki etkinliği artırmada öneminin olduğunun altını çizmek gereklidir. Fakat, Primakov ne kadar devletin tek bir politikasının farklı dış politikaların söz konusu olamayacağını söylediye de bunda başarılı olamamıştır. Bu dönemde karar alma noktasında Yeltsin daha ağırlıklı konumda olmuş ve Yeltsin'in rahatsızları dolayısıyla kararlar uygulamada geç kalmış veya uygulanamamıştır.

Primakov dönemine bakıldığında Kozirev döneminden pek farklı olmadığı, denge politikasının uygulandığı söylenebilir. BDT konusunda dış politikadaki farklılıklar önem arz etmektedir. Primakov, Avrasyacı olarak bilinmektedir. Rusya'nın dış politikada Avrasya bölgesinde istikrarı sağlama hedefi konulmuş, eski Sovyet alanlarında yaşamsal çıkarlarının olduğu vurgulanmıştır (Özdal, 2016:43).

Sonuç olarak Yeltsin dönemi, Atlantikçi bir dış politikayla başlamış, 1993 yılından sonra ise bu düşünceden uzaklaşmaya başlanmıştır. Batı yanlısı politikalardan Avrasyacı politikalara geçiş Primakov'un dış işleri bakanlığına getirilmesiyle başlamış, Doğu ile Batı arasında köprü oluşturulmaya çalışılmıştır. Yeltsin'in istifasıyla RF yönetimi Putin'e geçmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASI VE AVRASYACI YAKLAŞIM

2.1.Avrasya ve Avrasyacılık

Bu bölümde Avrasya'nın farklı tanımlarına ve Avrasyacılığın tarihsel gelişimine, klasik ve yeni Avrasyacılık düşüncelerine yer verilecektir.

2.1.1.Avrasya Tanımı

Avrasyacılığın tanımı yapılmadan önce Avrasya'nın hangi bölge olduğunu belirtmek daha faydalı olacaktır. Avrasya genel olarak tarihçiler arasında Avrupa ve Asya kelimelerinin birleşmesinden ortaya çıkmaktadır. Yani "Avr" ve "Asya" sözcükleriyle oluşan Avrasya deyimini Avrupa kıtası ve Asya kıtasının birleşimiyle (Akgül, 2009:15) oluşmaktadır.

Avrasya olarak adlandırılan bölge dünya nüfusunun %75'lik kısmını oluşturmakta, dünya GSMH'sinin %60'ına ve dünya çapında bilinen enerji kaynaklarının $\frac{3}{4}$ üne sahiptir (Brzezinski, 2005:32). Siyasi olarak da uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Avrasya bölgesinin siyasi tarihi toplumların bir devlet oluşturma düşüncesinin gelişmesiyle başlamaktadır. Aslında tarihçiler Avrasya tanımı üzerinde ortak bir kanıya varamamışlardır. Kimileri jeopolitik ve dış politik gayelerin uyuşmaması kimileri ise çevre iklimin kavimler üzerindeki etkilerinden ve yaşam şekillerinin bunlardan etkilendiği kanısında oldukları için fikirler tam olarak örtüşmemektedir.

Avrasya dünya hakimiyeti sağlama yönünde siyasi bir coğrafya konumundadır. Avrasya terimini literatüre sokan kişi Alman Von Humbolt 'tur. Humbolt'un geliştirdiği Avrasya kavramı Asya- Avrupa coğrafyasını kapsamaktadır. Avrasya, geçmişten günümüze toplumların hakimiyet mücadelesi verdiği bir

coğrafya olmakla birlikte, eski dünyada merkez konumunda olmuş ve kadim felsefelerin ve tüm büyük dinlerin ortaya çıktığı bir coğrafyadır. Avrasya yalnızca Rusya ve Kafkasya'yı değil Çin'den Avrupa'ya uzanan bölgeyi de içine alan geniş bir coğrafyadır (Özder, 2013:65-88).

Siyasi Avrasya konusunda çalışmalar yapan Ali Kulebi Avrasya'nın tanımını genelden özele doğru şu şekilde yapmaktadır (Özder, 2013:69);

- Avrupa ve Asya'nın tamamını veya büyük bir kısmını kapsayan alan olan Atlantik'ten Pasifik'ten Lizbon'dan Vladivostok' a uzanan bölge,
- Ural Dağları'nın eksen olarak görülmesi ve batısı ve doğuda kademeli olarak uzatılabilecek alan,
- Çekirdek alan olarak, Slav ve Türk unsurların asırlar boyunca yaşadıkları bölge (Moğol, Türk, Macar, Çin, Slav, Fin),
- Dar kapsamda ise, Türk Dünyası olarak tanımlanan Türki Devletler ve Türk unsurların bulunduğu bölge olarak nitelendirilebilir.

Bir başka Avrasya araştırmacısı olan Anıl Çeçen'e göre ise Avrasya, büyük bir alanı kapsamakta ve çeşitli bölgelerden meydana geldiği için çoklu ve benzersiz bir yapıyı barındırmaktadır. Yeni dünya düzeninin oluşmasında Avrupa'nın ortalarından Asya'nın ortalarına kadar olan bölge olarak Avrasya süreci gelişmekte ve dünya gündeminde yerini almaktadır. Bir başka tanımında ise geniş anlamda Avrasya, Avrupa ve Asya kıtalarını, dünyanın anakarasını oluşturur, dar anlamda ise, Avrupa ve Asya'nın birleştiği bölge olarak, Viyana'dan Avrupa'nın doğusu ve Balkanlar, Kafkasya, Karadeniz, Orta Asya, Anadolu Avrasya kıtasının bölgeleridir. Bütün bu coğrafyayı içine alan geniş alana dünya politikasında ve coğrafya dilinde Avrasya denilmektedir (Özder, 2013:68)

Avrasya jeopolitik olarak bir eksendir ve yerkürenin en büyük kıtasıdır.Siyasal olarak da dünyanın en dinamik ve en iddialı devletlerinin olduğu yerdir. Ayrıca dünyanın bilinen ve bilinmeyen bütün nükleer kuvvetleri Avrasya'dadır.Dünyanın hegemonya altına alınmak istenen en önemli yeri Avrasya'dır.Bu yüzden Avrasya küresel mücadelede üstünlük kurulmasında ve mücadele edilmesinde Büyük Satranç Tahtasıdır(Brzezinski, 2005:32-33).

Vügar İmanov' da Avrasya tanımının üç şekilde yapıldığını söylemektedir. Kimileri Avrupa ve Asya'nın tamamını kapsadığını, kimilerinin Asya ve Avrupa kıtalarının birleşimi şeklinde olduğunu, kimilerine göre ise ne Avrupa ne Asya olduğunu Avrasya'nın farklı bir kıta olduğunu söylemektedir. Avrasyacılar olarak tanımlanan entelektüel kesimin de Eski Sovyet Birliği'ni ya da Rusya ve yakın çevresinin Avrasya olduğunu belirtmektedirler (İmanov, 2010:13).

Salih Yılmaz'a göre ise, Avrasya, Asya ve Avrupa kıtalarının birleşmesiyle oluşmuş belli bir coğrafi alanın ötesinde Doğu ve Batı'nın güç mücadelelerinde bulunduğu bir jeopolitik alandır (Yılmaz, 2015:112).

Bunlardan hareketle denilebilir ki, Asya ve Avrupa kelimelerinden oluşan Avrasya deyimini geniş anlamıyla Asya ve Avrupa'yı içine alan yüzyıllar boyunca kavimler ve toplumlar tarafından ele geçirilmek üzere mücadele edilen bir coğrafya ve dünya için jeopolitik, siyasi, dini, ekonomik ve daha birçok bakımdan büyük önem arz eden bir alandır.

2.1.2 Avrasyacılığın Tarihsel Gelişimi

Avrasyacılık, Rusya'nın 20. yüzyıldan bu yana Avrasya'ya hakim olmak için izlediği güç politikasıdır. Bu politikanın temelleri Rus İmparatorluğu zamanında Büyük Petro'ya dek uzanan, Bolşevik İhtilali'ne muhalif olmuş ve Avrupa'da sürgün hayatı yaşamış Rus aydınlar tarafından ortaya atılıp geliştirilen ve ancak 1920'li yıllarda sistematize edilmiş bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2015:112). Avrasyacılık terimi, 1921 yılında birtakım göçmenler tarafından Sofya'da ortaya atılmıştır (Serbest, 2017:288).

Avrasyacı yaklaşım düşünce dünyasına 20.yüzyılın başında girmiş ve bu düşüncenin ortaya çıkmasının sebebi ise Rus İmparatorluğu'nun Doğulu mu yoksa Batılı mı olduğu tartışmalarıdır. Avrasyacılık, farklı bilim dalları ile ilgilenilmesi ve bu alanlarda yapılan çalışmaların disiplinler arası bir yapıya kavuşturulması nihayetinde Avrasya coğrafyası analizlerine odaklanmasıyla oluşan bir düşünce tarzı olarak ortaya çıkmaktadır. Analizler Rusya ve Batı Avrupa karşılaştırılarak ortaya konmuştur.

Avrasyacılık, arşivlerin kalıntısı değil, etkili ve derin bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Ivanov, Fotieva, Shishin, & Belokurovac, 2016:5157). Avrasyacılık düşüncesinin entelektüel ve bilimsel yapıya kavuşturulması için gerçekleştirilen çalışmalar yukarıda da belirtildiği gibi 20. Yüzyılın başında ortaya çıkmasına rağmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde resmi politikaya karşı aykırı görüldüğünden pek fazla tartışmaya olanak sağlanamamıştır.

SSCB'nin dağılmasından sonra tekrar politik, ekonomik ve kültürel yaklaşım olarak gündeme gelen Avrasyacılık düşüncesi uluslararası sistemde de yerini bulmuş ve jeopolitik ve jeo-ekonomik alanda Rusya Federasyonu'nda dış politikanın belirlenmesinde etkili olmuştur (Özsağlam, 2006:114). SSCB'nin dağılmasından sonra literatüre giren Avrasyacılık iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Klasik Avrasyacılık ve Neo Avrasyacılık.

2.1.3.Klasik Avrasyacılık Fikrinin Doğuşu ve Gelişimi

İlk olarak Alman coğrafyacı Alexander Von Humboldt tarafından kullanılan (Serbest, 2017:286) ve Avrupa ve Asya kıtalarının tamamını olarak ifade edilen Avrasya terimini, Rusya'da Avrasyacılık adıyla kullanan ilk kişi ise coğrafyacı V.İ.Lamanski olmuştur (Erdem, 2011:97).

İngiliz Halford J Mackinder jeopolitik biliminin kurucusu olarak bilinmektedir. Mackinder, Humbold'un tanımlamış olduğu Avrasya bölgesini "Kalpgah"(Heartland) olarak adlandırmıştır. Kara Egemenliği Teorisi'nin kurucusu olan Mackinder, deniz aşırı yayılmanın sona geldiğini savunmakta kara egemenliği üzerinde durmaktadır. Dünya Adası olarak adlandırılan bölgenin merkezine Kalpgah'ı koymaktadır. Bu bölge bazı jeopolitik yazarlar tarafından mihver bölge olarak adlandırılmıştır. Rusya'nın bağımsız ve güçlü bir şekilde ayakta kalması için Mackinder'in görüşlerine önem verilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Serbest, 2017:288).

Mackinder, *"Doğu Avrupa'ya hükmeden, kalp bölgesini yönetir; Kalp bölgesine hükmeden, dünya adasını yönetir; Dünya adasına hükmeden, dünyayı yönetir."* sözüyle Avrasya'nın önemini vurgulamıştır (Brzezinski, 2005:38).

Rus düşünce hayatında 1830'lu yıllar itibariyle iki önemli düşünce tarzı oluşmuş ve Rus kimliği tartışmaları yaşanmıştır. Kimlik tartışmalarında “Rusya nedir?” ve “Avrupa ile ilişkisi nasıl olmalıdır?” gibi sorular sorulmaya başlanmış ve bu tartışmalar sonucu Rus aydınları Batıcılar ve Slav milliyetçileri olarak ikiye ayrılmışlardır. Birbirlerine muhalif olarak Petro Dönemi reformları değerlendirmelerinde zıt duruma düşmüşlerdir. Batıcılar model olarak Avrupa aydınlanmasını örnek alırken, Slav milliyetçileri ise Ortodoks inancına dayanan (Berdyayev, 1947:4) ve özgün bir kültürü savunmuşlardır. Üçüncü yol olarak adlandırılan Avrasyacılık (Yevrasiystvo) Akımı ise bu dönemde 1920'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Ismailov& Papava, 2009:21).

1921 yılında başta Nikolay Trubetskoy (Bassin, 2003:1-10) olmak üzere Avrasyacı düşünürlerin oluşturduğu makalelerden “Doğu'ya Dönüş” adında bir kitap yayınlanmıştır. Avrasyacılık hareketinin düşüncelerini ortaya koyan makaleler Euroasian Cronicle adında yayınlar içinde 1933 yılına kadar, Belgrat, Paris, Berlin ve Prag'ta yayınlanmıştır. Trubetskoy'un “Avrupa ve İnsanlık” eseri içerisinde Roma-Germen kültürünün herhangi bir kültüre göre ne daha iyi ne de daha kötü olmasının dile getirilemeyeceğini belirtmiş (Glebov, 2003:13-31), eserde hiçbir Avrasyacılık kelimesi ve kavramı geçmemesine rağmen klasik Avrasyacılığın Manifestosu olarak görülen bu 82 sayfalık eser Sofya'da 1920' de Rus Bulgar Yayınevinde basılmıştır (Serbest, 2017:288).

Klasik Avrasyacılığın kurucuları, Petr Nikolayeviç Savitski ve Nikolay Sergeyevich Trubetskoy'dur. Diğer önemli düşünürler ise, Georgi V. Florofski, Georgi V. Vernadski, Petr Suvçinski, N.N. Alekseyev ve Lev P. Karsavin gibi isimlerdir(Erdem,2016:12). Klasik Avrasyacılık siyasal ve entellektüel bir akım olarak 1921 yılında yayınlanan Doğu'ya Dönüş kitabıyla ortaya çıkmış ve Avrasyacılık, Wehrschutz'a göre, siyasal ve ideolojik açıdan Rusya'ya yönelik bir taslağın geliştirildiği bir tarih felsefesi akımı niteliğini almıştır. Avrasyacılar, Rusya'nın dünyadaki konumu, gücü, gelişimi ve kalkınmasıyla ilgilenmişlerdir (Erdem,2016:13). Coğrafya, Klasik Avrasyacılık' ta vurgulanan önemli bir unsur olmuştur. Çarlık Rusya'sında algılanan coğrafya kavramı Ural Dağları'nın batısını Avrupa Rusya'sı, doğuda kalan toprakları ise Asya Rusya'sı şeklindedir. Yani Rusya Batı ve Doğu olmak üzere iki kıtaya ayrılmaktadır. Avrasyacılar ise bu algıyı

yeniden tanımlayarak Çarlık Rusya'sı sınırlarını ele almışlar ve bu sınırları farklı bir kıta olarak yorumlamışlardır.

Coğrafya konusunda ilk önermeleri Savitski ortaya koymuştur. Savitski'nin görüşüne göre Avrasya'nın sınırları Rusya'yla örtüşmekte, genel hatlarıyla 3 ovadadan oluşan kıtada Rusya, Sibirya, Türkistan bulunmaktadır ve bu sınırlar başlı başına bir kıta'ya oluşturmaktadır. Klasik Avrasyacılar tüm coğrafya üzerinde yaşayan insan ve insan topluluklarının gelişiminde ve milletler üzerinde; ahlaki, milli ve hukuki değerlerinde, gelenek, dil üzerinde oluşturduğu etkileri ele almışlar ve özgün bir tarih-kültür kuramı geliştirmişlerdir (Erdem,2016:14).

Tarihi felsefe olarak Avrasyacılar, Batı merkezli tarih yorumlarını reddetmişler, tarihi süreç olarak, 18.ve 20. Yüzyıl Rus İmparatorluk dönemini ve SSCB'nin ortaya çıkış süreçlerinin açıklanmasına yoğunlaşarak Avrupalılaşmaya yönelik düşüncelere olumsuz bakmışlardır.

Avrasyacılar'ın düşüncelerine göre Rus tarih çerçevesi, Polonya sınırlarından Çin Seddi'ne varan bir coğrafyayı kapsamalıdır. Avrasyacılar bu bölgeye 'eski kıtanın orta dünyası' adını vermişler ve kıtanın batı ucu olan Avrupa ve güneydeki Güneydoğu Asya'dan farklı olan coğrafi ve tabii özelliklerine ve bunların belirlenmesine büyük önem vermişlerdir.

Avrasyacılar'a göre, Avrasya'nın tarihinin en önemli olayı, İskit ve Hun Devletleri ve dolayısıyla Moğol İmparatorluğunun kurulması ve genişlemesi durumudur. Buradan anlaşılması gereken Ruslar'ın 15. Yüzyıla kadar Avrasya'nın taşrasında yer alırken, 16. Yüzyıldan itibaren ise Avrasya ölçeğine girmesidir (Erdem,2016:14-16).

Avrasyacılar'ın görüşlerine göre her milletin ve kavmin kendine göre bir zaman kavramı olabilir ve bunu evrensel zaman kavramı adı altında ileri veya geri kültür olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Savitski'ye göre kültürel değer, objektif değil sübjektiftir. Çünkü kültürel değerler belli bir sosyal grup ihtiyacını karşılaması yönüyle ve herkesin kabullenmesi gibi bir durum içermediğinden objektif olmadığının ispatına da gerek duyulmamaktadır (Erdem,2016:16).

Kültürel açıdan iki önemli noktaya değinen Avrasyacılar, ilk olarak Rusya'nın 15. Yüzyıldan beri milli bir devlet değil, çok uluslu bir devlet yapısına sahip olduğunu, diğer bir önemli nokta olarak ise, Rus tarihi boyunca Asya ile olan ilişkilerin Avrupa'dan daha önemli olduğunu belirtmektedirler. Burada bahsedilen ilk nokta, Avrasyacıların dış politika görüşlerine yansımış, farklı imparatorlukların güç ve kaynak mücadelelerinde ve uluslararası politikalarında güvenlik, kalkınma ve istikrarın sağlanması konularındaki birbirleriyle olan mücadelelerini savunmuşlardır. İkinci önemli nokta ise, Doğu'nun mirasına konmalarıdır (Erdem,2016:17).

Avrasyacılığın temel yaklaşımlarını coğrafya, tarih ve kültür oluşturmaktadır. Avrasyacılar göre, Rusya ne Asya ne de Avrupa kendine özgü bir coğrafyadır. Onlar'a göre Avrasya'nın doğası ise, bölge insanların siyasi, sosyal ve ekonomik dayanışmasını gerektirmektedir. Avrasyacılar göre Rusya, başlı başına bir medeniyet olup Avrupalılaşmaya karşı duruşuyla ve Doğu'ya sağladığı olumlu etkilerle diğer milletlere örnektir (Erdem,2016:18).

Felsefi olarak Avrasyacı yaklaşım bütüncüdür. Nedeni ise, birey Avrupa'nın aksine atomik parçalar olarak değil, toplumun bir parçası olarak ele alınmaktadır. Senfoni kişilik olarak birey ile devlet mekanizmasının organik birlikteliğini ele alan ve Ortodoksluğun cemaat ilkesine dayanan güçlü otoriter devlet anlayışını benimsemişlerdir. Klasik Avrasyacılar maddiyat ve ekonomiyi arka planda tutmuş daha çok dini ve kültürel konulara ağırlık vermişlerdir. Avrasyacılar, siyasi olarak federal bir devleti, ekonomik olarak ise işlevsel mülkiyet temelli kamu-özel sistemi kurgulamışlardır. Sosyo-kültürel açıdan, Avrasyacı milliyetçilik esasına dayanan 'özgün bir ben dünyası' yani kültürlerin ve dinlerin serbestçe gelişmesi ve korunması görüşünü benimsemişlerdir (Erdem, 2016:19).

Klasik Avrasyacılık, ortaya çıkması ve gelişmesi açısından daha çok kültürel ve dini görüşleri ön plana çıkarmaktadır, ekonomik yapı ve maddiyat geri planda kalmaktadır. Klasik Avrasyacılar, Avrupalılaşmayı reddetmekte, insanların, kültürlerin, dinlerin çok yönlülüğüne önem vermektedir. Ne Avrupa ne de Asya diyerek kendilerine başka bir yol arayan Avrasyacılar, Rusya'nın başlı başına bir medeniyet olduğunu savunmuşlardır.

1920'lerde ortaya çıkan bu akım, etkisini fazla sürdürememiştir. SSCB'nin dağılmasından sonra özellikle Putin döneminde Avrasyacılık düşüncesi tekrar önem kazanmaya başlamış Rusya'nın iç ve dış politikasında etkili olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

2.1.4.Klasik Avrasyacılık ve Neo Avrasyacılık arasındaki son tarihçi: Lev Gümilev

Klasik Avrasyacılık düşüncelerinin günümüzde hala tartışılması, değer kazanması ve günümüzde Avrasyacılık deyiminin hala kullanılması bakımından ve Yeni Avrasyacı düşüncelerin tartışılmasında tarihçi Lev Nikolayeviç Gümilev'in rolü büyüktür. Lev Gümilev, SSCB döneminde her ne kadar dönemin düşünce tarzına ve politikasına uymasa da Avrasyacılığın yeni kuşaklara aktarılmasında ve kendi yorumlamalarıyla yaptığı katkılar bakımından önemli bir düşünce adamı ve akademisyendir (Özsağlam, 2006:117).

Gümilev, Klasik Avrasyacılar ile Yeni Avrasyacılar arasında Avrasyacılar oranla çok yönlülüğü ve disiplinler arası yazmış olduğu eserleriyle bir köprü olarak görülmektedir (İşyar, 2018:28). Aynı zamanda Gümilev, hem klasik hem de yeni Avrasyacılarla iletişim sağlamış tek bilimsel kişilik ünvanına sahiptir (Serbest, 2017:300). Fakat her ne kadar köprü olarak görülse de yaptığı çıkarımlar ve düşünceleri bakımından Klasik Avrasyacılığa daha yakındır. Savitsky ve Trubetskoy'un görüşlerini 20.yüzyılın sonuna taşıyan Gümilev coğrafi şartların Avrasya Birliği'ni zorunlu kıldığını belirtmiştir.

Gümilev, Avrasya olgusunu, tarihsel süreçte ortak bir Rusya-Avrasya kültür ve süper etnosunun (etnos:ulus) varlığına bağlamaktadır. Bunu ise Avrasya coğrafyasında çok kültürlü ve toleranslı bir imparatorluğun geleneklerine bağlamaktadır (Özsağlam, 2006:117).

Gümilev' e göre, medeniyetlerin yükselmeleri ve çökmeleri süper ulusların ortaya çıkmasına bağlıdır ve tarih sürecinde bu büyük uluslar, küçük ulusları kendi kültürel ve politik alanlarına doğru çekmektedirler. Bu açıklamaları yapan Gümilev, etnolar arasında büyük bir biyolojik etkileşimi ve bu etkileşimin etnolar arasında

coğrafi koşullarla birlikte aniden süper etnoları ortaya çıkardığını iddia etmiş bunu da fiziksel ve biyolojik açıdan açıklamaya çalışmıştır.

Özsağlam'a göre, süper etnoların küçük ulusları etki alanına alması günümüz uluslararası ilişkiler sisteminde de görülmekte ve bunu Avrupa Birliği açısından ele almaktadır. Richard Falk örneği, Avrupa Birliği'nin Almanya ve Fransa'yı çekim alanına alması ve NAFTA'nın da ABD'yi çekim alanı olarak göstermesi Gümilev'in fiziksel ve biyolojik anlamdaki görüşlerini destekler niteliktedir (Özsağlam, 2006:118).

Gümilev, Latin süper etnosunun artık önemini kaybettiğini Slav, Ural-Altay(Fin) ve Türkleri içinde bulunduran Rus süper etnosunun ortaya çıkma zamanının geldiğini işaret etmektedir (İşyar, 2018:29). Gümilev sözü edilen bu ulusların hem biyolojik hem fiziksel özelliklerini ortaya koymuş ve bu üst kimliğin Avrasya coğrafyasının temel özelliklerini barındırdığını ve bu yolla ortaya çıktığını belirtmiş, Rusça'nın da dil bağlamında hegemon ve baskın bir dil olması üzerinde durmuştur.

Rusça'nın gelişmesinde yazın hayatının etkisi büyüktür. Böyle bir durum olmasına rağmen kültürel çerçevede Rus hegemonyası veya kültürünün monist bir yapıda olmadığı fakat bunun yerine Rusyalılığın mevcut olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Rusya'nın hiçbir zaman Batı'nın ekonomik sömürsü haline gelmediğini de aynı açıdan değerlendirebilir.. Bu oluşumda Rusya-Avrasya kültürü daha alçakgönüllü ve ekonomik sömürü değil tam tersine ekonomik paylaşım içerisinde olmuş, imparatorluk kültürü de kültür etkileşimleri ve yaşamına tolerans göstermiştir. Bu ve bunun gibi sebeplerden dolayı Gümilev'in yaklaşımı kabul edilmektedir (Özsağlam, 2006:118).

Gümilev, değerlendirmelerini dil konusunda ve kültürel açıdan yapmakla birlikte bunun siyasal tarihe nasıl yansıdığını da tartışmıştır. Bu noktada klasik Avrasyacılar'ın Katolik-Ortodoks çatışması verilebilecek en iyi örnektir. Gümilev, Alexander Nevski'nin 13.yüzyılda Alman ve bir takım Litvanyalı'ya karşı savaşmayı tercih ederken yine aynı dönemde Moğol ve Tatar halklarıyla iyi ilişkiler kurduğunu bunun sebebinin ise Tatar ve Moğol halklarına duyduğu saygıdan ötürü olduğunu

ifade etmiştir. Gümilev, iddiasında ise bu saygının temelinde Avrasya kültürünün varlığı olduğunu ifade etmiştir (Özsağlam, 2006:118).

Gümilev, “Komplimentlerlik” adıyla bir terim ortaya atmıştır. Bu terim bir ulusun diğer bir ulusa ve bu ulusun kültürüne karşı doğal olarak göstermiş olduğu sempati veya antipatidir (<http://4pt.su/ka/node/1094.17.02.2019>).

Gümilev’e göre, etnoslar, doğal teşekkül olmalarından dolayı “enerjik itkileri”ne maruz kalmaktalar ve bu itkiler, pasyonarlık efekti denilen yüksek etkinlik ve aşırı gerginliğe neden olmaktadır. Bu sayede etnosların genetik misyonları oluşmakta ve sonucunda ise üstün istidatlı ve özel mizaçlı insanlar yani pasyonarler doğmakta onlar da yeni kültürlerin, yeni etnosların ve devletleri yöneticisi olmaktadır.

Gümilev, etnos kavramı üzerinde çalışmalar yapmıştır.Etnos, tarihsel kaderi ele alan herhengi insanlar topluluğu, kollektif olarak halk, millet,kabile,soylar birliğidir. Herhangi bir soyun veya etnosun tek başına yaşayamacağına vurgu yapılmış ve etnoslar arasındaki çeşitli etnik ilişkilerin olduğu ve bu ilişkilerin karakterinin de komplimentlerliğin varlığına yani empati ve sempatiye bağlanmıştır.Ruslar’la Türkler ya da Moğollar arasında uyum vardır, fakat Avrupa’yla olan komplimentlerlik kolay sağlanamamaktadır.

Gümilev, Bizim ecdatlarımız diyerek Beyaz Ruslar’ın 15,16,17. yüzyıllarda hızlı ve kolay bir biçimde Don, Ob ve İdil nehirlerinin kenar bölgelerinde yaşayan Buryat ve Tatarlar’la karıştıklarını ve onların da Rus kültürünü benimsediklerini belirtmiştir.Büyük Ruslar’ın, Kazak ve Kalmuklar’la temasa geçerek Orta Asya’da Moğollar’la ve Türkler’le beraber Rusya’da yaşadıklarını söylemiştir. Dolayısıyla, Avrasya kıtasının tarihinin Moskova Rusya’sı, Rus-Tatar tarihinden ayrı olarak değerlendirilmesi olanaksızdır. (<http://4pt.su/ka/node/1094.17.02.2019>).

Gümilev bu görüşleriyle eski ve yeni Avrasyacılık düşüncesi arasında köprü olmuş bir bilim adamı niteliği taşımaktadır. Rusya ve Avrasyacılığın ayrı düşünülmemeyeceğini ve gerekli olduğunu vurgulamıştır.

2.1.5. Neo Avrasyacılık ve Aleksandr Dugin Avrasyacılığı

Neo Avrasyacılık yani Yeni Avrasyacılık düşüncesi, SSCB'nin dağılmasından sonra kültürel ve entellektüelliğin yanı sıra siyasal bir olgu olarak ve uluslararası ilişkiler sisteminde bir dış politika perspektifi olarak eski Sovyet cumhuriyetlerinde ortaya çıkan bir akımdır. Rusya, günümüz Avrasyacı düşüncesinde merkez rol oynamaktadır.

Yeni Avrasyacılar, Klasik Avrasyacılık'ta olduğu gibi coğrafi ve kültürel birlikteliğin yanı sıra bu düşünceyi jeo-stratejik ve jeopolitik olarak da Rus dış politikasına ve uluslararası ilişkiler sistemine bir kuramsal yapı ve olgu olarak yerleştirmeye çalışmaktadırlar (Özsağlam, 2006:118). Fakat Yeni Avrasyacılar, jeopolitik konusuna daha çok ilgi duymuşlardır. Onlara göre Rusya; ne Doğu ne Batı, etno-kültürel bakımdan kendine özgü bir medeniyet ve jeo-politik açıdan da kendi başına bir mihver devlettir. Avrasyacı düşüncenin fikir babası I. Petro sayılmaktadır. O'nun Rusya'nın çıkarlarının gerçekleşmesi için olabildiğince İstanbul ve Hindistan'a yaklaşılması düşüncesi Avrasyacılar' a yol göstermiştir (Yılmaz, 2015:113).

Klasik Avrasyacılık düşüncesi I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1920'nin başlarında ortaya çıkmış, etkisini fazla sürdürememiş ve unutulmaya yüz tutmuştur. Sovyetlerin çöküşünden sonra yeniden ortaya çıkan Avrasyacılık akımı, 1992 yılında RF Başkanı Boris Yeltsin'in başkanışmanlığı görevinde bulunan Stankeviç, "Atlantikçilik-Avrasyacılık" kavramını kullanmış ve Avrasyacılık kavramını tekrar literatüre sokmuştur (Yılmaz, 2015:113). Yeni Avrasyacı düşünürler, her kötü şeyin Batı'dan geldiğine inanan Slavofil akımına bağlı kişilerdir ve bunlar Rusya için Batı'yı bir tehdit olarak algılamışlardır. Onlar için uluslararası politika sürekli dostluk değil, sürekli çıkar odaklıdır. Yeni Avrasyacılar, dış politikada demokrasi ve insan hakları nosyonlarının barındırılmasına karşı çıkmışlardır. Onlara göre Rus dış politikası çoğulcu değil doğrudan devlet merkezli tekli bir dış politika olmalıdır (Yılmaz, 2015:114).

Yeni Avrasyacılık'ta mekânsal düşünce de önemlidir. Evrensel tarih reddedilmektedir ve Rusya tarihi yalnızca Avrasya Medeniyetinin geliştiği bir alan olarak değil, bunun yanında geçici olduğu varsayılan Batı Medeniyeti'ne karşı olan

bir öncü mekan sistemi olarak ele alınmaktadır. Siyasi kurgularında ise Atlantikçi medeniyetin karşısında durulabilmesi için imparatorluk sistemini öngörülmektedir.

Ekonomik anlamda emperyalizm ile kapitalizm arasında üçüncü yol önerilmektedir. Bu anlamda otarşik bir ekonomi sergilenmesini, stratejik önemde olanlar devlet eliyle, olmayanlar ise özel sektöre yönlendirilmelidir anlayışına sahiptirler.

Sosyal yaşamda birlikteliği, ideal toplumu savunan Avrasyacılar, dini ve kültürel açıdan ise, Ateizm dalgasına karşı bir Avrasyacı duruş hedeflemektedirler. Bu düşüncelerini Ortodoksluk ve Müslümanlık ile ön plana çıkarmışlardır.. Avrasyacı görüşte üstün ırk kavramı gibi bir durum olamamakla beraber Rusya kendi başına bir medeniyettir anlayışı mevcuttur. Yeni Avrasyacılar bireyi bütün bir yapıda ele almaları dolayısıyla her birey toplumun bir parçasıdır ve bu toplum da devleti oluşturur anlayışı içindedirler.

Çeşitli yönleriyle ele alınan Avrasyacılık' ta Rus halkının odakta olduğu belirtilmelidir. Geniş anlamda Avrasyacılık, Yeni Dünya Düzeni olarak adlandırılan sistemde Rus unsurunu merkez olarak düşünen ve kendini bu yapıya eklemeye çalışan bir tasarım olarak Rus emperyalizmi olarak görülebilir. Dugin'in jeopolitik görüşleri de bunu yansıtmaktadır (Erdem, 2016:99-102).

Alexandr Dugin, Yeni Avrasyacılık akımının savunucularının başında gelmektedir (Mostafa,2013:162). Dugin, Rusların tekrar imparatorluk haline gelmesini savunmaktadır. Bu düşüncesini ABD'nin Atlantikçi jeopolitiğe dayanan Yeni Dünya Düzeni' ne karşı Rusya'nın başında olduğu bir İmparatorluk Avrasyası koymak olarak savunmaktadır.

Dugin, Rusya'nın İran, Almanya ve Japonya ittifakıyla Moskova merkezli bir İmparatorluk sınırları çizmektedir. Neo Avrasyacılar, Slav-Turan işbirliğini ikinci plana atmaktadırlar. Ancak Ukrayna Krizi'nin ortaya çıkması, Türkiye-Orta Asya etkisine dayalı olarak bu işbirliğini tekrar gündeme getirmiştir. BDT ülkeleri başta olmak üzere Avrasya Birliği adı altında Atlantikçi eğilimi olmayan devletlerle bir hareket bloğu oluşturulmak istenmektedir. Avrasyacılar, tek kutuplu bir dünya düzenini değil çok kutuplu, çok evrenli adil bir dünya vaat etmektedir (Yılmaz, 2015:114).

Avrasyacı düşünür Alexandr Dugin, 1998 yılında DUMA Başkanı Selezniyov'un danışmanlığına getirilmiş, Yeni Avrasyacılık düşüncesini Rusya'da basın-yayın organlarıyla tanıtarak taraftar ve destek toplamıştır (Yılmaz, 2015:114).

Rusya'da Avrasyacı Hareketi'nin Başkanı Dugin'dir, bu hareketin merkezi Moskova'dadır. Dugin'in teorik düşüncelerinin pratiğe dönüştürülmesi açısından önemli bir isim de Yeltsin Dönemi Başbakanı ve dışişleri bakanlığı görevlerinde bulunan Yevgeni Primakov'dur. Kırgızistan'da Cengiz Aytmatov, Kazakistan'da Olcay Süleymanov da Avrasyacı düşünce yapısının yerleşmesi için Orta Asya coğrafyasında çaba sarf etmişlerdir. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev de Avrasyacı düşünceyi siyasi erklerini kullanarak iç politikada ve uluslararası ilişkiler alanlarında uygulamaya çalışmaktadır (Özsağlam, 2006:119).

Yeni Batıcılık karşıtı olan Yeni Avrasyacılık hareketi Klasik Avrasyacılık hareketinden daha çok taraftar toplamıştır. Yeni Avrasyacılık hareketi içerisinde monarşistler, jeo-politikçiler, Rus Ortodoks kilisesi, Stalinciler, aşırı milliyetçiler yer almışlardır.

Hareketin öncülüğünü, Rus Komünist Parti Lideri V.Züganov, RF devlet başkanı eski yardımcılardan A.Rutskoi, General A.Lebed, parlamento eski sözcüsü R. Khasbulatov, Liberal Demokrat Parti Başkanı V. Lirinovski, A. Kortunov, S. Stankevich, eski başbakanlardan Yevgeni Primakov, Rusya yüksek sovyeti eski Başkanı Y.Ambartsumov gibi aydınlar ve askeri-sivil bürokratlar yapmışlardır. Kırgızistan'da C.Aytmatov, Kazakistan'da O. Süleymanov gibi entelektüeller ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev bu akımın savunuculuğunda yer almışlardır. (Erdem, 2016:24). Avrasyacılık çalışmalarıyla A.Dugin, M.Titarenko, E.Bagramov, B.Erasov, A.Panarin ve R.vakhitov ön plana çıkmışlardır (Sönmez, 2010:78).

Kendilerini felsefi, sosyal, bilimsel, kültürel ve jeo-politik bir hareket olarak tanımlayan Yeni Avrasyacılar, 1980'lerin sonunda ortaya çıkmış ve günümüz Rus devlet yapısında, jeopolitiğinde, askeri kurumlarda ve siyasi partilerinde destek bulan bir yapılanma olarak tanımlamışlardır. Avrasyacı Hareketin amacı Sovyet sonrası oluşan boşluğu tamamlamak ve ABD hegemonyasının önüne geçerek, Batı eksenli ve Atlantikçi liberalizmden korunmak olmuştur.

Yeni Avrasyacı düşünce, Klasik Avrasyacılığın maneviyatçı izlerini de taşımaktadır. Ne sağ ne sol diyerek “Üçüncü bir yol” görüşüne bağlı kalınmış, ekonomik, siyasal ve kültürel anlamda Avrasya’nın stratejik entegrasyonun sağlamak hedefinde olduğu iddia edilmiştir. Bu entegrasyon hedefiyle Atlantikçilerin sadece piyasaya dayalı liberal sistemini ve Marksist ekonomik modelini dışarda tutarak Üçüncü bir model olarak Avrasyacı üçüncü yol ekonomik modelini ortaya koymuşlardır. Bu modelde (Özsağlam, 2006:119);

Manevi değerler üzerine dayalı bir ekonomi,

Entegrasyon ve iş birliğine dayalı Makro ekonomi,

Avrasya kapsamlı tek bir ulaşım, finans, üretim, enerji ve enformasyon alanı oluşturulacak, Ekonomi merkezi kontrollü olacak ve küçük ve orta ölçekli girişimlere yol açılacak,

Piyasa yapısının sosyal, ulusal ve kültürel değerlerle örülü organik bir yapıda bir araya gelmesi sağlanacaktır.

Dugin, Avrasya Hareketi Kongresi’nde yaptığı bir konuşmada Rusya Federasyonu’nu, güçlü bir dünya imparatorluğu olarak tanımlamıştır. Bu konuşma sırasında Avrasya Hareketi’nin 5 esas ilkesini açıklamıştır. Bunlar (Taşar, 2002:9);

- Sosyal Politika,
- Avrasyacı bölgeselcilik,
- Gelenekçilik,
- Avrasyacı ahlak,
- Bilimsel vatanseverlik.

Avrasya Hareketinin ekonomik modeli aslında bir karma bir ekonomik sistem yapısıdır. Bu sistem sosyal bir devlet yapısı ve toplum odaklıdır. Viladimir Putin’in devletleştirme politikası buna örnek gösterilebilir. Rusya’daki Avrasyacı hareket, yalnızca ekonomik bir birlikteliği değil, milletler problemini çözme konusunda ortak bir kültürel birliği ve ulus üstü bir siyasal alanı içine alan bir Avrasya Birliği’ni hedeflemektedir. Bu yapılanma Türk, Slav ve Fin uluslarını içine alan dinsel inançların ve kültürlerin serbestçe yaşanabileceği konusunu da kapsamaktadır (Özsağlam, 2006:120).

Alexander Dugin, Yeni Avrasyacılığın bayraktarlığını yapmaktadır. Dugin'e göre Rusya, stratejik olarak Avrasya ile özdeşleşmiş, kıtasal bir kütleden oluşmaktadır. O'na göre Rusya Avrasya ile özdeştir (Dugin, 2014:3). O'nun görüşleri DUMA Başkanı Selezniyev'in danışmanı olarak yer alması dolayısıyla Rusya'nın iç ve dış politika konularında yol gösterici olmuştur. Hükümete yakın olan strana.eu adlı sitede görüşlerinin yayınlanması da iktidarla olan ilişkilerinin iyi olduğunu göstermektedir (Taşar, 2002:6).

Dugin, Rusya'yı ne Doğu ne de Batı olarak görmüş, Rusya'nın özel ve bağımsız üçüncü bir yön olduğunu savunmuştur. Dugin, Rusya'nın Avrasya ile özdeş olduğunu belirterek Rusya'yı "Tarihin Ekseni", Mackinder ise, Rus Büyük Alanını, "Tarihin Coğrafi Ekseni" olarak nitelendirmiştir (Dugin, 2014:3). Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorisi'ne göre Doğu Avrupa ve Sibirya, Dünyanın Heartland'ını (kalpgah) oluşturmaktadır. Mackinder, bu bölgeye sahip olanın dünyaya da hakim olacağını belirtmektedir. Mackinder ile çağdaş sayılan Spykman ise, Kenar Kuşak teorisinde "kalpgah" sınırlarının SSCB'nin politik sınırları olduğunu belirtmiştir (Erman, 2017:400). Dugin, coğrafi açıdan ise Moskova'yı, Rusya'nın Avrasya misyonuna en fazla cevap veren şehir olarak görmektedir. Bunu, "Heartland'ın doğal başkenti Moskova'dır" diyerek belirtmiştir (Dugin, 2014:130).

Klasik Avrasyacılık ile Yeni Avrasyacılık arasında dönemler arası şartlar nedeniyle farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar arasında (Erdem, 2011:103);

- Günümüz açısından bakıldığında, Roma-Germenlerin yerini ABD ve İngiltere almış,
- Yeni Avrasyacılıkta ekonomiye daha çok yer verilmiş,
- İslam dininin daha fazla üzerinde durulmuş,
- Klasik Avrasyacılıkta, Yeni Avrasyacılığa göre daha az savunma refleksi bulunması, yani Yeni Avrasyacılık' ta toprak ve nüfuz kayıplarının yaşanması durumu olması,
- Klasik Avrasyacılık hareketi ülke dışındaq ortaya çıkarken,Yeni Avrasyacı hareketin ise ülke içinde çıkması,
- "Felsefi, kültür, etnoğrafya" konularıyla öne çıkan Klasik Avrasyacılara nazaran Yeni Avrasyacılar, kültürel ve felsefi odaklı jeopolitiği öne çıkarmaktadırlar,

- Yeni Avrasyacı harekette Klasik Avrasyacılar gibi Batı bütün olarak ele alınmayıp Avrupa düşman kavramından uzaklaştırılmakta ABD düşman olarak algılanmaktadır.

- Yeni Avrasyacılıkta Doğu ülkelerine ayrımcı bir yaklaşım sergilenmekte,

- Klasik Avrasyacılar, dindarlık ve Ortodoksluk konusuna vurgu yaparken Yeni Avrasyacılıkta bu durum belirgin değildir.

- Son olarak, Klasik Avrasyacılık devlet düzeyinde rağbet görmezken Yeni Avrasyacılık belli düzeyde kabul görmüştür denilebilir.

2.2.Putin'in Boris Yeltsin'den Görevi Devralması

Boris Yeltsin, sürdürmüş olduğu Rusya Devlet Başkanlığı görevini 31 Aralık 1999 tarihinde saat 18:00 civarında Kremlin Sarayı'nda görevinin dolmasına daha 6 ay süre varken ekranlar karşısına çıkarak Rus halkına “Vatandaşlarım beni affedin.” sözlerini kullanarak devlet başkanlığı görevinden istifa ettiğini duyurmuştur. Görev süresi Haziran 2000' de dolacak olan Yeltsin yaptığı konuşmada görevini bıraktığını ve görevini o dönem başbakanlık görevini yürüten Viladimir Putin' e devrettiğini belirtmiştir.

Viladimir Putin anayasa gereği 3 ay boyunca vekil olarak başkanlık görevini yürütmüş, 26 Mart 2000 tarihinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı'na seçilmiştir (Kaleli & Denkel, 2019:290). Göreve gelen Putin, selefi olduğu Yeltsin' e özel bir kararname ile dokunulmazlık vermiş ve dolgun bir maaş vermiştir.

2.3.Putin Dönemi Rusya'da Kurulan Önemli Örgütler ve Kuruluşlar

Putin'in iktidara gelmesiyle Rusya politikalarında değişimler yaşanmıştır. Yakın çevreye verilen önem ve eski Sovyet topraklarının önemi yeni kuruluşların da meydana gelmesine neden olmuştur. Rusya, bu topraklardaki hakimiyetini sürdürmek ve Avrasya'da etkin olmak amacıyla birçok devletle örgüt ve kuruluşlar aracılığıyla işbirliği yapmıştır.

2.3.1.Bağımsız Devletler Topluluğu

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve NATO'ya karşı kurulan Varşova Paketi'nin yıkılmasıyla ortaya 15 yeni bağımsız devlet çıkmıştır. Yeni kurulan Rusya Federasyonu, bölgedeki hakimiyetini sürdürmek güvenliğini sağlamak, ekonomi ve siyasi konumunu korumak gibi önemli nedenlerle 8 Aralık 1991 yılında Belovejsk'te Minsk Anlaşması ile Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna devlet başkanları tarafından Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurulmuştur (Gazigil, 2012:32). BDT'nin Minsk Anlaşmasıyla kurulmasından sonra Alma-Ata'da 21 Aralık 1991 (İşyar, 2018:175) tarihinde Alma Ata Deklarasyonu ve Ek Protokol imzalanmıştır (Hüseynov, 2003:395). BDT'nin kuruluşu resmi olarak Alma Ata'da olmuştur (İşyar, 2018:175). 30 Aralık 1991 yılında Minsk şehrinde bir önemli üst zirve daha gerçekleşmiştir. Bu zirvede önemli belgeler kabul edilmiştir. Bu belgeler (Hüseynov, 2003:397);

- *“Çevrenin Korunması Alanında Karşılıklı İş birliği Hakkında Anlaşma*
- *Elektrik Enerjisi Alanında Devletlerarası Koordinasyona Dair Protokol*
- *Transit Geçiş Kuralları Hakkında Anlaşma*
- *BDT çerçevesinde İş birliği İlkelerine Uyum Hakkında Deklarasyon,*
- *Kuvvet Kullanmama, Kuvvet Kullanma Tehdidinde Bulunmama ve Uyuşmazlık Konularını Görüşmeler Yoluyla Halletme Hakkında Bildiri,*
- *Stratejik Kuvvetlerin Statüsü Hakkında Anlaşma,*
- *Silahsızlanma Hakkında İmzalanmış Anlaşmaların Onay ve Uygulama Süreci Hakkında Protokol ve Ekonomik Reformlar Sürecinde Alınacak Önlemler Konusunda İşbirliğine Dair Bildiri'dir.”*

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Yapısı

BDT, çeşitli idari birimlerden oluşan bir yapıdır. Bu birimler;

- Devlet Başkanları Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Hükümet Başkanları Konseyi
- Sınır Birlikleri Komutanlar Konseyi
- Savunma Başkanları Konseyi

• Ekonomik Mahkeme'den oluşmaktadır. Bunların yanında üç tane de yürütme organı bulunmaktadır. Onlar ise (Usmanova, 2008:80),

- BDT Yürütme Sekreterliği
- Üye Devletlerin Sürekli ve Yetkili BDT Temsilcileri Konseyi
- Devletlerarası Ekonomi Komitesi olarak 1999 yılında düzenlenmiştir.

BDT'yi Sovyetler Birliği'nin devamı olarak nitelendirmek mümkündür. Rusya, Sovyet hakimiyetini elinde tutmak amacıyla bağımsızlığını kazanan Sovyet cumhuriyetlerini BDT ile tek çatı altında toplamayı hedeflemiştir. BDT'ye Litvanya, Letonya, Estonya ve Gürcistan hariç tüm bağımsız devletler üye olmuştur ve bu anlaşma tüm dünyaya duyurulmuştur. BDT'nin kurucu üyeleri, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Belarus, Kırgızistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Özbekistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Tacikistan'dır. Kuruluş aşamasında Avrupa'ya coğrafi konum olarak yakın olan Baltık ülkeleri (Letonya, Estonya, Litvanya) ve Gürcistan katılmamıştır (Bulut, 2018:59).

Türkmenistan, Moskova yönetiminin Sovyet hegemonyasını yeniden sürdürmek amacı taşıdığı düşüncesinde olduğu için BDT'ye kuruluş aşamasından itibaren karşı tutum içerisinde olmuştur ve bu sebeple 22 Ocak 1993 yılında Minsk zirvesindeki ortak politika oluşturma amaçlı anlaşmayı imzalamamıştır. 2005 yılında da tam üyelikten çıkarak gözlemci statüsünde yer almıştır.

Gürcistan BDT'ye Aralık 1993'te katılmış 2008 yılındaki Osetya Savaşı sonrasında 15 Ağustos 2008 tarihinde ayrılma kararı almıştır ve 19 Ağustos 2019'da ayrılmıştır. 2005 yılında Türkmenistan hiçbir neden göstermeden topluluktan ayrılmış ve gözlemci olarak devam etmiştir. Gürcistan ve Ukrayna politikalarına olumsuz bakan Rusya, Bu cumhuriyetlere müdahil olmuş ve Gürcistan'a 2008 yılında savaş açmış, Osetya Savaşı sonrasında bağımsız iki devlet haline gelen Abhazya ve Osetya'yı tanımıştır. 2014'te Rusya sessiz bir şekilde Kırım'ı ilhak etmiş ve bunun üzerine Ukrayna BDT'den ayrılma kararı almıştır (Bulut, 2018:61).

BDT'nin kuruluş amacı, insani yardım, çevre koruma, kültür, eğitim, ekonomi, sağlık ve diğer alanlardaki iş birliğini kapsamaktadır. Askeri ve siyasi konular daha geri planda tutulmuştur. Yeni kurulan cumhuriyetler arasındaki işbirliği ve bütünleşmeyi sağlamak, Sovyet topraklarının adil bir şekilde paylaşılmasını

sağlamak, askeri harcamaların azaltılması, kitlesel imha silahlarının imha edilmesi, tam silahsızlanmanın sağlanması gibi konuların tartışılması amaçlanmaktadır (Bulut, 2018:61).

8 Aralık 1991’de kurulan BDT, yaklaşık 20.370.000 km karelik bir alana sahiptir. Topluluk ülkeleri coğrafi olarak, Kafkasya, Orta Asya ve Doğu Avrupa bölgelerinde yer almaktadırlar. Farklı dil, kültür ve inançların bir arada yaşayan ülkelerin ortak noktası ise, Rus dili ve Sovyet kültürünü bilmeleridir. Sovyet Birliği’ndeki 70 yıllık birlik ve beraberlik olgusu BDT çatısı altında toplanmayı da zorunlu hale getirmiştir. BDT coğrafyasının doğal kaynak rezervi dünyanın %25 ‘ine tekabül etmektedir ve bu önemli bir rakamdır. BDT, etnik ve dini açıdan Sovyetler Birliği’ndeki gibi 190’dan fazla etnik kimliği ve topluluğu barındırmaktadır. Bu nedenle BDT ‘yi zengin kültürler toplumu olarak görülebilir. SSCB toprakları paylaşılmış ve toprakların %77’lik kısmı Rusya’da kalmış %23’lük toprak ve %47’lik nüfusu ise bağımsızlığını kazanan diğer devletlerde kalmıştır (Bulut,2018: 62).

BDT döneminde piyasa ekonomisinde önemli düzenlemeler yapılmış ve büyük mesafe kat edilmiştir. Ekonomik gelişme dönemler halinde şu şekildedir (Bulut,2018:62).

- 1992-1997 yılları arası piyasa ekonomisine geçiş yaşanmış ve bu yıllarda gerileme ve buhran görülmüştür,
 - 1996-1997 arasında piyasa ekonomisi dönüşümü ve döngüsel anlamda krizi aşma süreci yaşanmıştır,
 - 1998-1999 yılları arasında, parasal bunalım sebebiyle kriz yaşanmıştır,
 - 2000-2008 arasında hammadde kaynaklarında artış görülmüş ve toparlanma başlamıştır,
 - 2008-2009 ekonomik krizi nedeniyle yavaşlama dönemi olmuştur,
 - 2010-2020 yılları arası ise yenilenme ve gelişim dönemi olarak görülmüştür.
- Bağımsız Devletler Topluluğu’nun hedefleri olarak ise (Bulut, 2018:62);
- Ekonomi, siyaset, insani kültür, çevre ve diğer alanlarda iş birliğinin gerçekleşmesi,

- Karşılıklı hukuki yardımlaşma ve diğer hukuki alanlarda iş birliğinin sağlanması,
- Topluluğa üye olan ülke vatandaşlarının serbest dolaşım, iletişim, temas konularında yardım sağlanması,
- Topluluk ülkelerinin uluslararası alanda güvenlik ve iş birliğinin oluşturulması,
- Üye devletler arasında çıkan tartışmaların barışçıl yollarla çözülmesi,
- Ortak ekonomik alan kapsamı içerisinde dengeli ve sosyal, ekonomik gelişim sağlanması, devletler arasında iş birliği ve bütünleşmenin sağlanması,
- Genel anlamda kabul edilen hukuk kural ve ilkeleriyle AGİT anlaşmalarına uygun insan hakları ve özgürlük konuları amaçlanmıştır. BDT Dönem başkanlığı Ocak 2019'da Türkmenistan'a geçmiştir ve toplantılar bu dönem Aşkabat'ta yapılacaktır. Türkmenistan 2012 yılında da başkanlığı üstlenmiştir. (<http://www.dailyturan.com/turkmenistan-bdt-donem-baskani-oldu/>, 2019).

SSCB'nin dağılması ve Varşova Pakti'nin yıkılmasıyla beraber Rusya Federasyonu dahil 15 devlet bağımsızlığını kazanmış, Sovyetlerden ayrılmıştır. Rusya, SSCB'nin mirasçısı olarak bu devletleri bir çatı altında toplamak amacıyla Beyaz Rusya (Belarus), Ukrayna ile birlikte Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurmuştur. Bağımsızlık kazanan cumhuriyetlerden Baltık Cumhuriyetleri ve Gürcistan hariç 11 devletle birlikte topluluk kurulmuş ve ortak hedefler ve amaçlar etrafında toplanılmıştır. 1993 yılında Gürcistan da katılmıştır.

BDT birçok önemli gelişmeler göstererek günümüze kadar ulaşmıştır. BDT'nin kurulmasında Rusya'nın asıl amacı Sovyet Rusya topraklarının dağılmasını engellemek, hakim olduğu topraklardaki siyasi otoritesini ve hakimiyetini sürdürmek, Batı'nın eski Sovyet topraklarında hakimiyet kurmasını ve politikalar yürütmesini engellemektir. Rusya bunları gerçekleştirerek uluslararası arenadaki yerini koruma amacı gütmektedir. SSCB'nin varisi konumunda olan Rusya, idari, kültürel ve ekonomik açıdan da merkez rol oynamaktadır (Akgüllü, 1996:119-120).

BDT yukarıda anlatıldığı üzere günümüze kadar etkili olmuş Rusya'nın dış politikasında önemli bir yer tutmuştur. BDT, Rusya'nın Avrasyacılık politikasının gerçekleşmesi bakımından çok önemlidir. Piyasa ekonomisine geçiş BDT ülkelerinin

ekonomilerinin gelişmesinde ve şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Rusya'nın Sovyet sonrası düştüğü derin siyasi ve ekonomik krizden kurtulmasıyla (Dannreuther, 2001:245-258) Avrasya'daki üstünlüğünü tekrar elde edebilmek için Doğu Avrupa, Orta Asya ve Kafkasya bölgelerinde nüfuz yayma politikaları da görülmektedir. İzlenen bu yol çerçevesinde entegrasyon ve ekonomik bütünleşme oluşturulacak gücün temelini oluşturmaktadır. Sahip olduğu topraklar ve enerji kaynaklarıyla BDT ülkelerinin bulunduğu bölgeler geçmişe nazaran jeopolitik ve jeo-stratejik önem arz etmektedir ve Rusya'nın bu bölgede hakimiyet kurmak istemesi kaçınılmazdır (Bulut, 2018:64).

2.3.2.Avrasya Ekonomik Topluluğu (1 Haziran 2001)

Sovyetlerin dağılmasıyla beraber bağımsızlığını kazanan devletler 1991'de bir araya gelerek BDT'yi kurmuşlardır. Ancak BDT'nin kurulması ülkelerin ekonomilerinin dağılma sonucu düşüşünü engelleyememiştir. Çünkü üretim malları ayrı ayrı ülkelerde üretilmekte ve sonradan birleştirilmektedir. Sovyetler Birliği'nde çok sıkı ilişkiler mevcuttur fakat dağılma sonrasında bu ilişkiler zayıflamaya başlamış ve ekonomilerde daralmalar meydana gelmiş ve üretimde düşmeler yaşanmıştır. Coğrafi ve kültürel bakımdan sıkı ilişkiler içerisinde bulunan bağımsız devletler ekonomik anlamda bir araya gelerek 2001 yılında Avrasya Ekonomik Topluluğu'nu kurmuşlardır

Avrasya Ekonomik Topluluğu, Rusya, Kazakistan, Beyaz Rusya, Tacikistan ve Kırgızistan tarafından 10 Ekim 2001 tarihinde anlaşma imzalanarak kabul edilmiştir. Özbekistan 2006 yılında örgüte katılmış, 2008 yılında terk etmiştir. Moldova ve Ukrayna 2002'de (Primbayev & Ganiyev,2010:82), Ermenistan ise 2003 yılında gözlemci ülkeler olarak EuRAsEc toplantılarına katılma kararı almışlardır (Rılka & Wolzcuk, 2012:1-16).

AET'nin temel görevleri (Primbayev & Ganiyev, 2010:83);

- “*Sermayenin serbest dolaşımının sağlanması,*
- Serbest ticaret ile gümrük birliğine dayalı adımlar atmak,*
- Ortak bir mali piyasanın oluşturulması,*
- AET topluluğu çerçevesinde ortak paraya geçilmesi,*

- *Hizmet ve mal ticaretinde ortak kuralların belirlenmesi,*
- *Ortak ulaşım sistemi ve ulaşım hizmetleri ortak piyasası oluşturulması,*
- *Ülkeler arasında proje programlarının oluşturulması ve gerçekleştirilmesinin sağlanması,*
- *Girişimcilik ve üretim konularında eşit şartların sağlanması,*
- *Yabancı yatımlara eşit şartların oluşturulması,*
- *Ortak bir enerji piyasasının oluşturulması,*
- *Ulusal kanun ile düzenlemelerin uyumlaştırılması ve yakınlaştırılmasının sağlanması,*
- *AET üyesi ülke vatandaşlarına bu ülkelerde eşit sağlık ve eğitim şartlarının oluşturulması' dır."*

Yukarıda görüldüğü üzere AET, üye ülkeler arasındaki iktisadi iş birliğinin sağlanması amacını taşımaktadır. Ayrıca belirtilmesi gereken bir husus ise, AET dışı açık bir örgüt olup, isteyen herhangi bir devletin örgüte girebilmesi söz konusudur.

AET'nin Temel Organları (Primbayev & Ganiyev, 2010:83);

- Ülkeler Arası Konsey,
- Entegrasyon Komitesi,
- Sekreteryaya,
- Örgüt Yüksek Mahkemesi,
- Parlamentolar Kurulu ve yardımcı organlardır.
- Ülkelerarası Konsey, örgütün temel organı olup, üye ülkelerin cumhurbaşkanları ile başbakanlarından oluşmaktadır. Temel konuların görüşüldüğü konseyde Cumhurbaşkanları yılda bir, başbakanlar düzeyinde ise iki kez toplanılarak oy birliğiyle kararlar alınıp, tüm ülkelerde uygulanmaktadır ve bu uygulamalar zorunlu niteliktedir.
- Entegrasyon Komitesi, AET'nin sürekli çalışan organıdır. Topluluğa üye ülkelerin Başbakan yardımcılarında oluşmaktadır. Konsey toplantılarındaki gündemi oluşturmak, kararların uygulanmasında denetimi sağlamak gibi görevleri vardır. Kararlar ise 2/3 oy çokluğuyla alınmaktadır. Oy sayısı ise ülkelerin bütçeye yapmış oldukları katkıya göre belirlenmektedir.

- Sekretarya, idari olarak en yüksek makam olan ve Konsey tarafından seçilen Genel Sekreter tarafından yönetilir ve Konsey ve Entegrasyon Komitesi'nin faaliyet organizasyonu ve bilgi akımından sorumlu organdır.

- Parlamentolar Kurulu, ülkelerin milletvekillerinden oluşur ve ülke kanunlarının uyumlaştırılması, alınan kararlara göre de kanunların kabul edilmesi konuları görüşülmektedir

- Yüksek Mahkeme, Ülkeler arası iktisadi anlaşmazlıklara çözüm üretir ve anlaşmaların aynen gerçekleştirilmesini sağlamaktadır (Primbayev & Ganiyev, 2010:83).

AET'nin kurulma süreci, Rusya ile Beyaz Rusya arasında 6 Ocak 1995' te imzalanan Gümrük Birliği anlaşması ile başlamış ve 2001 yılında Belarus, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Rusya arasında imzalanan anlaşma ile sağlanmıştır (Primbayev & Ganiyev, 2010:82). AET, topluluğa üye ülkelerin ticaret hacminin gelişmesi, meydana gelen aksaklıkların, sorunların giderilmesi ve ekonomi alanında işbirliğinin sağlanması, gümrük birliğinin oluşturulması, ortak paranın oluşturulmasına yönelik bir örgüt olarak kurulmuş ve faaliyetlerini sürdürmüştür.

2.3.3.Avrasya Ekonomik Birliği (29 Mayıs 2014)

İlk olarak Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından 29 Mart 1994 yılında (Nezihoğlu & Sayın ,2013:379) Moskova Devlet Üniversitesi'nde dile getirilen Avrasya Ekonomik Birliği 29 Mayıs 2014 yılında Kazakistan, Beyaz Rusya ve Rusya tarafından Alexander Lukashenko, Nursultan Nazarbayev ve Viladimir Putin tarafından imzalanan anlaşma ile kurulmuştur (Yılmaz,2017:67).

Nazarbayev, aynı coğrafyada yer alan ülkeler için temelli ve tutarlı bir ekonomi politikasının oluşturulmasını ve fonksiyonel devletler birliği modelinin geliştirilmesini önermiş ve Avrasya Ekonomik Birliği'ni bölgenin güvenliğini ve ekonomik refahın sağlanması açısından oluşturulan bir ekonomik bütünleşme hareketi olarak görmüştür, diğer devletlerle ilişkilerin geliştirilmesi ve iş birliğinin oluşturulmasını söylemiştir (Yılmaz, 2017:66).

29 Mayıs 2014'te Astana'da imzalanan anlaşmayla AEB'nin daimi kurumları oluşturulmuştur. Bunlar (Yılmaz, 2017:67);

- AEYK (Avrasya Ekonomik Yüksek Kurulu),
- AHK (Avrasya Hükümetler arası Konseyi),
- AEK (Avrasya Ekonomik Komisyonu),
- Birlik Mahkemesi'dir.

AEYK, birliğin en önemli kurulusudur ve üye ülkelerin devlet başkanlarından oluşmaktadır. Birliğin geleceğe dönük politikalarını, stratejilerini ve talimatlarını belirlemektedir. Bütçeyi ve üye ülkelerin yapmış oldukları katkıları da onaylamaktadır. Yılda bir kez toplanmaktadır.

AHK, üzerinde anlaşmaya varılamayan konuları ve AEYK' nın karara bağlanan konularını müzakere etmek için yılda iki kez toplanan ve yine devlet başkanlarından oluşan organdır.

AEK ise, birliğin ülkeler üstü daimi düzenleyici organıdır ve Komisyon Konseyi ve Komisyon Yönetim Kurulu'ndan oluşmaktadır. Genel merkez Moskova'dır. Birlik içerisinde ekonomik bütünleşme alanında öneriler sunmak ve birliğin fonksiyonel olarak gelişmesini sağlamak esas görevleridir. AEK, birlik içerisinde yer alan devletler için mevzuata dayalı kararlar almaktadır ve daimi düzenleyici organıdır. AEK kararları üye devlet topraklarında doğrudan uygulanabilir.

Birlik Mahkemesi, üçüncü şahıslarla alınan kararların üye devletlerde uluslararası mevzuata uygun biçimde uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmektedir. Genel merkez Minsk şehrinde yer almaktadır. Üye devletlerin hükümet başkanları tarafından atanan 6 yargıçtan oluşur. Yatırımcıların ve üçüncü şahısların menfaatlerini korumakla yükümlüdürler (Yılmaz, 2017:68).

2.3.4.Şanghay İş Birliği Örgütü (14-15 Haziran 2001)

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Varşova Paketi'nin işlevini yitirmesiyle kurulan Rusya Federasyonu, bölgede oluşan boşluğu doldurma çabasına girmiştir. Orta Asya ülkelerindeki hakimiyetini sürdürmek isteyen Rusya, bu coğrafyada NATO' nun Doğu Avrupa'ya genişlemesini engellemek amacıyla ve Çin'le olan ekonomik anlaşmazlıklar, sınır anlaşmazlıklarını aşmak ve ABD karşıtlığı gibi sorunların varlığı nedeniyle Çin ile olan yakınlaşma stratejisini sürdürmüştür.

Çin’inde bu dönemde ABD’nin Tayvan’la olan ticaretinden ve insan hakları konularındaki baskılarından rahatsız olması Rusya’yla Çin’i birbirine yakınlaştırmıştır (İşyar, 2018:237).

1994 yılı Eylül ayında iki devlet arasında yapıcı ortaklığa (constructive partnership) Nisan 1996’ da ise Stratejik Ortaklığa (strategic partnership) varılmıştır (Altundağ, 2016:104-105). Çin’in Doğu Türkistan, Rusya’nın Çeçenistan ve Orta Asya devletlerinin de radikal islam örgütleri ile olan sıkıntıları bu ülkeler arasındaki güvenlik işbirliğinin dinamiklerini ön plana çıkarmaktadır. İkinci bir neden ise ekonomik iş birliğidir. Putin, Çin’e karşı enerji kaynakları üzerindeki etkinliği sağlama hususunda Avrasya Birliği yapılanmasına da önem vermiştir (Giles, 2009:10).

Çin ve Rusya ekonomik çıkar sağlama amacındayken, diğer Orta Asya ülkeleri ise, sahip oldukları bölgelerdeki yer altı kaynaklarını korumak ve geliştirip, üretim sağlayarak dünya pazarlarına güvenilir bir şekilde ulaştırmak amacındalardır. Nisan 1996’da Rusya, Çin, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan Çin’in Şanghay kentinde yapılan bir anlaşma ile Şanghay Beşlisi’ni kurmuşlardır (Altundağ, 2016:105).

Başta, sınır bölgelerindeki güvenliği artırmak ile kuvvet indirimi konularını düzenleme amaçlı yapılan görüşmeler zaman geçtikçe güvenlik, çok yönlü politika, diplomasi, kültürel, ticari-ekonomik ve diğer başka alanlarda da işbirliğine dönüşmüştür. Şanghay Beşlisi, ortak çabaların sağlanması sonucunda bölücülük ve aşırıcılıkla mücadele, terörizm, devletlerarası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, bölge güvenliğinin ve istikrarının korunması ve nihayetinde tüm dünyada barış ve kalkınmanın sağlanmasına hizmet etme konusunda önemli bir bölgesel güç haline gelmiştir (Altundağ, 2016:105).

Şanghay Beşlisi’ni oluşturan Çin ve bağımsız üç Orta Asya ülkesi ve Rusya, 1996 yılında kurulan bu topluluğu her yıl devlet başkanları düzeyinde zirve toplantıları şeklinde gerçekleştirmişlerdir. Bu zirveler, beşlinin kuruluş amacını ve kuramsal yapısını ortaya koyarak bir nevi örgüt anayasasını oluşturmuştur.

26 Nisan1996 Şanghay Zirvesi’ni,

- 1997 Moskova Zirvesi
- 1998 Almatı Zirvesi

- 1999 Bişkek Zirvesi
- 2000 Duşanbe Zirvesi takip etmiştir.

1999 Bişkek Zirvesi'nde Anti-Terör Merkezi kurulması kararlaştırılmış ve Bişkek Deklarasyonu ile örgütün terörizmle olan mücadelesine özel önem atfedilmiştir.

15 Haziran 2001 yılında zirve sırası tekrar Çin'e gelmiş ve bu zirvede Özbekistan' da topluluğa dahil olmuştur. Şanghay Beşlisi'nin adı bu zirve sonrasında Şanghay İşbirliği Örgütü 'ne dönüşmüştür (Rafi, 2018:102). Örgüte dönüşmesiyle yeni üyeliklere açık olduğu da anlaşılmaktadır.

Neticesinde,

- 2004 yılında Taşkent Zirvesi'yle Moğolistan'a,
- 2005 yılında Astana Zirvesi'yle İran, Pakistan ve Hindistan'a,
- 2011 yılında Astana Zirvesi'yle Afganistan' a gözlemci statüsü verilmiştir.
- 2012'de ise Pekin Zirvesi'yle Türkiye'ye ise diyalog ortağı statüsü verilmesi kararlaştırılmıştır (Altundağ, 2016:106-107).

2017 yılında Astana'da düzenlenen zirvede Pakistan ve Hindistan ŞİÖ' ye tam üye olmuşlardır (Yalçınkaya, 2017:5).

Zirvede imzalanan kuruluş deklarasyonuna göre ŞİÖ'nün temel hedefleri (Altundağ, 2016:107);

- Bölgesel barış, istikrar ve güven ortamını sağlamak ve bunun için de çoklu işbirliğini geliştirmek,
- Üye ülkeler arasında dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerini ve karşılıklı güveni sağlamlaştırmak,
- Yeni tehditlere karşı birlikte hareket ederek, üye olan ülkelerin ekonomik büyümelerini sağlamak ve sosyal-kültürel açıdan gelişimlerini desteklemektir.

ŞİÖ üyesi ülkeler, yapılan zirvelerde güvenlik alanındaki görüşmelerin yanı sıra ekonomi alanındaki işbirliğinin artırılmasına da önem vermişlerdir. Dünya petrol rezervinin %25, kömürün %35, doğalgazın %50, uranyumun %50'lik kısmını elinde bulunduran ŞİÖ'nün sahip olduğu potansiyelin gerisinde kaldığı fakat gün geçtikçe

bu potansiyelinin ve ticaret hacminin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda, 2006'da İş Dünyası Konseyi kurulmuş ve 2013'te de ŞİÖ Enerji Kulübü kurulması hedefli bir mutabakat belgesi imzalanmıştır (Altundağ, 2016:110).

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Kurumsal Yapısı

ŞİÖ'nün 5 temel organı vardır. Bunlar;

- Devlet Başkanları Konseyi
- Hükümet Başkanları Konseyi
- Dışişleri Bakanları Konseyi
- Bakanlar Konferansı
- Ulusal Koordinatörler Konseyi'dir. Bunların yanında;
 - Sekretarya
 - Bölgesel Anti-Terörizm Merkezi (RATS) de yer almaktadır.
 - Devlet Başkanları Konseyi

ŞİÖ'nün en yüksek organı olan bu konseyin, temel aktivitelerin belirlenmesi veyönlendirilmesi, hedeflerin tanımlanması gibi amaçları bulunmaktadır. Bu konsey, ŞİÖ'nün diğer uluslararası örgütlerle ve diğer ülkelerle hangi alanlarda işbirliği sağlanacağına, uluslararası sorunlarla karşılaşıldığında nasıl bir tavır sergileneceğine karar vermektedir. Her yıl düzenli olarak genellikle Haziran ayında toplanan Devlet Başkanları Konseyi, Rus alfabetik sırasına göre sırayla toplanmakta ve her ülke bir yıllığına bu konseyin başkanlığını yürütmektedir.

- Hükümet Başkanları Konseyi

En önemli görevi ŞİÖ bütçesini kabul etmek olan bu konsey, faaliyet alanları içerisinde özel alan olarak görülen ve özellikle ekonomik alanda ortak faaliyetleri de belirler. Konsey başkanı bir yıllığına rotasyon usulünce seçilmektedir. Fakat Devlet Başkanı Konseyi ile Hükümet Başkanları Konseyi başkanları farklı ülkelerden olmak zorundadır.

- Dışişleri Bakanları Konseyi

Konsey, uluslararası sistemdeki sorunlara çözüm üretmekle görevlidir. Devlet Başkanları Konseyi toplanmadan önce gerekli hazırlıkların yapılması, ŞİÖ'nün ortak

problem olarak gördüğü konulara çözüm bulunması gibi görevleri de vardır.Devlet Başkanları Konseyi toplanmadan 1 ay önce toplanarak konseyde görüşülecek konuları belirlemektedir.

- Bakanlar Konseyi

Üye devletlerin ilgili olan bakanlıklarınca ele aldığı belginkonuların,hazırlanmış olan raporların tartışıldığı, ilk 3 konseye uzman görüşleri iletmekle görevli bir mekanizmadır.

- Ulusal Koordinatörler Konseyi

Adından da anlaşılacağı üzere ŞİÖ'nün koordinatörlük görevini yapmaktadır ve rutin faaliyetleri yönetmektedir.Yılda 3 defa toplanır. Ulusal Koordinatör, Devlet Başkanları Konseyi Başkanı'nın atadığı kişidir.

- Sekretarya

Sekretarya, ŞİÖ'nün sürekli çalışan yürütme organı olup, organizasyon ve bilgi servisi faaliyetlerini yürütmektedir.Sekretarya 2004 yılından bu yana Pekin' de bulunmaktadır.Görevleri;

- ŞİÖ'nün yıllık bütçesini ve kodifikasyonunu hazırlamak,
- ŞİÖ'nün faaliyetlerinin teknik ve örgütsel yapısını hazırlamaktır.

ŞİÖ Sekreteri de Devlet Başkanları Konseyi tarafından atanmakta ve 3 yıl görev yapmaktadır.Rotasyon usulüne göre ve Kiril Alfabesine göre sıralamayla ve yalnızca bir kez göreve gelme koşuluyla atanmaktadır(Altundağ, 2016:110-113).

Şu anda ŞİÖ Genel Sekreteri, eski Özbekistan Dışişleri Bakanı Viladimir Narov'dur (ORASAM, 2018:3).

- Bölgesel Anti-Terörizm Merkezi (RATS)

En önemli organlar arasındadır.Merkezi Taşkent'tedir.Ocak 2004'te faaliyete geçen RATS'ın esas görevi, ŞİÖ üyesi devletlerarasında ayrılıkçılık, terörizm ve aşırıçılık etkenlerine karşı ortak hareketi yürütmek ve koordinasyonu sağlamaktır.

RATS, yürütme komitesi ve bir konseyden oluşmaktadır. Yürütme komitesi, RATS'ı temsil etmekte ve rutin faaliyetleri yerine getirmekle görevlidir. Konsey ise karar alıcı merkez ve ana organdır.

Günümüzde RATS Temsilcisi 1 Ocak 2019'da göreve gelen Jumakhon Gıyosov olmuştur (<http://ecrats.org/en/about/management/7353.03.03.2019>).

RATS, ŞİÖ ülkelerinin terörle mücadele konusunda imkan, güç, yöntem ve tecrübelerin toplamıyla bölgedeki mevcut sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır. Ayrıca terörle mücadele konusunda bölgeye müdahalede bulunabilecek ABD gibi güçlerin de etkisini azaltma konusunda önemli bir yapı arz etmektedir (Altundağ, 2016:113).

2.3.5. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü: Moskova Antlaşması (Mayıs 2002)

15 Mayıs 1992'de Ermenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Tacikistan ve Rusya, Taşkent'te Kolektif Güvenlik Antlaşması'nı imzalamışlardır. Bu anlaşmaya 1993 tarihinde Gürcistan, Beyaz Rusya ve Azerbaycan da katılmıştır. 1999'da 5 yıllık olan bu anlaşmanın bitmesiyle Gürcistan, Özbekistan ve Beyaz Rusya anlaşmayı uzatmaya pek yanaşmamışlardır. 14 Mayıs 2002 'de anlaşma süresinin uzatılması kararı alınmış ve faaliyetlerini Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü adı altında yürütme kararı almışlar ve örgütün kurulduğunu ilan etmişlerdir. Bu anlaşmayla BDT coğrafyasında ilk siyasi ve askeri blok ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmaya göre (Yesevi, 2013:1-12);

- Örgüt üyeleri başka bir askeri birliğe üye olamayacak,
- Birbirlerine karşı hiçbir operasyona katılmayacak,
- Örgüt üyelerinden herhangi birine yapılan saldırı, bütün üye ülkelere yapılmış sayılacaktır.

Özbekistan 2006 yılında tekrar örgüte üye olmuştur. 2012 yılı Haziran'ında ise üyeliği askıya alınmıştır. 2009 yılında 4000 askerden oluşan Kolektif Harekat

Birliği oluşturulmuştur ve bu birlik Kırgızistan Rus üssünü de kullanmaktadır (Kamalov, 2011: 41).

KGAÖ bünyesinde 3 çeşit askeri güç bulunmaktadır.

- Bölgesel güçler
- Barış koruma güçleri
- Orta Asya İçin Ortak Hızlı İntikal Gücü.

Bölgesel güçler, 1995 yılında yayınlanan Ortak Güvenlik Strateji Belgesi'ne göre;

- Doğu Avrupa Grubu (Rusya-Beyaz Rusya)
- Orta Asya Grubu (Rusya ve Orta Asya Ülkeleri)
- Kafkasya Grubu (Rusya-Ermenistan).

Barışı Koruma Güçleri, 2009 yılında oluşturulan 3500 kişilik askeri güçtür. Yalnızca kağıt üzerinde kalmış, ortak operasyon yürütülmemiştir. Gönüllülük esasına bağlı kalarak üye ülkelerin operasyonlara katılması, üye ülkelerde olan konuşlanması yine üye devletlerin talebine bağlı olarak gerçekleşmektedir. KGAÖ' nün operasyonda bulunması için devlet rızasının alınması şarttır. Bu güçler BM mandası altında da Avrasya dışında görev yapabilecektir.

Orta Asya İçin Ortak Hızlı İntikal Gücü ise, 2001 yılında kurulmuş olup, 4000 kişiden oluşmaktadır ve Kant askeri üssünü kullanmaktadır. Savaş alanında kullanılmayan bu güç 2009' da Ortak Acil Müdahale Gücü adını almıştır. Orta Asya dışında da kullanılabilir bu güç 20.000 kişiden oluşmaktadır. Bu güç, üye ülkeler arasında çıkabilecek çatışmalarda veya dışardan gelebilecek tehditlere karşı kullanılacaktır. Ayrıca, organize suçlar, aşırılık, terör ve uyuşturucu, olağanüstü durumlar, boru hatlarını koruma, kaçakçılığın engellenmesi, doğal afet veya insan kaynaklı oluşan afetlerden sonraki çalışmalarda da bulunabilecektir. Zararlı internet siteleri, uyuşturucu kaçakçılığı, yasadışı göç gibi mücadelelerde de bulunacaktır. Bunlarla ilgili olarak;

- Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu,
- Yasadışı Uyuşturucu Dolaşımıyla Mücadele Koordinasyon Kurulu,
- Olağanüstü Duruma Müdahale Müdahale Koordinasyon Kurulu kurulmuştur.

KGAÖ, BDT ve AET parlamento toplantıları aynı zamanda yapılmakta ve alınan kararlar ulusal parlamentodaki kabulü kolaylaştırmaktadır. Toplantıların

birlikte yapılması ayrıca bu örgütler arasındaki ortak paydayı ve eş güdümünü de göstermektedir (Yesevi, 2013:2-3).

2.4.Putin Dönemi'nde Rusya ve Rusya Federasyonu'nun Yeni Vizyonu

Putin'in göreve gelmesiyle Rusya'nın vizyonu değişmiş, dış politikada etkinlik artmıştır. Rusya'nın hedefleri ve güvenlik konusundaki önlemleri, konsept ve doktrinlerle açıklanmıştır.

2.4.1.Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Konsepti ve Dış Politika Doktrini

Ulusal Güvenlik Doktrini, Ocak 2000'de, Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi tarafınca hazırlanmış olup, ülkenin ulusal güvenliğini geniş bir şekilde ele almaktadır. Dış Politika Doktrini' nin hazırlanması ise Dışişleri Bakanlığı tarafınca yapılmaktadır ve Rusya'nın politik, diplomatik alaka ve menfaatlerini içermektedir. Askeri Doktrin, Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanmakta ve ülkenin askeri meselelerini ilgilendiren konuları ele almaktadır. Doktrinlerde yer alan çıkarlar şu şekilde özetlenebilir (İnce, 2011:74);

- Rusya'nın öncelikli hedefi, ülke içi ve uluslararası terörizm felaketlerinden korunma, doğal ve endüstriyel felaketler ile savaş zamanlarındaki askeri operasyonlardan korunma şeklindedir.

- Ekonominin gelişmesini hızlandırmak ve yaşam standartlarını iyileştirmek,

- Politik, etnik ve dini ayrılıkçılara bağış ve yardımlara neden olan durumların giderilmesi,

- Rusya'nın uluslararası arenada büyük bir güç olarak pozisyonunu güçlendirmektir.

- Özellikle BDT üyesi ülkelerle karşılıklı avantaj sağlayan ilişkilerin geliştirilmesi,

- Uluslararası terörizm ile baş etmede BDT Ortak Güvenlik Anlaşması nezdinde askeri ve politik konularda iş birliğine gidilmesi şeklinde açıklanabilir.

Dış Politika Doktrini' nde değişen ve gelişen dünyaya nasıl uyum sağlanacağı, gelebilecek tehditlere nasıl önlemler alınabileceği belirlenmiştir. Bu doktrin, Rusya'nın karşı karşıya kalacağı ayrılıkçı hareketler, doğrudan Rusya'nın etkileneceği faktörler, terörizmin artması ve küreselleşme bazında dışa olan bağımlılıkların artmasından bahsedilmiştir. Rusya Federasyonu bunun gibi faktörlere yönelik olarak doğu ve batıyla olan ilişkilerini karşılıklı görüş alışverişine göre geliştirmelidir. Çok kutuplu dünya düzeninin oluşturulmasından da bu doktrinde bahsedilmektedir.

Rusya Federasyonu'nun ulusal güvenliğine tehdit sayılacak faktörler şunlardır (İnce, 2011:75);

- Kitle imha silahları ve gönderme aracı olan balistik füzelerin yayılma sorunu,
- Uluslararası alanda faaliyet gösteren AGİT ve BM'nin etkinliğinin zayıflaması,
- Rusya'nın uluslararası alanda askeri, politik ve ekonomik etkisinin zayıflaması,
- NATO'nun Rusya sınırlarına yakın bölgelere doğru genişlemesi sonucu yabancı askeri üslerin kurulması ve konvansiyonel silahların bu bölgelere yerleştirilmesi,
- BDT içerisinde ilişkilerin zayıflaması,
- BDT sınırları ötesinde çatışmaların hız kazanması,
- Rusya'dan toprak talep edilmesi.

Bu doktrin, ekonomik ve politik çıkar kapsamında Rusya'nın çıkarlarına uygun bir şekilde oluşturulmuştur. BDT'nin önemi vurgulanmış olup, askeri alandaki tedbir ve güvencelere önem verildiğinin de altı çizilmiştir. Doktrinler de bir diğer önemli nokta da 1999 yılına gelene kadar üzerine basılmayan noktaların da tespit edilip dış politikayı etkileyen ve önem arz eden konular haline getirmesi olmuştur.

Ulusal Güvenlik Doktrini' nde Rusya'nın uluslararası arenadaki yeri de irdelenmiş olup, önemli konular arasında ilk olarak çok kutuplu dünya sisteminde tayin edici konuda askeri gücün azaldığı bir oluşum, ikici sırada ise ABD öncülüğünde gelişmiş ülkelerin hâkim bulunduğu tek kutuplu bir dünyanın oluşumu görülmektedir. Askeri güçlerin temel faktör olarak görülüp görülmediğinin kesin

olmadığı bir uluslararası sistem içerisinde Rusya'nın zayıflatılmayacağı da belirtilmektedir.

Dış Politika Doktrini ise, Rus dış politikasında önceliğin stratejik ortaklık konusunda ve BDT ülkeleri ile iyi ilişkilerin iki ve çok taraflı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu belge ile BDT ile ortaklıkların ulusal güvenlik alanında bir garantisi olduğu, BDT alanındaki ortak güvenlik anlaşmaları, gümrük birliği, Rusya ve Beyaz Rusya birliği gibi uzman bölgesel kuruluşların önemi belirtilmiştir. Doktrin ayrıca, BDT anlaşmazlıklarının çözümünde, güvenlik konusunda, uluslararası terörizm, küreselleşmeyle baş etmede politik ve askeri ortaklıklara dikkat çekmektedir. Rusya, uluslararası arenada herhangi bir güç tarafından kontrol edilemeyen, bağımsız ve ekonomik olarak da tutarlı bir oyuncu rolü istemektedir (İnce, 2011:76).

Sonuç olarak 2000 yılında göreve gelen Putin, Yeltsin den farklı olarak daha etkin bir dış politika izlemiş, G-8 toplantılarına katılmış, batı ülkelerine ziyaretlerde bulunmuş, ziyarette bulunduysa da NATO'nun ve AB'nin doğuya doğru genişlemesine de sessiz kalmayarak kınadığını belirtmiştir. Küba ve Kuzey Kore gibi ülkelerle de yeniden yapılandırma girişimleri dahilinde görüşmelerde bulunmuştur. İran ve Kremlin arasında da yakın ilişkiler kurulmak istenmiştir ve bu sayede dış politikada etkin hareket edilmiştir (İnce, 2011:76).

Putin, dış politika konusunda ilk görev yıllarında ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD Başkanı Bush'u aramış ve ABD'nin Orta Asya topraklarındaki askeri varlığına izin vermiştir. Bu olay ABD uzmanları tarafından "tarihsel bir değişim" algısı yaratmıştır (Goldgeier & McFaul, 2002:317).

2.4.2.2000 yılı Rusya Federasyonu Askeri Doktrini

Sovyetler' in dağılmasının ardından Almanya'nın AB ekseninde doğuya genişleme politikaları ve ABD' nin transatlantik bağlantısının hayati çıkar önemi arz etmesi bakımından NATO aracılığıyla güvenlik sınırlarını genişletmek istemeleri Rusya ile batı arasındaki güvenlik ilişkilerini zayıflatmıştır. Rusya, gelişmeler üzerine güvenlik önlemleri almak durumunda kalmış ve askeri doktrin belirleme yoluna gitmiştir. Güvenlik politikasının askeri konularda nasıl hareket edileceği,

askeri birlik ve metotların nasıl oluşturulması gerektiği ve ülke dışarısında istihdamın sağlanması konuları çok önemlidir. Bu esasta oluşturulan girdiler de şu şekildedir (İnce, 2011:79);

;

- Tüm imkanların tükenmesi dahilinde, silahlı düşmanı püskürtmek adına elde olan bütün güç ve tesisler, nükleer silahlar da dahil olmak üzere kullanılacaktır,
- Rusya Federasyonu, caydırıcılığın sağlanması bakımından nükleer silah kullanımını onaylamak zorundadır,
- Birlikler ve askerler tıpkı barışı koruma operasyonlarındaki gibi yerel, bölgesel, uluslararası ve geniş ölçekli olarak çatışmalara müdahil olabilir,
- Rusya'nın ulusal güvenlik konusundaki çıkarları, dünyada stratejik öneme sahip bölgelerinde de bir Rus askeri varlığının bulunmasını gerektirebilir.

Rusya Devlet Başkanı Putin, 21 Nisan 2000' de 706 no'lu Başkanlık Emri' ni imzalamış ve Rusya Federasyonu'nun Askeri Doktrini ve Ulusal Güvenlik Konsepti son halini almıştır. Bu doktrin, nükleer silahların kullanımını açısından Soğuk Savaş'ın aksini göstermektedir ve bölgesel çatışma ve silahlanmaların artacağına sinyallerini vermiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus Dış Politika Doktrini nükleer silahlarının kullanımını en aza indirirken Ulusal Güvenlik Konsepti ve Askeri Doktrin ise gerektiğinde nükleer silah kullanımını meşru kılmıştır. Bu durum caydırıcılık açısından Rusya'yı önemsenecek bir aktör konuma getirmiştir (İnce, 2011:79).

2.4.3. 2003 Yılı Savunma Raporu

2003 yılı savunma raporu Batı ve NATO'yla olan ilişkilerle ilgilidir. Maddeler halinde incelenecek olursa (Cankara & Cankara, 2007:202);

- Tüm çatışmaların hemen hemen hepsi asimetrik bir yapıya sahiptir ve bir ülkenin tamamının tahrip edilmesine yönelik amaçlarda olduklarından kötü bir şekilde gerçekleştirilmektedir.
- Çatışmaların sonuçları başlangıçta öngörülelebilmektedir ve bunu gören taraf ise avantajlı olmaktadır.

- Yalnızca askeri güçler değil, bununla birlikte askeri ve politik kontrol-komuta sistemleri, nüfus ve altyapı(ekonomik), öncelikli hedefler haline gelmişlerdir.

- Elektronik ve bilgi harbi günümüz çatışmalarında büyük etkilere sahiptir.

- Hava hareketleri, mobil kuvvetler ve özel hava kuvvet kullanımları çoğalmıştır.

- Birleştirilmiş komuta-kontrol sistemi, müşterek harp ile hava-kara kuvvet iş birliğini zorunlu hale getirmiştir.

- 1999 yılında Eski Yugoslavya, 2000’de Afganistan, 2003’te ise Irak’ta olan çatışmalarda görüldüğü gibi, modern savaşlarda üstünlük sağlandıktan sonra, en büyük rolü vuruş olasılığı yüksek olan ve güdümlü savaş aletleri ile destek gören hava gücü üstünmektedir.

- Konvansiyonel silahların önemi çatışmaların ilk safhalarında devam etmiş olsa da piyade ve tankların toplu kullanımının yerini uzun menzilli silahlar almıştır.

- Modern savaşlarda hava üstünlüğünün hakim olması için elektronik ve donanımlı harp karşısında kullanılabilecek uçaksavar sistemlerinin mevcut olması gerekmektedir.

2003 Savunma Raporu iki ayrı düşünce içermektedir. Batı ve NATO’yla olan ilişkilerde, hem NATO’nun yeni üye topraklarında güç bulundurması endişesi hem de Rusya ile NATO arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi söz konusudur.

Bununla birlikte Birleşik Devletler ve NATO’nun önderlik ettiği koalisyonlarda bundan itibaren herhangi bir şekilde nükleer ve geniş çaplı çatışmaların yaşanmayacağı belirtilirken, Rusya’nın istikrarı sağlama konusunda ABD ve diğer gelişmiş ülkelerle işbirliği içinde olacağı vurgulanmaktadır.

Fakat, NATO saldırgan yapıda olursa, Rusya askeri planlarında ve Silahlı Kuvvetler yapısında, nükleer strateji içerikli önemli değişikliklerin yapılabileceği önemle vurgulanmaktadır. 17 Kasım 2004’te Putin’in , BM Güvenlik Konseyi’nin Rusya dışındaki daimi üyeleri olan İngiltere, ABD, Çin ve Fransa’da bulunmayan ve ileriki yıllarda da uzun süre bulunamayacak olan nükleer bir silah geliştirildiğine dair açıklaması ilgi çekici olmuş, Rusya’nın eski gücüne ulaşma konusunda önem arz eden bir ön kabul oluşmasını hedeflemiştir.

Bu açıklama Karaçay Çerkez Cumhuriyeti'nde darbe denemesinin yapıldığı, Tataristan'da ayrı bir alfabe talebinin yükseldiği ve Çeçenistan sorununun olduğu bir dönem içerisinde yapılmıştır. Rusya iç politikada hareketlerin ayrılıkçılara kayması karşısında “bölgesel bir güç” olduğunun mesajını vermektedir. Dış politika konusunda da Bush'un çok uzun menzilli füze sistemi geliştirilmesine karşılık yaptığı açıklamaya yönelik ABD'ye mesaj verilmektedir (Cankara & Cankara, 2007:203).

2.5. Medvedev Dönemi Rusya Federasyonu

Dimitri Medvedev, Putin'den başkanlığı devralmış, görev yaptığı süre boyunca Putin'in politikalarını izlemiştir.

2.5.1. Medvedev'in İktidara Gelmesi

Putin tarafından 14 Kasım 2005 yılında Rusya Başbakan yardımcısı olarak atanan Dimitri Medvedev, 10 Aralık 2007 yılında Rusya devlet başkanı adayı olmuştur (Kırsacık & Örmeci, 2018:122). Seçim kampanyasını reformist politikalar ve özgürlükçü düşünce söylemleriyle yürütmüştür. 2 Mart 2008 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde %70 lik büyük bir oranla Rusya'nın yeni devlet başkanı olmuştur (Gündüzhev, 2013:105).

Medvedev devlet başkanı olduktan sonra Kafkasya'da sorunlar yaşanmıştır. Güney Osetya ve Gürcistan arasında yaşanan küçük çaplı çatışmalar yerini savaşa bırakmıştır. Tek taraflı bağımsızlık ilan eden Güney Osetya savaşın çıkmasına sebep olmuş ve 7 Ağustos 2008'de Gürcü askeri gücü Güney Osetya'nın başkenti Tskhinvali'ye kapsamlı askeri harekatiyle devam etmiştir. Ağır bir topçu hareketine maruz kalan başkent Tskhinvali ve tüm Osetya kısa sürede Gürcistan kontrolüne girmiştir.

Medvedev güç ve statükodan taraf olmuş ve rus askeri gücünü Osetya'da Gürcülere karşı kullanarak 11 Ağustos tarihinde Osetya'yı Gürcüler'den tekrar almıştır. Başını ABD'nin çektiği uluslararası toplumun ateşkes çağrısı yapması üzerine Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili ve Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev tarafından 16 Ağustos 2008 tarihinde ateşkes anlaşması imzalanmıştır.

Rus parlamentosu BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlara rağmen Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlıklarını tanıma kararını almış ve 26 Ağustos 2008 tarihinde Medvedev Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlıklarını tanıdığını kamuoyuna duyurmuş ve bu karar uluslararası kamuoyunda tepkiye yol açmıştır (Gündüzhev, 2013:105).

Medvedev dönemi önemli gelişmelerden biri ise 2009 yılında meydana gelmiştir. Bu kapsamda Rusya Federasyonu'nun 1999 yılından beri Çeçenistan'da sürdürmüş olduğu "Terörle Mücadele Operasyonları"nın sonlandırılması ve 20 bin Rus askerinin Çeçenistan'dan geri çekilmesi kararı alınmıştır. Medvedev bu konudaki düşüncelerini Londra'da düzenlenen G20 zirvesinde terörle mücadele konusundaki operasyonlarda değişiklik yapılmasında durumun müsait olduğu görüşünü belirtmiş ve İç İşleri Bakanlığı'na bağlı birliklerin görevlendirilmeyeceğini değil, yalnızca terörle mücadele organlarının bazı ögelerinin artık kullanılmayacağını ifade etmiştir. Herhangi bir olayda harekete geçilebileceğini de belirterek Çeçenistan politikasında yapmış olduğu değişiklikleri kamuoyuna sunmuştur (Gündüzhev, 2013:106).

Medvedev'in bu açıklaması sonucu Rusya iç güvenliğinden sorumlu gizli servis başkanı Alexander Bordnikov, Rusya'nın Çeçenistan'da 10 yıllık bir terörle mücadele sürecinin sona erdiğini resmen açıklamıştır. Bordnikov yaptığı açıklamada Çeçenistan'daki gidişatın normale dönmesine hizmet etmek amaçlı olduğunu vurgulamıştır (Gündüzhev, 2013:106).

Rusya'da bu gelişmeler sürerken Medvedev dönemi ABD ile iş birliği ilişkilerin yürütüldüğü bir dönem olmuştur.1991 yılında Rusya ile ABD arasında stratejik silahların sınırlandırılmasına dayalı START I anlaşması imzalanmış ve bu anlaşmanın süresi 5 Aralık 2009'da dolmuştur.

Medvedev bu anlaşmanın tekrarlanması adına ABD ile görüşmeler yapıldığını açıklamıştır.2009 yılında yapılan görüşmelerden bir sonuç alınamamış nihayetinde 8 Nisan 2010 tarihinde Çek Cumhuriyeti'nin başkenti Prag'ta iki tarafında mutabık olduğu bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Soğuk Savaş döneminde 40 bini bulan nükleer başlıklar 1550'ye ve fırlatma sistemleri ise 800 seviyesine indirilecektir. Bu anlaşmaya göre silahsızlanma süresi 7 yıl olarak

belirlenmiştir. Yalnız Medvedev, ABD'nin kullanmış olduğu füze kalkanı projesinden tedirgin olursa anlaşmadan çekilebileceğini de belirtmiştir.

Yapılan anlaşma iki ülke parlamentosunun da onayıyla 2011 yılında yürürlüğe girmiştir. Medvedev Arap Baharı sürecine temkinli olarak yaklaşmış, Rusya'nın arka bahçesi olarak görülen Kafkasya ve Orta Asya'nın bu sürece dahil olmasından çekinmiştir. Bu konuda demokratik şekilde yaklaşmış ülkelerin kendi iç meseleleri olduğunu düşünmüştür. Medvedev dönemi sona ererken Suriye krizi patlak vermiştir (Gündüzhev, 2013:106).

Medvedev dönemi Putin döneminin devamı olarak nitelendirilebilir. Dış politikada bir önceki dönemdeki gibi politikalar yürütülmesi bunu kanıtlar niteliktedir.

2.5.2. Medvedev Doktrini

2008 yılında Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan 5 günlük Ağustos Savaşı Rus dış politikasında da yeni bir stratejiyi gerektirmiştir. Bu gereklilik Rusya ile AB arasında ve aynı zamanda Kremlin ile Beyaz Saray arasında uluslararası oyun kurallarındaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Rus dış politikasında etkili olan beş maddelik Medvedev Doktrini'nde (Friedman, 2008:1). Rusya, diğer devletlerle olan ilişkilerini uluslararası hukukun temel prensiplerini kabul ederek bu prensipler üzerine kurmaktadır (İsmayilov,2013:95);

- Tek kutuplu dünya sisteminin ortadan kaldırılmasını çok kutuplu sistemin gerekliliğini savunmuş ve Rusya'nın tek bir devlet karar mekanizmasına karşı olduğu belirtilmiştir.

- Rusya, kendini tecrit politikasından yana olmamakla birlikte, hiçbir devletle çatışma taraftarı da değildir, ABD, Avrupa ve diğer devletlerle iyi ilişkiler kurma taraftarıdır,

- Diğer ülkelerde yaşayan Rus vatandaşlarının ekonomik çıkarlarının, hukuk ve haklarının korunması ve Rusya'ya yönelik herhangi bir harp taarruzuna hemen dönüş yapılacağı da vurgulanmıştır,

- Rusya'nın imtiyazlı çıkarda olduğu bölgelerde ortak tarihe vurgu yapılmakta, Moskova'ya daha çok bağlı olunması gerektiği ifade edilmektedir.

Medvedev Doktrini, Rusya'ya yönelik taarruzları belirtmiş olsa da aslında arka bahçesi olarak gördüğü alanları da kapsamaktadır ve bu bölgelere yönelik saldırılara karşı da güç kullanma olgusu da bundan önceki doktrinlerden farklı kılmaktadır. Belgede ABD hegemonyası eleştirilmiş, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesinde sadece Rusya'nın değil, Avrupa ve ABD'nin de Rusya'ya karşı tavrının da etkili olacağına değinilmiştir.

2.5.3.Putin'in İktidarı Devralması (2012)

4 Mart 2012' de yapılan seçimlerde Medvedev'in başkanlığı sırasında başbakanlık görevini yürüten Putin, oyların %60'ını alarak yeniden Rusya Federasyonu'nun başkanı olmuştur. Putin'den sonra gelen isim ise %17,01 oy alan Komünist Parti lideri Gennadiy Zyuganov, 3. Sırayı %6,85 oranında oy alan Rus milyarder Mikhail Prokhov, Liberal Demokrat Parti başkanı Viladimir Jirinovski 4. Sırayı almış, son sırayı ise %3, 71 lik oy oranıyla Adil Rusya Partisi lideri Sergey Mironov almıştır. Son anayasa değişikliğiyle beraber 4 yıllığına seçilen devlet başkanlığı süresi 6 yıla çıkarılmıştır. Buna göre Putin 2018 yılına kadar devlet başkanlığı görevini yürütmüştür (Kısacık, 2018:85-86).

2.6.Putin'in Yakın Çevre Politikası ve Rus Dış Politikası Değerlendirmesi

Boris Yeltsin'in istifasıyla vekil olarak devlet başkanlığı koltuğuna oturan Viladimir Putin, 3 aylık vekillik görevini Mart 2000' de yapılan seçimlerde %53'e yakın bir oy alarak seçilmiş bir lider olarak pekiştirmiştir. Putin'in seçimi kazanmasıyla birlikte askeri bürokrasi ve eski istihbarat zamanını anlatan "sloviki" tarzı yönetimden bahsedilmeye başlanmıştır (Shevtsova, 2006:308). Putin, milliyetçi kişiliğiyle bağımsız, daha açık ve ulusal çıkarlara önem veren bilinen bir lider olarak Rus dış politikasında etkili olmuştur.

Doğu ve batı arasındaki dengeyi sağlamış (Chafetz, 1997:679), ülke sorunları çözme konusunda önemli adımlar atmış ve Rusya'nın içinde bulunduğu vahim durumun düzelmesinde ve Rusya'nın uluslararası arenada halen önemli bir aktör olduğunu tüm dünyaya kanıtlamıştır. Putin'in kendi deyimiyle Rusya, "söz dinleyen değil söz dinleten ülke" haline gelmiştir (Derman, 2016:291).

Çok kutuplu bir dünya görüşü olan Putin, eski Rusya Dışişleri Bakanı Primakov' un teoride kalan fikirlerini pratiğe çevirme yolunda adımlar atmıştır. Göreve gelir gelmez dış politikada bağımsız olmak adına Rusya'nın tüm borçlarının ödemiş, kaynakları bir araya toplamış, ülkeyi sömüren oligarkları² sınır dışı etmiştir. Zengin petrol ve doğalgaz rezervlerine sahip olan Rusya enerji fiyatlarındaki artışlar sayesinde erken sürede toparlanmış ve dış politikada aktif olmaya başlamıştır. Çözümüne kavuşturulamayan Çeçen sorununun halledilmesi Rus halkının güvenini sağlamıştır. Komşu kıyı ülkelere yönelik politikalarda da değişiklik yoluna gitmiş ve pragmatik bir tavır sergilemiştir (İşyar, 2018:199). Putin'in iktidara gelmesiyle Rusya Federasyonu toparlanmaya başlamıştır. Yeltsin iktidarından farklı olarak askeri ve ekonomik olarak batıyla iş birliği ve ikili ilişkileri geliştirme yoluna gitmiştir (Mankoff, 2009:11). 2000 yılı dış politika doktriniyle Rusya'nın hedeflerini açıklamış çok kutuplu bir dünyaya, Rusya'nın hala bir süper güç olduğuna, Sovyet mirasına sahip çıkılacağına, ekonomik çıkarların korunacağına, BDT ile ilişkilerin geliştirileceğine Rus toplumunun haklarına sahip çıkılacağına ve diğer dünya ülkeleriyle ilişkilerin geliştirileceğine atıfta bulunulmuştur.

Rusya yakın çevresi ve arka bahçesi olarak gördüğü eski Sovyet topraklarına önem vermektedir. Ekonomik çıkar ve güvenlik bölgesi olarak gördüğü bu topraklar Rusya için vazgeçilmezdir (Olcott, 1992:250-270). BDT, dağılan Sovyet coğrafyasında zorunlu ilişkilerin sürdürülmesi adına uygun bir platform olarak görülmüştür.

Sovyetlerin dağılmasıyla Rusya öncülüğüyle kurulan BDT ile bu hedef gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. BDT ile başlayan bu örgütlenme onu takip eden Kolektif Güvenlik Anlaşması, Avrasya Ekonomik Topluluğu, Şanghay beşlisi gibi örgüt ve anlaşmalarla desteklenmiş ve Rusya eski Sovyet hakimiyetini sağlama ve dünyada tekrar süper güç olma yolunda adımlar atmıştır.

2000 yılında başkanlık koltuğuna oturan Putin halkın desteğini de arkasına almış bir lider konumundadır. 2000'den 2008'e kadar iki dönem başkanlık görevini yürütmüş Rusya'nın toparlanmasında ve yeniden dünya gücü olmasında etkin bir politika yürütmüştür. 2008 yılında 2 dönem üst üste başkan olduğu için anayasayı

² 1990'lı yıllarda Rusya'da özelleştirmeler sonucunda zengin olan iş adamları.

değiştirmek yerine koltuğunu danışmanı olan Dimitri Medvedev' e bırakmış ve kendisi de Başbakan olarak görevini yürütmüştür.

Medvedev, göreve gelir gelmez Putin'in izinden yürüyeceğini belirtmiştir ve dediği gibi de olmuştur. Medvedev, politikada bir değişikliğe gitmemiştir. Bu durum bir kesim halk tarafından da olumsuz karşılanmıştır. Medvedev, 2012 yılına kadar Başkanlık görevini yürütmüş, yerini tekrar Putin' e devretmiştir. Yapılan anayasa değişikliğiyle Başkanlık süresi 6 yıla çıkarılmış Putin 2018 yılına kadar görevini yürütmüştür.2018 de yapılan başkanlık seçimlerinde tekrar başkan seçilmiştir ve 2024 yılına kadar görev yapacaktır.

Putin, gerek düşünceleri gerekse politikaları yönüyle Avrasyacı olarak bilinmektedir. Avrasyacı Alexander Dugin'in Putin'in danışmanlığını yapması ve Dugin' in düşüncelerine önem vermesi bunu kanıtlar niteliktedir. Dugin'e göre Rusya; büyük kıtasal, Avrasyacı ve ilerleyen dönemlerde ise Cihanşmul olmalıdır (Dugin, 2014:49). Putin, 2000 yılı doktriniyle uluslararası siyasette önemli bir role sahip olduğunu belirterek, Rusya'nın Avrasya coğrafyasında küresel ve bölgesel anlamda sorumlulukların yerine getirilmesi açısından en önemli g olduğunu savunmuştur. Dış politikada en önemli araçları enerji üretim ve ihracatıdır.

Orta Asya enerji kaynaklarına sahip ülkelerle yapılacak olan anlaşmalar ve Rusya'nın kendi enerji kaynaklarının üretim ve ihracatında diğer ülkelere olan kilit noktada olması Rusya'nın bölgesel gücünü artırmakta ve küresel güce ulaşmasına da imkan sağlamaktadır. Putin bu hedefiyle Avrasyacı yaklaşımını ortaya koymakta ekonomik refah ve istikrarın sağlanması, siyasi planlama ve i ve dış siyasi otoritenin sağlanması gibi hedeflerle de küresel güç olma yolunda adımlar atılmaktadır.

Yakın evre alanı Rusya'nın güvenliği ve istikrarlı ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Avrasya'da stratejik ve coğrafi birliktelik bir alın yazısı olarak görülmelidir (Dugin, 2014:54). Devletlerarası hiyerarşide Rusya'nın bir üst kademeye çıkmasında yakın çevrenin kontrolünün sağlanması gz önünde bulundurulması gereken önemli bir alandır. Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasında hakimiyetini yeniden inşa etmek için kullanmış olduğu önemli araçlar arasında ekonomik bütünleşme vardır (Kısacık & rmeci, 2018:123).

Putin, 2013 yılı konseptinde küresel önceliklere önem vermiştir.18 Şubat 2013' te onaylanan yeni dış politika doktrini 5 bölüm ve 104 maddeden oluşmaktadır. İlk bölümde, belgenin yasal dayanakları ve ulusal çıkarların oluşturduğu motifler, Rusya askeri doktrinleri ve ulusal güvenlik konularına, anayasaya ve siyasi, kültürel, ekonomik ve askeri konulara değinilmektedir. Doktrinin ikinci bölümünde Rusya'nın küresel sisteme olan resmi anlayışına yer verilmiş, çok kutuplu sistemin Kremlin için önemi vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde, küresel önceliklere yer verilmiş, Birleşmiş Milletler, AGİT, G-20, G-8, BRİC ve ŞİÖ' nün küresel anlamdaki konumunun altı çizilmiştir. Dördüncü bölümde, uluslararası ekonomik ve çevresel iş birliğinin sağlanması ve insan haklarının korunması ve insani yardımlara yer verilmiştir. Son bölümde Rusya'nın iç ve dış politikalarında bilgilendirmenin yapılması ve bunun için gerekli kamu diplomasisinin son teknolojik araçlarla oluşturulması ve enformasyonun sağlanmasına, Rusya'nın imajının düzeltilmesine dair uygulamaları öngörmektedir (Cafersoy, 2013).

31 Aralık 2015'te imzalanan Ulusal güvenlik stratejisine göre;

Putin; "Strateji, RF'nin stratejik ulusal önceliklerini, dış politika hedeflerini, ulusal çıkarlarını, ulusal güvenliği güçlendirmeye, istikrarlı biçimde uzun vadeli kalkınmaya yönelik önlem ve hedeflerini belirleyen kilit bir stratejik plan belgesidir." açıklamasında bulunmuştur. Bu stratejiye göre 9 kilit nokta olarak (<https://tr.sputniknews.com/rusya/201601021019984325-rusya-ulusal-guvenlik-strateji/2016.19.04.2019>) ;

- Renkli Devrimler ve Yolsuzluk,
- Yadsınamaz Kimyasal Silah Tehlikesi,
- NATO Sınırları Aştı,
- Ukrayna'da Kasten Yaratılan "Düşman Rusya" İmajı,
- "Nükleere Hayır" İçin 2 Şart,
- Enformasyon Savaşı,
- Askeri Güce Tek Koşulda Başvurulacak,
- Mali Sıkıntıların Kaynağı Ne?
- Ekonomiyi İyileştirme Planları konularına yer verilmiştir.

Ayrıca enerji kaynaklarına sahip olmanın önemi de vurgulanmıştır. Bu konuda bölgesel ve küresel güçlerle uzlaşamazsa rekabetin artmasıyla hidrokarbon kaynaklarına sahip olma adına kısa veya uzun dönemde farketmeksizin savaşa kadar gidilebileceğinin altı çizilmektedir (İsmayilov,2015:4).

Rusya’da silahlı kuvvetlerin varlığı da ön plandadır. Dugin Rusya’nın silahlanma olarak uzay silahlarına öncelik vermiştir.Ardından stratejik havacılık, füze potansiyeli yani nükleer silah taşıyıcıları gelmektedir.Üçüncü öncelik deniz kuvvetleri ve sonrasında ise bunlar arasında en az öneme sahip olan kara kuvvetleridir (Dugin, 2014:101-103).

2.7.2018 Başkanlık Seçimleri ve Putin’in Yeniden İktidara Gelmesi

Rusya’da 18 Mart 2018 tarihinde başkanlık seçimi yapılmış ve Putin oyların %76,66 sını alarak 4.kez Rusya Federasyonu Devlet Başkanı olmuştur.56 milyon 206 bin 514 kişinin oy verdiği Putin bağımsız olarak seçimlere katılmıştır. Katılım oranınının 67,4 olduğu seçimde İkinci sırayı %11,01 oyla Komünist Parti adayı Pavel Grudinin, üçüncü sırayı %5,66 lık oyla Liberal Demokrat Parti adayı Viladimir Jirinovskiy, 4.sırayı ise %1,67 oyla Sivil İnisiyatif Partisi adayı Kseniya Sobçak(<https://sptnkne.ws/gZVT.2018>), 5.sırayı Yablako Partisi adayı Grigoriy Yavlinskiy %1 oyla, 6.sırayı Büyüme Partisi adayı Boris Titov %0,7 oyla, 7.sırayı %0,6 oyla Rusya’nın komünistleri partisi adayı Maksim Sursaykin, son sırayı ise Rusya Halk Birliği Partisi adayı Sergey Baburin %0,6 oyla almıştır. (Kısacık & Örmeci, 2018:103-109).

Seçim sonuçlarının açıklanmasıyla Kremlin Meydanı’nın yanındaki Manej Meydanı’nda halkla buluşan Putin, halkla beraber “*Rusya, Rusya!*” sloganı atmış ve “*Evet, ben sizin takımınızın bir üyesiyim, hepimiz büyük bir takımız.*” diyerek halkı selamlamıştır(<http://sendika63.org/2018/03/rusyada-sonucu-belli-secim-vladimir-putine-alti-yil-daha-yetki-481108/.2018.18.03.2019>). Anlaşılan şudur ki, Rusya halkı Putin’den memnundur.

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve dünyada oluşan iki kutuplu sistemin sona ermesiyle Rus dış politikasında büyük değişimler görülmüştür. SSCB'nin son lideri olan Gorbaçov, RF'nun ilk Başkanı Yeltsin ve Putin dönemleri farklı dinamikleri barındırmaktadır. SB'nin son dönemleri Gorbaçov'la yaşanmıştır. Gorbaçov, Sovyetler'in içinde bulunduğu kötü gidişatı önlemek amacıyla perestroyka ve glasnost reformlarını uygulamış ancak başarılı olamamıştır. Ortaya çıkan ayaklanma ve olaylar, ekonomideki olumsuzluklar ve uygulanan siyaset sebebiyle halkın Gorbaçov'a olan güveni azalmıştır. Kötü gidişatın artarak devam etmesi birlik devletlerinin dağılmasına ve birer birer bağımsızlıklarını ilan etmesine neden olmuştur.

Bu dönemde Yeltsin yükselmeye başlamış Rusya Federasyonu'nun Sovyetler'den ayrılmasının gerekliliğini, SB'nin ülkeye zarar verdiği düşüncesinde olduğunu belirterek birlikten ayrılmalarının en iyi karar olacağını savunmuştur. Gorbaçov her ne kadar bu kararı desteklemese de Yeltsin yönetimi birlikten ayrılma kararı almış ve Gorbaçov istifa ederek Rusya Federasyonu'nu ve Yeltsin yönetimini ve bağımsızlıklarını kazanan 15 devleti tanımak zorunda kalmıştır.

Gorbaçov dönemi bitmiş, Rusya Federasyonu kurulmuş ve Sovyetler dağılarak II. Dünya Savaşı'ndan bu yana devam eden Soğuk Savaş sona sona ermiştir. Sovyet hakimiyetini sürdürmek ve Sovyet miraslarına sahip çıkmak, güvenlik, petrol ve enerji kaynakları gibi bir çok neden dolayısıyla Rusya Federasyonu öncülüğünde birlikten ayrılan diğer bağımsız devletlerle Bağımsız Devletler Topluluğu kurulmuş ve dağılan Sovyet toprakları tekrar tek çatı altında toplanmaya çalışılmıştır. Güvenlik amacıyla oluşturulan Kolektif Güvenlik Anlaşması imzalanarak güvenlik önlemleri alınarak Rusya Federasyonu dışında kalan askeri üs bölgeleri ve nükleer bölgeler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Yeltsin, Rusya Federasyonu'nun ilk başkanı ünvanını almıştır. Yeltsin'in batı yanlısı olduğu bilinmektedir. İlk dönemlerinde batı yanlısı politikalar izlemiş ve Atlantikçi politikaların Rusya'nın çıkarlarına uymadığı anlaşılmıştır. Ocak 1996'da Dışişleri Bakanı Kozirev, görevini Primakov'a devretmiş ve son dönem politikalarında doğuya dönmüş ve batı yanlısı politikalarından uzaklaşmaya çalışılmıştır. Primakov, Rusya'nın halen bir süper güç olduğunu savunmuştur.

Yeltsin Dönemi bilindiği üzere parlak geçmemiştir. Putin Dönemi'ne kadar geçen Sovyet sonrası dönem Rusya için bir bocalama devri niteliği taşımaktadır. Ülke içi sorunlar, oligarkların varlığı ve liberalleşme çabaları, yeni kurulan bir ülke olunması, kaynakların yeterince toplanmaması diğer Sovyet ülkelerine gereken önemin verilmemesi uygulanan politikaların Batı yönlü olması gibi sebeplerden dolayı Yeltsin Dönemi Rusya'yı ileriye götürememiştir. Yeltsin daha görev süresinin dolmasına 6 ay kala ekranlar karşısına çıkarak istifasını belirtmiş, görevini vekil olarak 3 ay süreyle Putin'e devretmiştir. 26 Mart 2000 tarihinde seçimler yapılmış ve Putin resmi rakamlarla Rusya Federasyonu'nun başkanı seçilmiştir.

Putin göreve gelir gelmez kendini dünyaya kanıtlamıştır. Primakov'un teoride kalan düşüncelerini pratiğe çevirme yoluna girmiştir. Putin, çok kutuplu bir dünya görüşüne sahiptir ve Rusya'nın uluslararası arenada önemli bir güç olduğuna inanmaktadır. 2000 yılında Putin'in göreve gelmesiyle Rusya resmen bir şahlanma yaşamıştır. Ülke dinamiklerini ortaya çıkarmış hem Batı hem Doğu ile orantılı olarak ilişki kurmaya çalışmıştır. Aynı zamanda petrol fiyatlarının artmasıyla ülke ekonomisi toparlanmıştır. Putin milliyetçi politikalara sahip bir kişiliktir. Yakın Çevre politikaları yürütmekte olan Putin dağılan Sovyet topraklarını Rusya'nın arka bahçesi olarak görmektedir. Dış politikada etkin ve bağımsız bir lider özelliği taşımaktadır. Avrasyacı kimliğiyle bilinen lider Putin, 2000'den 2008 yılına kadar başkanlık görevini yürütmüştür. 2008 yılında anayasayı değiştirmek yerine görevini desteklemiş olduğu Başbakan yardımcısı olarak yürüten Dimitri Medvedev'e devretmiştir.

Medvedev seçimi kazanmış, yaptığı açıklamada Putin'in izinden devam edeceğini belirtmiştir. Nitekim öyle de olmuştur. Bu durum bazı Batı yanlısı taraftarlarınca hayal kırıklığı yaratsa da O, Putin politikalarını devam ettirmiştir. Medvedev iktidarı döneminde Güney Osetya ve Gürcistan arasındaki çatışmalara

son vermiş ve Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır. Çeçenistan'daki askerleri geri çekme kararı alarak 10 yıldır süregelen terörle mücadeleyi sona erdirmiştir. 2012'de görevini tekrar Putin'e devretmiştir. Medvedev dönemi Putin yönetiminin devamı niteliğindedir. Putin, dört yıl sonra görevi devralmış ve 6 yıl süreyle iktidarda kalmıştır. 2018 seçimlerini de kazanan Putin, 2024 e kadar görevde kalacaktır.

Çalışmada Avrasya tanımlaması yapılmış, Avrasyanın tanımı, Avrasyacılığın tarihsel gelişimi aktarılmaya, Klasik Avrasyacılık ve Yeni Avrasyacılık farklı yönleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. Avrasyacılık, geniş anlamıyla Avrupa ve Asya kıtalarının birleşimi anlamına gelmektedir. İlk olarak 1920'li yıllarda ortaya çıkan Avrasyacılık fikri çok fazla yayılmadan sona ermiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Rusya Federasyonu'nun kurulmasıyla birlikte Avrasyacılık fikri tekrar gündeme gelmiş ve Rus dış politikasını etkilemiştir.

Putin, danışmanlığını yapan ve Avrasyacı olduğu kabul edilen Alexander Dugin'in görüşlerinden etkilenmiştir. Dugin, Ruslar'ın tekrar imparatorluk haline gelmesini, dünyanın çok kutuplu ve adil olmasını savunmakta, Avrasyacılığı ise üçüncü bir yol olarak görmektedir. Özellikle jeopolitik konusunda yaptığı çalışmalarla Avrasyanın sınırlarını çizmektedir. Dugin, Rusya ve Avrasya'yı birbirine özdeş kılmaktadır.

Göreve geldiği sırada güçlü devlet, güçlü ordu, güçlü ekonomi sloganını atan Putin, bu sloganı gerçeğe dönüştürmüş ve dış politikada da bunu göstermiştir.

Başkanlığının ilk yıllarında ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırılarında tavrını göstermiş terörizme olan duyarlılığını da destek vererek göstermiştir. İkili ilişkilere ve çok yönlü politikalarla yoluna devam eden Putin Rusya siyasetine ve uluslararası arenaya yön veren bir liderdir. İzlenmekte olan yakın çevre politikaları ve Rusya'nın arka bahçesine verdiği önem, BDT, AEB, ŞİÖ gibi topluluklarda izlemiş olduğu aktif politikalar dış politikada Rusya'nın Avrasyacı yönlerini ortaya koymaktadır. 2000 yılından bu yana Putin'le aktif hale gelen Rus dış politikası ve Avrasyacı yaklaşımlar gelecek yıllarda da aynı etkinliğini sürdürecektir. Enerji fiyatlarındaki artışlar Rusya'ya güven vermektedir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi gibi güçlü bir oluşum içinde bulunan Rusya, veto hakkına sahip olan beş

ülkeden birisidir. Bu durum alınacak kararlarda Rusya'nın önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda enerji nakil hatlarına sahip olan Rusya yakın çevre devletlerini ve Gazprom aracılığıyla Avrupa devletlerini yapmış olduğu uzun süreli sözleşmelerle kendisine bağımlı kılmaktadır.

Rusya, enerji kaynakları, petrol ihracatları ve boru hatlarındaki hakimiyet alanlarını ve diğer ticaret alanlarını koruma ve geliştirme konusunda önemli adımlar atacak ve süper güç olma yolundaki hedeflerini gerçekleştirecektir. Kafkasya koridoru, Hazar havzası ve Orta Asya ülkelerindeki enerji kaynakları Rusya için vazgeçilmez bir hayat sahasıdır. Rusya bu bölgelerle geçmişten günümüze kadar kazanç ve çıkar sağlamış ve güvenlik tesis etmiştir. Günümüzde de Avrasya hakimiyeti, enerji kaynaklarının kontrolü ve nakli açısından dış politikanın can damarını oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu bölgesel gücün üzerindedir, elinde bulundurduğu göz ardı edilemeyecek durumdaki nükleer gücü bunu kanıtlamaktadır. Aşık olan şudur ki; Rusya, Avrasya'da ve dünyada önemli ve yadsınamaz bir güçtür. BDT, ŞİÖ, KGAÖ AEB gibi oluşumlar Rusya'nın yakın çevrede etkinliğini artırmaktadır. Avrasya Birliği'ne doğru giden yolda diğer devletlerin de entegre olması kaçınılmazdır. Unutulmamalıdır ki, Avrasya hakim olunmak istenen bir coğrafyadır. Jeopolitik ve stratejik olarak sıcak bir bölge olan Avrasya siyasi güç çekişmelerinin de odağındadır. Rusya bu anlamda tedbirlerini güvenlik konseptleriyle ve askeri doktrinleriyle artırmaktadır. 2000 yılında Putin ile uygulanmaya başlayan ve dış politikada etken olan Avrasyacılık düşüncesinin Rusya'yı gelecek yıllarda yeniden süper güç haline getireceği ve dünyayı yeniden kutuplara ayıracağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, F. (2009). Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Akgüllü, A. (1996). Rusya Federasyonunda Geçiş ve Değişim Süreçleri . İstanbul,119-120.
- Altundağ, Z. (2016). Geçmişten Günümüze Şanghay İşbirliği Örgütü. AVRASYA ETÜDLERİ 49/2016-1, 99-124.
- Arbatov, A. G. (1993). "Russia's Foreign Policy Alternatives."International Security, 1812.
- Askarov, S. (2014). Orta Asya Güvenliğinde Bölge Dışı Güçler ve Rusya. 222. Ankara.
- Bassin, M. (2003, Ocak 1). Classical Eurasianism And The Geopolitics Of Russian Identity.
- Başlar, K. (2001). The Commonwealth of Independent States:Decayed with in a Decade. The Turkish Year Book(32), 91-125.
- Berdyayev, N. (1947). The Russian İdea. Londra: Centenary Press.
- Brzezinski, Z. (2005). Büyük Satranç Tahtası. (Y. Türedi, Çev.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bulut, R. (2014). SSCB'nin Dağılması ve Rusya Federasyonu'nda Serbest Piyasaya Geçiş. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/231924> adresinden alınmıştır
- Bulut, R. (Aralık 2018). Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Ülkeleri ve Ekonomileri. Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı Cilt 6 Sayı 69, 59-65.
- Büke, H. (2007). Soğuk Savaş Sonrası Rusya'nın Orta Asya Politikaları. Kırıkkale.
- Cafersoy, N. (2013, Şubat 23). ekoavrasya.net. ekoavrasya.net: <http://ekoavrasya.net/Duyuru.aspx?did=108&lang=TR> adresinden alınmıştır

- Cankara, P. Ö., & Cankara, Yavuz. (2007). Viladimir Putin Döneminde Rus Dış Politikasında Yapılan Değişiklikler. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Mayıs 2007, Sayı:15, 193-212.
- Chafetz, G. (1997). The Struggle for a National Identity in Post Soviet Russia. Political Science Quarterly, 111, s. 661-688.
- Cornell, S. E. (1999). Geopolitics and Strategic Alignments in the Caucasus and Central Asia. Perceptions, 4(2), 100-125.
- Dannreuther, R. (2001). Can Russia Sustain Its Dominance in Central Asia? Güvenlik Diyalogu 32(2), 245-258.
- Derman, G. S. (2016). Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) Dönemi Rus Dış Politikası Paradigmaları. Akademik Bakış, 10(19), 283-295.
- Dugin, A. (2014). Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım. (V. İmanov, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.
- Elma, F. (2009). Sovyetler Birliği'nde Reform Sürecinin Başlangıcı ve Gorbaçov Dönemi.
- Erdem, D. F. (2016). Dünya'da ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler. Ankara: Barış Kitap.
- Erdem, D. F. (Ocak 2011). Rusya'nın İmparatorluk İdeolojisi:Avrasyacılık. 21. YÜZYIL SAYI:25, 97-103.
- Erman, K. (2017). Jeopolitik Teoriler ve Afganistan. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(11), 400.
- Friedman, G. (2008, september 2). The Medvedev Doctrine and American Strategy. stratfor : <https://worldview.stratfor.com/article/medvedev-doctrine-and-american-strategy> adresinden alınmıştır
- Gazigil, O. (2012, Kasım). Avrasya Bölgesinde Rusya Federasyonu Öncülüğünde Kurulan Uluslararası Örgütler. Ankara.
- Giles, K. (2009). "Review:Russia's National Security Strategy to 2020". Defense White Papers and National Security Strategies, NATO Defence College. Rome.

- Glebov, S. (2003). Science, Culture and Empire:Eurasianizm as a Modernist Movement. *Slavic&East European Information Resources*,4:4.
- Goldgeier, J., & McFaul, M. (2002). "George W.Bush and Russia". *Current History* 101/657.
- Gündüzhev, A. (2013). Rusya Federasyonu'nun Kafkasya Politikaları ve Bölge Enerji Güvenliği. Kocaeli.
- Hüseynov, F. (2003). Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları.
- İmanov, V. (2010). Rusya'nın Medeniyetsel Kimlik İnşası Olarak Avrasyacılık. *Avrasya Konuşmaları Medeniyet Modernite Kimlik*. Küre Yayınları.
- İnce, İ. (2011, Şubat). Putin Dönemi Rusya Federasyonu Dış politikası. Bolu.
- Ismailov, Eldar, & Papava, V. (2009, September). Eurasianism and the Concept of Central Caucaso-Asia.
- İsmayilov, E. (2013). 21.Yüzyıl Rusya Dış Politika Doktrinleri'nde Güney Kafkasya veOrta Asya Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi* cilt 1,sayı 1, 87-106.
- İsmayilov, E. (2015, Temmuz 14). Rusya Güvenlik Stratejisi 2020 Belgesi. *BİLGESAM Analiz/Rusya*, 1-9.
- İşyar, Ö. G. (2018). Avrasya ve Avrasyacılık. Bursa: Dora Basın Yayın Dağıtım.
- Ivanov, A. V., Fotieva, I., Shishin, M., & Belokurovac, S. (2016). The Ethno-Cultural Concept of Classical Eurasianism. *International Journal Of Environmental & Science Education* Vol. 11, No. 12, 5155-5163.
- Kaleli, S., & Denkeli, Ç. (2019). Yeltsin Sonrası Dönem Putin'in Siyasal Pazarlama Çalışmaları (2000-2008 Dönemi). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(1), 289-308.
- Kamalov, İ. (Haziran 2011). Rusya'nın Orta Asya Politikaları. Ankara: SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yayıncılık Ltd.Şti.

- Kıscak, S., & Örmeci, O. (2018). Putin Döneminde Rusya'da Başkanlık ve Duma Seçimleri. O. Örmeci, & S. Kıscak içinde, Rusya Siyaseti ve Rus Dış Politikası Teorik Çerçeve,Tarihsel Arka Plan, Örnek Olaylar (s. 85-86). Ankara: Seçkin.
- Kubicek, P. (2009). The Commonwealth of Independent States: an example of failed regionalism. *Review of International Studies* , 237-256.
- Mankoff, J. (2009). *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*, Plymouth, Rowman&Littlefield .
- Mostafa, G. ((2013)). The concept of 'Eurasia': Kazakhstan's Eurasian policy and. *Journal of Eurasian Studies* 4, 160–170.
- Nezihoğlu, H., & Sayın , F. (Spring 2013). Two Options Among Numerous Directions: Eurasianism on Moscow's Terms Or Regional integration Between Sovereign Neighbours in Central Asia. *The Journal of International Social Research* Volume: 6 Issue: 26, 376-382.
- Olcott, M. B. (1992). "Central Asia'a Post- Empire Politics",*Orbis*.
- ORASAM. (12.06.2018-18.06.2018). Çin'de Şanghay İşbirliği Örgütü Zirvesi Yapıldı. ORASAM HAFTALIK BÜLTENİ(19).
- Özcan Kara, P., & Ceylan Günay, , E. (2013). Çernobil Kazası ve Etkileri Chernobyl Accident and Its Consequences. 3(2), 32-36.
- Özdal, H. (Haziran 2016). Sovyetler Birliği'nin Dağılmasından Kırım'ın İlhakına Rus Dış Politikasında Ukrayna . Ankara: Uşak Yayınları.
- Özder, A. (2013). Avrasya Kavramı ve Önemi. *Avrasya incelemeleri Dergisi (AVİD)*,II/2.
- Özsağlam, M. T. (2006). Geçmişten Günümüze Avrasyacılık. *Kıbrıs Yazıları* sayı 3 yaz-güz, 114-122.
- Özsoy, İ. (2006). Sovyet Sisteminin Çöküşünden Tarihi ve Evrensel Dersler. *bilig*(39), 163-194.
- Primbayev, C., & Ganiyev, C. (2010). Avrasya Ekonomik Topluluğu: Bir İktisadi İşbirliği Alternatifi. *INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES*, (s. 82-85).

- Rafi, A. E. (2018). Shanghai Cooperation Organization (SCO) and Regional Security. 2018 by the Islamabad Policy Research Institute, vol3, no,1,100-116.
- Rılka, D., & Wolzcuk, K. (2012). Russia, the Eurasian Customs Union and the EU: Cooperation, Stagnation or Rivalry? Chatnam House Briefing Paper, (s. 1-12).
- Sabırzyanova, J. (2016). Soğuk Savaş Sonrası ABD-Rusya Nükleer İlişkileri. 1-141. Ankara.
- Serbest, M. (2017). Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı:KlasikAvrasyacılıktan Neo Avrasyacılığa. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi Sayı:3 Cilt 6, 285-307.
- Shevtsova, L. (2006). Rusia's Ersatz Democracy, Current History, 105/693.
- Sönmez, S. (2010). Yeni Batıcılık ve YeniAvrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu-Batı Politikalarının Analizi. Akademik Bakış Cilt 3, Sayı 6, Yaz, 73-96.
- Şadıhanov, E. (2006). Sovyetler Birliği'nin Dağılma Sürecinde Etkili olan Bölge Sorunları ve Milliyetçilik Hareketleri.
- Tanören, A. (2009, Haziran). Rusya'da Gorbaçov, Yeltsin ve Putin Dönemleri Küreselleşme Süreci ve Dış Politika Uygulamaları.
- Taşar, M. (2002). Rusya'nın Yeni Jeopolitik Vizyon: Alexander Geleviç Dugin'in Yeni Avrasyacılığı.
- Usmanova, j. (2008). Rusya Federasyonu'nun Orta Asya Politikası(1991-2006). Ankara.
- Yalçınkaya, A. (2017). Türk Dış Politikasında Eksen Arayışı:Avrupa Birliği mi, Şanghay İşbirliği Örgütü Mü? 1-11.
- Yangibayev, B., Çakır, S., & Yalın,, F. (2013). Bağımsız DevletlerTopluluğu. 1-12. Kırklareli.
- YDYRYS, K. (2012). Rusya federasyonu'nun "Yakın Çevre" Politikası ve Orta Asya Güvenliği üzerindeki Etkileri. Ankara.

Yesevi, Ç. G. (2013). Avrasya'da İşbirliği ve Bütünleşme Sürecinde Uluslararası Örgütlerin Rolü. Uluslararası Strateji ve Güvenlik Çalışmaları Sempozyum Bildirileri Kitabı (s. 251-270). içinde İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.

Yesevi, Ç. G. (Ocak, 2013). Orta Asya'da İşbirliği ve Bütünleşme: Kolektif Güvenlik Anlaşması Örneği. Küresel Eğilimler Serisi Çalışma Kağıdı no:4, 2.

Yılmaz, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi Bahar sayı 34, 111-119.

Yılmaz, S. (Ocak 2017). Asya'da Bir Ekonomik Gelişim Modeli: Avrasya Ekonomik Birliği. Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Cilt:8 Sayı:1, 63-74.

İnternet Erişim Kaynakları

<http://4pt.su/ka/node/1094>. Erişim: [10.04.2018].

<http://ecrats.org/en/about/management/7353>. Erişim:[18Mart2018].

<http://sendika63.org/2018/03/rusyada-sonucu-belli-secim-vladimir-putine-alti-yil-daha-yetki-481108>.Erişim[18.03.2018].

<http://4pt.su/ka/node/1094>.The Fourth Political Theory: Erişim:[09.04.2018].

<https://news.am/tur/news/391875.html>. Erişim:[05.05.2018].

<http://www.dailyturan.com/turkmenistan-bdt-donem-baskani-oldu/>.

Erişim:[03.01.2019].

<https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/tacikistanda-bdt-devlet-baskanlari-zirvesi/5baf187801a30a471c49edff>. Erişim:[24.09.2019].